

100
let
1895-1995

POŠTINA PLACANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

3

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1995

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1995

3

letnik XCV

izhaja od leta 1895

vsebina

Tone Strojín	Ustvarjalci naše gorniške revije	97
Marjan Rantzresen	Gorski parki	99
Slavica Tovšák	Potujoča planinska razstava	102
Vanja Furlan	Langshisa Ri	106
Verena Mencinger	Sto let PD Radovljica	111
Silvo Kristan	Nojevsko tišćanje glave v pesek	114
Franjo Krpać	Število udeležencev na izletih	117
Marjan Rantzresen	Planinske tovrne žičnice	119
	Priznanja najzaslužnejšim planincem	121
	Ledene navpičnice	122
Herbert Zaveršnik	Stanetova kočá na Golteh	123
Neva Mužić	»Brez« — film, ki vznemirja	124
Matjaž Čuk	Big Foot — Velika noga, 2. del	126
Andrej Zorčić	Smučanje po alpskih ozebnikih	129
Janez Bizjak, Stane Klemenc	Triglavski narodni park	131
Ivanka Korošec	Gore so njeno življenje	134
France Bernot	Lansko jesensko vreme na Kredarici	136
	Odmevi	137
	Iz planinske literature	139
	Društvene novice	141

Slika na naslovni strani: **Langshisa Ri s poti do baznega tabora** Foto: Vanja Furlan

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rantzresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešić, Dragica Manfreda, Marlen Premšák, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vraćamo. Tekoći račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d.d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-sifra valute-3053/8. Naroćnina za leto 1995 znaša 2400 tolarjev in je plaćljiva v najveć dveh obrokih po 1200 tolarjev, posamezna številka stane 200 tolarjev. Letna naroćnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIĆ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega znaćaja iz 13. toćke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plaćuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

DNE 8. FEBRUARJA 1895 JE IZŠLA PRVA ŠTEVILKA PLANINSKEGA VESTNIKA — 2

USTVARJALCI NAŠE GORNIŠKE REVIEJE

DR. TONE STROJIN

Čeprav se kot ustanovitveno leto Planinskega vestnika šteje leto 1895, nekateri menijo, da bi kot zametek glasila kazalo imeti tudi društveni poročili SPD za leti 1893 in 1894, posebej zato, ker so v obeh separatih poleg društvenih poročil tudi zgodovinski članki in razprave. Večinoma je zgodovinske razprave zbral in prispeval načelnik SPD **prof. Fran Orožen**.

ANTON MIKUŠ

Prvo številko, ki nosi ime Planinski vestnik in je datirana z 8. februarjem 1895, je uredil **prof. Anton Mikuš** (rojen 3. 1. 1858, umrl 26. 9. 1933). Rojen v Ljubljani je po gimnazijskih študijah na Dunaju študiral slavistiko, ki mu je bila več let poklic, saj so mu kot uredniku zaradi temeljitega lektorstva pravili »krtačko«. Bil je ugleden jezikovni in tiskovni korektor, posebej pri Ljubljanskem Zvonu v času od leta 1897 do 1911, ter pri najrazličnejših knjigah in tiskih. Bil je pomemben sodelavec pri urejanju Pleteršnikovega slovarja, mnogo je prevajal in »v življenju opravil veliko podrobnega, nevidnega in nehvaležnega dela«.

Njegov naslednik na uredniškem mestu Planinskega vestnika mu je v nekrologu v Planinskem vestniku¹ zapisal, da je bila »njegova izključna usmerjenost v Planinskem vestniku formalna stran jezikovne produkcije, ki mu je vzela zanimanje za vsebino spisov«. Mislim pa, da je prav, da je šibko drevesce, kot je bil Planinski vestnik, ki se je s sodelavci vred šele iskal, dobil močno in strokovno oporo pri uredniški lekturi v osebi starega slavista prof. Antona Mikuša. »Zaradi strokovne doslednosti, ki ga je formalno utesnjevala, se tudi ni mogel pripraviti k lastnemu pisateljevanju,« pravi o njem dr. Josip Tominšek.

Kot član profesorskega krožka je istočasno s prof. Franom Orožnom v navdušujoči domoljubni zavesti postal eden od ustanovnih članov SPD in prvi tajnik Osrednjega odbora SPD. Še bolj vidno pa je njegovo urednikovanje. Uredil je prvih trinajst letnikov Planinskega vestnika od februarke številke leta 1895 do septembrske leta 1908. Izpregel je skoraj istočasno kot prijatelj in načelnik SPD prof. Fran Orožen. S tem se je končala prva, nekateri jo imenujejo romantična doba SPD in Planinskega vestnika.

¹ Glej Planinski vestnik letnik 1933, str. 415.

JOSIP TOMINŠEK

Naslednje obdobje urejanja Planinskega vestnika je v celoti v znamenju **dr. Josipa Tominška** (rojen 4. marca 1872 na Slatini pri Gornjem Gradu, umrl 22. marca 1954 v Ljubljani); z bratom **dr. Franom Tominškom**, ki je postal načelnik SPD, je več kot tri desetletja z vso ljubeznijo in duhovno zrelostjo urejal Planinski vestnik. Pod njegovim uredništvom je postal vsebinsko primerljiv z drugimi planinskimi glasili po svetu. Čeprav tudi on — enako kot njegov predhodnik — ni pisal potopisov in osebnih meditacij z gora, pa velja opozoriti, da je bil poudarek njegovega dela poleg lektorskega in mentorskega na prikazih in slovstvenih ocenah knjig, opisovanju jubilejev in nekrologov, zbiranju društvenih novic in zanimivosti. Posebej je treba omeniti njegovo delo pri jezikoslovju (Antibarbarus), zunaj SPD pa živahno delovanje pri pisanju učbenikov, urejanju knjig pri Matici slovenski ter pisanju spremnih besedil in ocen. Dr. Josip Tominšek je bil splošno znan in ima veliko zaslug pri utemeljevanju splošne jezikovne kulture. Kdo ve, ali ne bi postal tudi eden od prvih univerzitetnih profesorjev na mladi ljubljanski univerzi, če ne bi bil gimnazijski ravnatelj v Mariboru. Med kandidati je že bil.

Tako kot njegov predhodnik je bil tudi dr. Josip Tominšek veščak v jezikoslovju, navdse spoštovan tudi v javnih krogih zunaj SPD. Kot osebnost ni bil le razgledan, temveč tudi bolj prilagodljiv spremembam, ki jih je prinašal čas. Preuredil je Planinski vestnik, mu dal novo naslovno podobo, trše platnice in boljši papir, da je bilo v glasilu več ilustracij. Značilno **Smrekarjevo** upodobitev Triglava s Kredarico na naslovnici je Planinski vestnik obdržal do konca I. svetovne vojne in nato še vedno kljub spremembam vse do spremembe na krmilu SPD leta 1931, ko je postal avtor naslovnice akademski slikar **Janez Trpin**.

V času Tominškovega urednikovanja so bile v Planinskem vestniku postavljene osnove mnogim področjem spoznavanja in opisovanja gorskega sveta, pojavov in življenja v njem. Začeli so se oglašati številni avtorji, ki so pozneje veljali za poznavalce določenih tem. Predelec bi nas pripeljalo, če bi zapisali vsa imena in področja, saj so o njih pisali že drugi.²

² Josip Wester: Dr. Josipu Tominšku ob 25-letnici uredništva, PV 1934/1 prof. Tine Oreš, PV 1954/276. Evgen Lovšin, PV 1963/494.

Dr. Teodor Tominšek: Trije Tominški planinci, založba PZS, Ljubljana, 1981.

TRI DESETLETJA UREDNIKOVANJA

Predvsem pa je bil dr. Josip Tomiňšek osebnost in avtoriteta, ki je povezovala starejše in mlajše generacije. Njegov naslednik na uredniškem mestu prof. Tine Orel je o njem zapisal: »Bil je rojen za to, da planinstvo povezuje s kulturno tvornostjo, zvesto prizadevanju človeštva, da slehernemu dejanju vdihuje tudi duhá in s tem tudi planinskim storitvam daje vsaj relativno trajno vrednost.« Tomiňškove uredniške škarje za čistočo jezika, tekoč stil in razumljivo vsebino, ki naj bi predstavljala trajnejšo vrednost, pa so šle tako daleč, da so pri nekaterih sodelavcih (ne)upravičeno povzročile slabo voljo. Vendar velja opozoriti, da od uredniških posegov ni bil izvzet nihče — z izjemo **dr. Henrika Tume**, ki je to kategorično odklanjal, kar pa se je potem poznalo v Tumovih besedilih.

Če dr. Josip Tomiňšek osebno ne bi poznal skoraj vseh sodelavcev in ne bi zaslužnim kaj zapisal ob življenjskih jubilejih ali za osmrtnico, bi danes o teh možeh vedeli le malo. Kaj takega je pozneje imel za uredniško dolžnost samo še njegov celjski naslednik prof. Tine Orel. Imela pa sta srečo oba, da so ju pri tem delu dopolnjevali nekateri bolj razgledani sodelavci.

Za slovensko literarno zgodovino je pomemben Tomiňškov Antibarbarus, ki je v Planinskem vestniku izhajal tri leta, od leta 1936 do 1938, v katerem je dr. Josip Tomiňšek odkrival svoje poglede na pisanje krajevnihih imen, na vlogo določenih črk, na fonetično rabo sestavljenih besed itd. Žal Tomiňškov Antibarbarus ni tako znan kot tisti, ki ga je napisal **Miroslav Krleža**, čeprav je nastajal neodvisno od njega.

Če bi poleg jezikovnega in mentorsko povezovalnega dela hoteli ocenjevati še Tomiňškovo osebno nagnjenost h gorništvu, potem moramo opozoriti na njegovo ideološko-estetsko usmerjenost v gorniškem življenju. Vse njegove ocene, prikazi knjig, pa tudi nekaj ideološko naravnanih člankov³ so pisani v umirjenem tonu. Za dr. Josipa Tomiňška je značilna velika tolerantnost, prizadevanja za harmonijo in izglajevanje morebitnih sporov med sodelavci. Čeprav je nekaj teh sporov bilo, pa še hudih, v Planinskem vestniku ni hudih besed z nobene v spor vpletenih strani. Morebiti Planinski vestnik zaradi take Tomiňškove naravnanoosti, ki so jo nasledili tudi nekateri drugi uredniki, ni bil nikoli polemičen, čeprav kaj alternative glede pogledov na gorništvu ne bi škodilo.

Vse uredniško delo je dr. Josip Tomiňšek — z obširno korespondenco vred — opravljal sam, kar ga je vsako leto stalo nemalo tedelj. In tako nad tri desetletja do leta 1941, ko mu je nemška zasedba Maribora, kjer je stanoval, onemogočila stike z SPD, s tiskarno in pretežno večino sodelavcev. S tem je bila zaključena Tomiňškova doba urednikovanja, ki se je začela z okto-brsko številko leta 1909.

³ Glej Dr. Josip Tomiňšek: Motivi pravega planinstva, PV 1925/1, str. 1. Dr. J. Tomiňšek: Štrideset let obstoja Slovenskega planinskega društva, PV 1933, str. 271—279.

ARNOŠT BRILEJ

Leto 1941 je bilo za slovenski narod v vsakem pogledu prelomno, saj je bila dežela okupirana in razkosana po okupatorjevih vplivnih območjih. Na ramena **dr. Arnošta Brileja** je poleg drugih dolžnosti padlo tudi uredništvo Planinskega vestnika. Kot dolgoletnemu članu kulturno znanstvenega odseka SPD in sicer izvrstnemu potopiscu iz domačih in balkanskih gorá mu delo v Planinskem vestniku ni bilo tuje. Ker je bil tajnik SPD in dobrodošel družabnik v marsikateri planinski družbi, mu je uspelo zadržati in povezati preostale sodelavce tudi v času, ko je bilo možno le omejeno kulturno in potovalno delovanje znotraj takratne Ljubljanske pokrajine. Tudi prva povojna leta v spremenjenih političnih in siceršnih socialnih razmerah je dr. Arnošt Brilej Planinskemu vestniku, ki je leta 1945 izšel kot Planinski zbornik in v letih 1946 in 1947 pod imenom Gore in ljudje, ohranil vsebino dogajanj v gorskem svetu na dotedanji ravni, predvsem pa ni postal trobilno takratnih oblasti.

Dr. Arnošt Brilej se je rodil 15. februarja 1891 v Ljubljani in je v tem mestu tudi umrl 20. oktobra 1953. Po študiju na ljubljanski klasični gimnaziji je končal pravne študije v Pragi. V gore je začel zahajati kmalu po 1. svetovni vojni in si je vestno zapisoval vsak izlet posebej. V gore je zahajal po načrtu, ki si ga je prej izdelal, sam ali v družbi. Tako si je ustvaril širok krog prijateljev in znancev, s katerimi je pozneje sodeloval kot tajnik SPD in urednik Planinskega vestnika. Odlučilo za njegovo poznejše gorniško življenje pa je bila stalna družba, imenovana Gozjerica, kakršnih je bilo v slovenski gorniški zgodovini še nekaj⁴ in so slovenskemu gorništvu, predvsem pa planinski organizaciji iz družbe dale nekaj znanih imen.

Tudi dr. Arnošt Brilej je imel širok in svetovljanski odnos do gorništvu in umetnosti nasploh. V tem pogledu je pisal in fotografiral mnogo več kot njegov predhodnik. Žal je njegov pisateljski opus pod naslovom »Sreča v višavah« najbrž izgubljen⁵.

V Planinski vestnik je pisal zgodovinske članke, največ najave jubilejev, osmrtnice za zaslužnimi gorniki in odborniki, slovstvene ocene in prikaze ob izidih knjig. Brez teh Brilejevih zapisov bi bilo naše vedenje o takratnih možeh in dogodkih dosti slabše, kot je.

UREDNIK TREH OBDOBIJ

Dr. Arnošt Brilej je bil stalni sodelavec radijskih oddaj o gorah. Samo s sinopsisi radijskih oddaj bi izpolnil debe-

⁴ Na primer profesorski krožek Frana Orožna, Piparji, Drenovci.

⁵ Glej opozorilo Evgena Lovšina v PV 1966, str. 255 spodaj.

lo knjigo. Mnogo je tudi sicer pisal v predvojno in po-vojno dnevno časopisje in v revije, pogosto je predaval in sodeloval z referati na zasedanjih Zveze slovanskih planinskih društev in Mednarodnega združenja planinskih organizacij (UIAA), ker je obvladal več tujih jezikov. Skupaj s predsednikom SPD **dr. Jožo Pretnarjem** je sodeloval v Zvezi planinskih društev kraljevine Jugoslavije.

Izkazal se je tudi kot prevajalec iz angleščine, češčine in ruščine.

Koliko hvaležnega, pa tudi nehvaležnega dela je opravil kot tajnik SPD v treh obdobjih, ki so se med seboj znatno razlikovala od preloma s staro gardo SPD prek predvojnega obdobja v tihi konkurenci s TK Skala, med vojno viхро 1941—1945 in po osvoboditvi do ustanovitve takratnega Planinskega društva Slovenije (PDS)! Lahko rečemo, da nam dr. Arnošt Brilej še vedno ostaja tako malo znan, kot se za vso njegovo vsestransko delo pač ne spodobi. Ker je bil osebno skromen, je bil nekako v senci drugih bolj glasnih, res pa je, da je živel v časih, ki so bili neugodni za izpostavljanje.

Z Brilejevimi uredništvom se je končalo obdobje meščanskega gorništvа in uveljavljanja številnih področij v gorništvu, recimo kulturnega alpinizma.

Po vojni revolucionarni časi so hoteli biti na vsak način drugačni. Nova ljudska oblast je šla novi planinski organizaciji v vsakem pogledu na roko, zlasti pri obnovi planinskih koč in poti in pri pospeševanju množičnosti. Nekaj se je prepisalo tudi iz ruske literature. To je bil čas kolektivizma in številki, obdobje planinskega go-

spodarstva in kvantitete, ki se je tudi dosti pozneje ni bilo moč kar tako odkrižati. Poleg tega se je hitelo iskati nove vsebine gorništvа.⁶ O tem so se razpisali **Jože Pretnar, Zoran Polič, Cene Malovrh, Fedor Košir, dr. Miha Potočnik** in drugi.⁷

TINE OREL

Čeprav je zimsko gorništvо poglavalno korenine že pred 1. svetovno vojno, strma turistika ali alpinistika pa v obdobju med obema svetovnijima vojnama, so alpinisti po plezalnih stopnjah zgornjih težavnosti posegli šele v začetku petdesetih let.

To je bilo obdobje, ko je za uredniško pero prijel **prof. Tine Orel**, slavist s širokim obzorjem, ki je razumel duhá časa, predvsem pa kot ravnatelj celjske gimnazije mladino. O prof. Tinetu Orlu so pisali mnogi,⁸ zato pozvemamo najbolj bistveno.

⁶ Glej članek: Tine Orel: Planinstvo v novi stvarnosti, PV 1948, str. 66.

⁷ Glej: Evgen Lovšin: 90 let Planinskega vestnika, PV 1985/6, str. 244 (za obdobje 1941—1950).

⁸ Glej: Tone Strojini: Ob 30-letnici uredništva, PV 1980/1, str. 58; Marjan Oblak: Ob 70-letnici Tineta Orla, PV 1983/3, str. 138.

namesto komentarja

GORSKI PARKI

Na skoraj vseh področjih človekovega delovanja je tako, da o pomembnih rečeh odločajo ljudje, ki o tem kaj (ali po možnosti čimveč ali celo največ) vedo. Normalno bi torej bilo, da bi o rečeh, ki zadevajo dogajanja v gorskem svetu, odločali (ali v najslabšem primeru soodločali) tisti, ki zakonitosti tega sveta odlično poznajo, poleg gorjancev tudi gorniki, ki v tem svetu preživijo veliko dni in ta svoj svet poznajo do vseh podrobnosti, v vseh letnih časih, v vsakem vremenu in vsakršnih razmerah.

Včasih, pred davnimi desetletji, so o posegih v slovenski gorski svet spraševali za mnenje tudi »turiste« in potem planince; marsikje v Alpah je še zdaj tako, da planinska društva o pomembnih posegih v gorski prostor ne dajo samo svojega mnenja, ampak je od njihovega glasu odvisno, ali bo tak poseg dovoljen ali ne.

Pri nas zdaj o takih dejanjih ne odločajo niti varstveniki gorske narave, niti ljudje iz Triglav-skega narodnega parka, niti planinci najrazličnejših

profilov in specializacij. Če jih izvajalci zaradi lepšega včasih že povprašajo za mnenje, ga upoštevajo samo tedaj, če se sklada z mnenjem načrtovalcev, sicer pa ne. Mnenja varstvenikov gorskega sveta ne odločajo o ničemer več.

Čigav je, na primer, Triglavski narodni park? Če je narodni, je verjetno narodov, naš torej, last slovenskega naroda, ki lahko odloča o vseh potankostih varovanja tega zavarovanega območja. Toda ali ni nelogično, da je v zavarovanem parku dovoljeno streljati divjad in da je iz vrst planinske organizacije izginil gorski stražar — ki pa niti takrat, ko je še obstajal, ni imel nikakršnih pristojnosti in pooblastil in je pravzaprav lahko le sam pri sebi in čisto potihem pokaral človeka, ki mu je pred nosom odtrgal za-varovano rožo?

Prav bi bilo, da bi ob Triglavskem narodnem parku primerno zavarovali tudi druge slovenske gorske predele, vendar ne samo z odlokom, zakonom in dekretom. Zavarovati bi jih morali tudi z vsakim članom slovenske planinske organizacije posebej: vsak član PZS naj bi s svojim obnašanjem dajal zgled, kaj je v parku dovoljeno, in vsak član bi lahko dal odgovorno mnenje o obnašanju v naravi, pa naj bi bila tako ali drugače zavarovana — ali pa sploh ne bi bila.

Marjan Raztresen

Prof. Tine Orel (rojen 9. februarja 1913 v Trzinu, umrl junija 1985 na Malem Lošinj) je končal slavistične študije v Ljubljani in največ časa prebil v pedagoški službi v Celju in Ljubljani. Od leta 1947 je bil polnih 17 let ravnatelj celjske gimnazije, vmes pa je opravljal številne družbene, inšpektorske, upravne, svetovalne in druge dolžnosti v šolstvu. Kasneje po prihodu v Ljubljano je bil nekaj časa urednik Turističnega vestnika, nato pa na vodilnem mestu ljubljanskega zavoda za prosvetno pedagoško službo in svetovanje za učbenike v takratnem republiškem komiteju za šolstvo.

Tako kot predhodnika prof. Anton Mikuš in dr. Josip Tominešek je bil tudi prof. Tine Orel izvedenec za slovenski jezik, tenkočutni lektor za naraven jezik, odkrivatelj domačih izrazov za različne pojme z vseh področij življenja. Kot sodelavec je delal pri Slovenskem biografskem leksikonu, v žirijah dramskih natečajev in glasbenih del, v Svetu znanosti Ljudske republike Slovenije in na turističnih konferencah. Vsekakor najbolj opazno pa je njegovo planinsko delovanje. Bil je 17 let predsednik PD Celje (1946—1963) in član vodilnih teles PZS od leta 1948 dalje. V tem času je PD Celje obnovilo vse svoje v vojni požgane in porušene planinske kočice v Savinjskih Alpah. Kot vsestranski gornik je bil alpinist z opravljenimi poletnimi in zimskimi vzponi v naših gorah, pa tudi v avstrijskem Gesäuse. Vse do leta 1960 je sodeloval v celjski postaji GRS.

Uredil je 30 letnikov Planinskega vestnika (1950—1979), pri čemer je po lastni izjavi vsako posamezno številko prebral vsaj petkrat, preden je izšla. Vse delo s sodelavci, tiskarno in upravo je opravljal sam, vmes pa še mnoga kulturnega, propagandnega in drugega korespondenčnega dela za PZS, da dela za celjsko planinsko društvo sploh ne omenjamo.

UVELJAVLJANJE GORNIŠKE KULTURE

V Planinskem vestniku pod njegovim uredništvom sta bili v vsakem letniku najbolj vidni rubriki Razgledi po svetu in Društvene novice. Tehotic se je nabralo za več knjig, če bi jih izdali skupaj. Čeprav se osebno z leposlovjem ni ukvarjal, pa so izpod njegovega peresa prišli nekateri ideološki članki v smeri, kot jo je v povojni dobi zastavila PZS. Idejni vsebini gorništvu je posvečal pomembno vlogo v spremnih besedilih k izborom člankov nekaterih uglednih planincev, kot so bili **Janko Mlakar, dr. France Avčín, dr. Miha Potočnik, Tone Svetina, dr. Matjaž Kmecl** in v knjigi Planinsko berilo.

Uspešno se je preizkusil tudi v prevajanju iz tuje gorniške literature in je v sodelovanju z različnimi slovenskim založbami prevedel **Tichyjevo** Himalajo, **Terrayevo** Osvajanje nekoristnega sveta, skupaj z **J. Šmitom** Kugyjeve Julijske Alpe v podobi idr.

Sodeloval je s prispevki v nekaterih tujih gorniških publikacijah, bil je v uredniškem odboru Alpinismusa, osebno se je poznal z nekaterimi uglednimi tujimi alpinisti in uredniki. Uvedel je široko razpredeno povezavo in izmenjavo Planinskega vestnika s tujimi planinskimi revijami po svetu. Po njegovi zasluzi so se pojavile tudi posebne slovenske številke v sklopu nekaterih nemških planinskih revij.

Kot tenkočuten opazovalec narodnega blaga mu niso ušli zanimivi drobci iz naše planinske predzgodovine, zlasti iz Savinske doline, ki jih je vestno zapisoval in o njih poročal.

Koliko zanimivega bi vedela odkriti njegova korespondenca z vsakim sodelavcem! Z nekaterimi od njih se je pisem nabralo za celo knjigo, na primer z **Viktorjem Vovkom**.

Kot propagandist pri PZS je uveljavljal gorniško kulturo zlasti v treh najbolj značilnih usmeritvah — v besedi, sliki in glasbi, in mnogo prispeval, da so na teh področjih organizirali več razstav, akademij z razstavnimi katalogi, več nagradnih razpisov in drugega.

Konec sedemdesetih let se je od aktivnega dela z njim poslovila generacija, ki je več kot tri povojna desetletja označevala obdobje množičnega gorništvu.

MARIJAN KRIŠELJ

Z letom 1980 je uredniške škarje Planinskega vestnika prevzel **prof. Marijan Krišelj**, komparativist svetovne književnosti, dolgoletni novinar in urednik II. programa na Radiu Slovenija. Rojen 15. avgusta 1931 se je praktično vse življenje ukvarjal z novinarskim delom, v prostem času pa z gorami. Na II. programu radia je uvedel planinsko rubriko, ki je doživela več kot 800 oddaj. V njej so sodelovali številni zaslužni gorniki, ki so pripovedovali svoje spomine in ki so pomenili sestavni del slovenske planinske zgodovine. Naj po starosti najprej omenim spomine **Pavla Kunaverja** in **dr. Mihe Potočnika** izmed starejših ter plezalne spomine **Toneta Škarje** in **Danila Cedilnika-Dena** izmed mlajših. Radijske spomine je Marijan Krišelj priredil v knjižno obliko v planinski zbirki *Domače in tuje gore*, ki izhaja v založbi Ozborja. Sicer pa so Krišljevi Odmevi z gora vsaj desetletje in pol ažurno spremljali vsa dogajanja v planinski organizaciji in v gorah. Mimo njih in tudi sicer je bilo neposrednih javljanj v radijskem etru po Krišljevi zasluzi še ničkoliko. Kot radijski človek je bil PZS na voljo ob različnih jubilejih, akademijah in proslavah. Kot predsednik PD RTV Ljubljana od ustanovitve leta 1970 do leta 1979 je sodeloval tudi v organizacijskem delu organov PZS.

Po odhodu prof. Tineta Orela je na novo postavil uredniški odbor, določil koncept Planinskega vestnika in za razliko od prejšnjih let dal več prostora gorniškem leposlovju ob hkratnem poudarku na alpinističnih in himalajskih uspehih. S tem je bogatil kulturno dediščino — žal komaj — šest let, vendar je že v tem kratkem času prikazal, kako vsestransko koristno se da izrabiti besedna in radijska pripoved za javnost. Kot

novinar s širokim znanstvom je dojel pomembnost povezav javnih sredstev obveščanja in založb in s tem za planinsko kulturo prispeval marsikatero literarno delo za planinsko knjižnico.

Medtem ko je zadnjo številko Planinskega vestnika letnika 1979 še uredil prof. Tine Orel, je prof. Marjan Krišelj začel z januarsko številko letnika 1980 in se je poslovil z decembrsko številko leta 1985; uredil je torej šest letnikov v času, ko so tudi v gorah in v slovenskem gorništvu že nastopale spremembe. Kot urednik je prof. Krišelj te spremembe tenkočutno zaznaval in se o njih razpisal.⁹

Mnogokrat se je prof. Krišelj ukvarjal s poslanstvom in vsebino Planinskega vestnika in o tem razglabljal.¹⁰ Imel je srečo, da so ob njem sodelovali še nekateri predvojni sodelavci Planinskega vestnika, v prvi vrsti **Evgen Lovšin**, ki je poskušal analitično razčleniti vsebino Planinskega vestnika vsa desetletja nazaj.¹¹

Po odhodu iz uredništva se je prof. Krišelj ukvarjal s predavatelstvom predmeta Radijska informatika na Fakulteti za družbene vede, torej s področjem, ki mu je na radiu zvest od svojega dvajsetega leta dalje.

ŠESTI IN SEDMI UREDNIK

Morda je spremenjen notranji del Planinskega vestnika s poudarkom na novicah z novo grafično podobo, ki jo je uvedel novi urednik, vnesel v revijo več živahnosti. Povsem spremenjen uredniški odbor je podpiral poglede novega urednika Planinskega vestnika, tudi dolgoletnega, vendar povsem planinskega poročevalca, sicer lektorja pri mariborskem Večeru. **Milan Cilenšek**, novi urednik, ki je uredništvo prevzel od Marijana Krišlja, se je rodil 3. januarja 1935 in ob delu končal študij slavistike na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Z vso njemu lastno predanostjo je spremljal planinska dogajanja, najprej v štajerskem koncu, nato pa vse republiške planinske akcije. Bil je več let od ustanovitve predsednik PD Mariborski tisk, vodja Planinske sekcije TVD Partizan, dolgoletni član PD Železničar Maribor in različnih organov PZS.

Tenkočutno je urejal Planinski vestnik in dajal težo posameznim člankom s podnaslovi. Skozi njegovo lekturo je šel marsikateri zbornik, marsikatera prigodna

publikacija in strokovno delo, saj je bil temeljit in ažuren pri svojem delu. Znan je bil kot planinski vodnik in natančen vodnik pri turističnih agencijah doma in po svetu. Bil je vnet društveni aktivist in trdna opora v planinskih društvih, kjer je delal. V Planinski vestnik je prišel kot meteor in uredništvo zapustil že po enem letu — konec leta 1986.

Za njim se je uredniškega dela oprijel **Marjan Raztresen**, dolgoletni poklicni novinar, ki je redno delal ali občasno sodeloval pri skoraj vseh večjih in pomembnejših ljubljanskih časnikih, ki so izhajali zadnjih dvajset let. Marjan Raztresen se je rodil 24. marca 1936 v Ljubljani, po končani klasični gimnaziji v Ljubljani se je vpisal na geografijo na ljubljanski Filozofski fakulteti, izbral pa poklic novinarja. Od leta 1952 hodi po slovenskih in tujih gorah, čeprav je v planinske vrste prišel skozi jamarstvo pri PD Železničar Ljubljana. Glede na to, da je bila jamarska sekcija, katere ustanovni član je, pri planinskem društvu, je bila njena poglavitna dejavnost usmerjena v visokogorski kras, čeravno je bilo delovno področje te jamoslovne organizacije tudi podzemski svet dolenskega in notranjskega krasa ter Kočevske. Leta 1979 sta ga uredništvi Dela in Teleksa kot novinarja poslali s slovensko (jugoslovansko) alpinistično odpravo na Mount Everest, s katere je poročal za slovenske časopise, po vrnitvi pa je s te odprave napisal žepno knjigo Kruta gora, ki se je izkazala kot uspešnica Cankarjeve založbe, saj so jo prodali v 10.000 izvodih. Leta 1987 je postal glavni in odgovorni urednik Planinskega vestnika, ki ga ob svojem siceršnjem novinarskem delu v novinarski hiši Delo ureja še zdaj.

DRAGOCENI SODELAVCI

Naj se ob uredniških Planinskega vestnika spomnimo še številnih članov uredniških odborov in sodelavcev iz različnih obdobij, ki so urednikom stali ob strani, pisali prigodne in naročene članke ter žrtvovali svoj prosti čas za sestanke, čeprav je vsak urednik garal največ sam. Med njimi so bili ljudje z morda širšo javno in gorniško reputacijo kot uredniki sami, kar je samo bogatilo vsebino glasila.

Kot je nekoč zapisal Evgen Lovšin, eden izmed najbolj plodnih in neutrudnih sodelavcev: da Planinski vestnik morda nima tako znamenite osebnosti, kot je bil **dr. Kugy**, da pa so njegovi sodelavci kot žuboreči potočki z gora. Res je, osebnost je zamenjala množica obrazov, nekdo bi ob tem dejal narod. Narava in gore zdavnaj niso več kraljestvo izvoljenih, pač pa sta gorništvu in delež, ki mu ga daje posameznik, zrcalo, kako jih spoštuje, vidi in se obnaša v njih.

Nekateri so v gorah videli in zvedeli mnogo, zato so bili sodelavci Planinskega vestnika.

Čas se s stoletnico izhajanja Planinskega vestnika ni zaustavil, le iskanje vsebine gorništvu, ki ga je zapustila množičnost, je postalo negotovo. Enako kot drugje tudi v gorništvu velja, da smeri razvoja kažejo odlični posamezniki, če pa teh osebnosti ni, je tok življenja bolj negotov in vegast, ali pa smo pred novimi organizacijskimi oblikami in vsebinami gorništvu. Morda gre za gorništvu navznoter, v človekovo dušo.

⁹ Glej Marjan Krišelj: Planinstvo danes, planinstvo jutri, PV 1985/6, str. 241.

¹⁰ Glej PV 1985/1, 1985/4, 1985/12.

¹¹ Glej Evgen Lovšin: Razmišljanja o planinstvu, PV 1984/3, PV 1984/4, PV 1984/5 idr.; glej tudi Evgen Lovšin: 90 let Planinskega vestnika, PV 1985/2, 1985/6, 1985/7 idr.

POTUJOČA PLANINSKA RAZSTAVA

SLAVICA TOVŠAK

V drugi polovici leta 1992, ko je Pokrajinski arhiv Maribor pripravljal program dela za leto 1993 (verificiralo ga je Ministrstvo za kulturo), se je v sklopu razstavne dejavnosti odločil, da eno izmed načrtovanih razstav posveti visokemu jubileju slovenske planinske organizacije, 100. obletnici Slovenskega planinskega društva. Akcijo, predlagano na strokovnem kolegiju, je odobrilo Ministrstvo za kulturo, veliko razumevanje in pripravljenost za sodelovanje so pokazali tudi najvišji organi Planinske zveze Slovenije.

Glede na skromne razstavno prostorske zmogljivosti Pokrajinskega arhiva sta se avtorja prve razstave **Slavica Tovšak** in **Franček Vogelnic** odločila koncept razstave zasnovati tako, da sta v osnovnih obrisih z dobršno mero zgodovinske simbolike nakazala politične razmere in društveno klimo v 2. polovici 19. stoletja, skoraj nekaj desetletij pred nastankom Slovenskega planinskega društva.

Več kot očitno je bilo iz razstavljenih dokumentov moč razbrati, da so v tem obdobju nastajale izrazito nemško usmerjene sekcije Nemško-avstrijskega planinskega društva, ki so bile trdno zasidrane na naših tleh. Prav nemška beseda v gorskem svetu, gradnja nemških koč, omalovaževanje vsega, kar je slovensko, je kot mora pritisnalo na tiste Slovence, ki so zahajali v gore. Po prvih poskusih manjših skupin in potem, ko so omagali Triglavski prijatelji, so piparji na Stolu dorekli: ustanovimo slovensko planinsko društvo!

IZSEK IZ ZGODOVINE

Razstavni dokumenti so pričali, da je šlo tokrat zares. Kot je zahteval zakon o društvih, sprejet leta 1867 (eden izmed razstavnih eksponatov), so bila po predpisanem postopku in zahtevah cesarsko-kraljevega namestništva 27. februarja 1893 potrjena pravila SPD. To je bil za slovenske planince najslovesnejši trenutek. Razstavljeni eksponati so ta dogodek nakazali in ga povezali s prvo vpisno knjigo, ki jo je odprl legendarni **Jakob Aljaž** 8. julija 1895.

Isto leto je pričel izhajati Planinski vestnik. Druga za drugo so nastajale podružnice. Deveta po vrsti je bila Podravska s sedežem ne v Mariboru, temveč v Rušah. Njena ustanovitev je tesno povezana z mladim učiteljem **Davorinom Lesjakom**, ki je bil nestor planinstva v Podravju in je desetletja vodil podružnico. Z delovanjem podružnice so povezana imena slovenskih pohorskih kmetov: **Grizoldi, Žigerti, Glazerji, Hlebi** itd.

Družno so pod vodstvom neumornega Lesjaka gradili nenavaden 36 metrov visok Žigartov stolp, katerega originalni načrt je izstopal na razstavnih panojih. Imel je strelodvod, okna, vpisno knjigo, ključ, ob njem so bile prireditve, pobirali so celo vstopnino. Po 14 mesecih in

18 dneh je simbol slovenstva na Pohorju uničil vihar. Nekateri viri celo trdijo, da je bila glavna vrh prežagana. Če danes stopimo na Žigartov vrh, lahko večje oko opazi ostanke njegovih temeljev. V enem izmed temeljev tičita dva vijaka — spomin in simbol na prva leta delovanja Podravske podružnice. Njeni člani so pridno dopisovali v Planinski vestnik, zbirali denar za svojo prvo koč, ki je bila kot Ruška koč odprta 1907. leta. Pet let pozneje, 1912. leta, ko je izrazilo pronemško usmerjeno društvo v Mariboru Deutscher Bergverein zgradilo Marburger Hütte (Mariborsko koč), so na zahodnem delu Pohorja Lesjakovi planinci dokupili zemljo okoli Ruške koč in zgradili pristavo Planinko. Isto leto je bila ustanovljena Gorska reševalna služba.

Prva svetovna vojna je prekinila delo društev, tudi zavedne Rušane, glasnike slovenskega planinstva, so odpeljali v graške zapore. Leto dni po vojni, 6. 6. 1919, je nastala Mariborska podružnica. Prevezela je sekvestirano premoženje nemške mariborske sekcije, njeno delovno področje sta bila Pohorje in Kozjak. Po dolgih zapletih, ki so segali celo do Beograda in Dunaja, je 1922. kupila Mariborsko koč. Mariborskim planincem je pod prvim načelnikom **Ljudevitom Brencetom** le uspelo zaživeti samostojno, pa četudi le z 22 člani. (Nekaj razstavnih panojev smo posvetili podružnici in kasneje Planinskemu društvu Maribor.) Uredili so Mariborsko koč in zgradili mogočen Senjorjev dom. Vzdrževali so postojanke na Kozjaku in razvili vrsto sekcij. Nadaljnji razvoj je prekinila 2. svetovna vojna. Pohorski domovi so bili v celoti požgani, tudi slovenska bilanca ni bila obojavna. Od 69 koč je bilo 49 uničenih in neuporabnih. To obdobje zgodovine slovenskega in zlasti podravskega planinstva je bilo na razstavi dokumentirano s številnimi fotografijami, originali arhivskih dokumentov in eksponati.

13. 1. 1946 je bil v lovski sobi Hotela Orel prvi povojni občni zbor Mariborske podružnice. Kar so si mariborski planinci zadali, to so storili. Zgradili so novo koč in na temeljih Hutterjeve vile je leta 1949 zrasla Ribniška koč.

Zbrali so se planinci, intuziasti, ki so ustanovili nenevadno imenovan, a zagnan red Fanatikov Ribniške koč. Delček tega, kar so delali Fanatiki, je bilo razstavljeno v vitrinah. Bili so gonilna sila pri obnovi Ribniške koč.

1934. leta je bila zgrajena koč na Žavcerjevem vrhu. Z razvojem mariborskega planinstva je povezana vrsta imen. Naj omenim le nekatera: **Brence, Bergoč, Senjor, Šlajmer, Vrstovšek**.

Po vojni so se iz Planinskega društva Maribor razvila nova društva. Obiskovalcem so bila predstavljena skupaj z društvu celotne severovzhodne Slovenije. Pri njih je nastalo bogato arhivsko gradivo, ki ima brez izjeme značaj kulturne dediščine.

GRADIVO ZA MARIBORSKO RAZSTAVO

Med planinskimi društvi in pri posameznikih sta avtorja osebno zbrala okoli 1500 dokumentov in eksponatov. Žal sta morala zaradi pomanjkanja prostora opraviti najtežje — iz najboljšega izbrati najboljše. Nerazstavljenih in skrbno evidentiranih je ostalo še preko 1000 dokumentov. Čeprav jih ni bilo v vitrinah in na panojih, ostajajo dragocen zgodovinski vir za proučevanje planinstva severovzhodne Slovenije.

Avtorja, ki sta obhodila celotno severovzhodno Slovenijo, sta bila prijetno presenečena nad neverjetnim odzivom posameznikov in planinskih društev, ki so za razstavne namene z veseljem odstopili to, kar jim je bilo najdražje. Zasluzijo si, da jih predstavim: 1. **Elizabeta Ajtnik**, Maribor, 2. **Inko Bajde**, Maribor, 3. **Tone Bende**, Maribor, 4. **Slavica Berglez**, Radlje ob Dravi, 5. **Milan Cilensek**, Maribor, 6. **Jakob Ciglar**, Maribor, 7. **Friderik Degen**, Maribor, 8. **Delavski muzej Ravne — Alojz Krivograd**, Ravne, 9. **Vinko Dobrila**, Maribor, 10. **Gorska reševalna služba Maribor**, 11. **Koroški pokrajinski muzej**, Slovenj Gradec — **Marjan Kos**, 12. **Tone Korošec**, Maribor, 13. **Jože in Milena Kovačič**, Maribor, 14. **Krista in Lojz Krajger**, Maribor, 15. **Iva Lah**, Maribor, 16. **Franc Marič**, Maribor, 17. **Miro Marušič**, Maribor, 18. **Filip Matko**, Beltinci, 19. **Merkur**, Maribor, 20. **Milan Meden**, Maribor, 21. **Tone Mervič**, Maribor, 22. **Mestni muzej Ljubljana — Mojca Ferle**, 23. **Erna in Ciril Meško**, Ormož, 24. **PD Kozjak — Tone Fidelj**, Maribor, 25. **PD Maribor Matica — Franci Rajh**, 26. **PD Ruše — Andrej Vovšek**, Ruše, 27. **PD PTT — Bruno Frasn**, Maribor, 28. **PD TAM**, 29. **PD Železničar — Albert Marzidovšek**, Maribor, 30. **Drago Pelci**, Ruše, 31. **Bruno Petejan**, Maribor, 32. **Planinska zveza Slovenije**, Ljubljana, 33. **Pokrajinski arhiv Maribor**, 34. **Srečko Pungartnik**, Maribor, 35. **Branko Ravnjak**, Kamnica, 36. **Rafael Razpet**, Ruše, 37. **Stane Rož-**

man, Maribor, 38. **Mara Senjor**, Maribor, 39. **SNG Maribor**, 40. **Boris Žunko**, 41. **Mirko Šoštarič**, Maribor, 42. **Štajerski deželni arhiv**, Gradec, 43. **Slavica Tovšak**, Hoče, 44. **Miran Tarkuš**, Maribor, 45. **Igor Vodnik**, Maribor, 46. **Franc Vogelnik**, Maribor, 47. **Breda Voglar**, Maribor, 48. **Zgodovinski arhiv Celje — Metka Bukovšek**, 49. **Zgodovinski arhiv Ptuj — Nada Jurkovič**, 50. **Srečko Laznik**, Maribor.

Razstavo, katere otvoritev je bila 4. marca 1993 v razstavišču Pokrajinskega arhiva Maribor Archivum, so zaradi izjemne odmevnosti trikrat podaljšali in velja za eno izmed najbolj obiskanih razstav. Ogledalo si jo je 8420 posameznikov in skupin. Z obsežnim komentarjem in intervjuji obiskovalcev je bila nekajkrat predstavljena v časopisu Večer in v televizijski oddaji Gore in ljudje.

RAZSTAVA SE SELI NA DUNAJ

V drugi polovici leta so z željo, da prikažemo razvoj slovenskega planinstva tudi izven meja Slovenije, stekli prvi pogovori na relaciji Pokrajinski arhiv Maribor — Slovenski kulturni center Korotan na Dunaju — Österreichischer Alpenverein na Dunaju. Ta je v svojih prostorih na Rotenturmstrasse 14 odstopil osrednji prostor za razstavo. Stroške razstave so tokrat finančno pokrili Pokrajinski arhiv Maribor, Planinska zveza Slovenije, Slovenski kulturni center Korotan in občina Maribor. Razstava, ki jo je odprla veleposlanica Slovenije na Dunaju **Katja Boh**, je bila od 9. do 21. novembra 1993 izjemno dobro obiskana. Na otvoritvi je bilo tudi 32 članov slovenske delegacije (nekateri znani slovenski planinski delavci), veliko publiciteto pa je doživela tudi v avstrijskih medijih obveščanja. Obširnejši članek je bil objavljen tudi v častniku Večer. Z daljšim tekstom so razvoj slovenske planinske organizacije predstavili v avstrijski reviji Nachrichten (nov.—dec. 1993, str. 3). Razstava na Dunaju je imela isti naslov kot v Mariboru,

Spomin na vojno iz slovenskih Alp: utrjeni italijanski položaji v Krnskem pogorju

Glavno mesto Slovenije — na severu in zahodu ga obdajajo gore, na vzhodu in jugu griči

le vsebinsko je zajela širši slovenski okvir, na primer prikaz prvih slovenskih koč, fotografij nestorjev slovenskega planinstva, Turistični klub Skala, razvoj alpinizma (alpinistični kotiček); zanimiv je bil prikaz slovenske planinske literature od prvih začetkov do današnjih dni po naslednjih sklopih: Slovensko gornišvo, Izvirno leposlovje, Priročniki, Fotoalbumi, Prevodi, Izvirna dela v nemščini in angleščini, Vodniki, Odprave v tuja gorstva. Razstavo je zaključil shematični prikaz delovanja slovenske planinske organizacije in njenih organov z vzporedno preglednico o številu članstva planinske organizacije od leta 1893 do 1992. Med gosti na otvoritvi razstave je bil tudi predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**, ki je predstavil pomen razstave in nakazal vključevanje slovenskega planinstva v mednarodne tokove.

Že na Dunaju se je v pogovoru s predstavnikom Urada Republike Slovenije **Francem Pozničem** razvila misel o morebitnem gostovanju iste razstave v Švici. Tedanji odpravnik poslov Republike Slovenije v Bernu **Ivan Martelanc** je idejo podprl in iz prvotnih dogovorov na relaciji Pokrajinski arhiv Maribor — Urad Republike Slovenije za informiranje — Slovensko veleposlaništvo v Švici — Švicarski alpski muzej (Schweizerisches Alpines Museum Bern) — Planinska zveza Slovenije, ki so bili usmerjeni v prikaz razvoja slovenskega planinstva, je nastala zamisel o promociji samostojne Slovenije kot celote. Pokrajinski arhiv je pobudo sprejel, čeprav se je zavedal, da v strogo odmerjenem razstavnem prostoru ne bo mogel prikazati vsebinskega razvoja slovenskega planinstva od začetkov do danes.

ZA DUNAJEM ŠE BERN

Avtorici tretje razstave Slavici Tovšak je bilo dodeljeno 21 panojev (2 m × 1,20 m) in 8 vitrin. Naslov razstave je bil Slovenija, alpska dežela, planinski del pa se je predstavil pod samostojnim naslovom Slovenija — Ljudje in gore — Slovensko planinsko društvo. Zaradi koncepta celotne postavitve in upoštevanja zamisli arhitekta je bilo planinski razstavi odvzeto pet panojev in nekaj vitrin, s čimer je bil pretrgan kontinuiran prikaz razvoja slovenskega planinstva, kot si ga je zamislila in ga načrtovala avtorica. Ostali so posamezni izseki, ki so švicarski javnosti kljub vsemu nakazali nekaj značil-

nosti slovenske planinske zgodovine. Arhivske dokumente so popestrili prizori iz gorskega življenja: Krošnja z »basengo« — Bohinjske planine, Pastir pri medenju masla v pinji — Velika planina, V senožetih (Trenta), Vožnja s samotežnimi sanmi — Lom nad Trzičem, Hoja s krpjami. Na štirih panojih so bili predstavljeni motivi iz Triglavskega narodnega parka.

Razstavo so dopolnjevali akvareli mariborskega slikarja **Nika Ribiča**, obiskovalci pa so imeli ves čas možnost spoznavati slovensko pokrajino, njene običaje, floro in favno z diapozitivov. Žal nam je, da vodstvo švicarskega muzeja ni imelo možnosti predstaviti prvotno dogovorjenega ogleda video kaset. Predstavnikom Švicarskega alpskega muzeja, direktorju **dr. Georgu Budmigerju** in **dr. Ursu Kneubühlu** je treba priznati, da so na tiskovni konferenci dan pred otvoritvijo razstave pokazali presenetljivo znanje o slovenskem planinstvu, njihov pogled na Slovenijo pa je pred zbranim avditorijem novinarjev dopolnila Slavica Tovšak, ko je Švicarjem spregovorila o slovenski planinski organizaciji v današnjem trenutku, njeni organiziranosti in problemih, s katerimi se spopada (pota, koč, zavetišča, bivaki, lastninjenje, skrb za čisto okolje, denacionalizacijski postopki, vključevanje planinske organizacije v mednarodne tokove itd.).

Otvoritvena slovesnost je bila lanskega 7. decembra pod okriljem slovenskega veleposlaništva v Švici (uvodne besede je spregovoril odpravnik poslov Republike Slovenije **Željko Jeglič**), prisoten je bil tudi podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Janko Mirnik**. K promociji Slovenije v Bernu — gledano z vidika celotne razstave — pa je veliko prispeval Ivan Martelanc. Razstava je bila odprta do konca letošnjega februarja in jo je dopolnjevala vrsta spremljevalnih prireditev.

Ob zaključku in analizi zlasti zadnje razstave velja dodati naslednje: Slovensko planinstvo ima tako bogato zgodovino, toliko članov, toliko planinskih delavcev, ki delajo z velikim intuziazmom, tako dobro zastavljene programe in cilje, da si v prihodnje (morda v dogovoru z Nemčijo, če bodo za to ugodni pogoji) zasluži samostojno razstavo. Smo alpska dežela, kot je to opredeljeno v naslovu zadnje razstave, in kot takšna lahko prek predstavitve zgodovine planinstva do današnjih dni dostojno promoviramo Slovenijo.

ŠVICARSKI ODMEV

Ob tej razstavi v Bernu sta **Urs Kneubühl** in **Daniel Anker** za švicarsko štirijezično planinsko revijo *Die Alpen* napisala obširno poročilo, v katerem z veliko naklonjenostjo pišeta tako o razstavi kot o mladi državi Sloveniji. Takole pišeta v letošnji januarski številki te revije:

»Pred tremi leti, ko je Švica proslavljala svoj 700-letni jubilej, je po desetdnevnih bojih v Vzhodnih Alpah nastala nova državica. Ta še malo znana Slovenija se je zdaj z razstavo v planinskem muzeju v Bernu prvič v širših okvirih predstavila v Švici: posebno privlačna gorska pokrajina, baročna stara mesta, tradicija ljudske umetnosti in gospodarstvo, ki si prizadeva priti kvišku — očitna je marsikatera vzporednica z našo deželo, ki je ni moč prezreti.

Ob vhodu na razstavo se obiskovalci sprehodijo po promenadi enega od slovenskih starih mestnih jeder. Njihov pogled se ustavi na podobi, ki daje vtis pestre narave dežele, ki je približno pol tolikšna kot Švica: strma apnenčasta pogorja, divje reke, oblikovno bogati kraški predeli, plodne ravnine s starimi vinogradi, soline ob morju, termalna kopališča. Tudi v razstavni dvorani poskrbi veliko platno z menjavo diapozitivov za to, da je pokrajinski okvir od grebena Alp do Sredozemskega morja neprestano pred očmi.

Razstava daje vpogled v pomen in razvoj planinskih društev v Sloveniji, ki so sicer imela zelo veliko vlogo pri slovenski samozavesti — niso čisto po naključju v državni zastavi vrhovi gorá. Slovenski prijatelji gorá so se od leta 1872 zbiral v lastnih planinskih sekcijah. Ker so ti ljudje kadili pipe, so se imenovali piparji. Leta 1893 so ustanovili Slovensko planinsko društvo (SPD), ki danes šteje 100 000 članov. To je pet odstotkov dveh milijonov prebivalcev mlade države. SPD je posestnik 146 planinskih koč in 15 bivakov, kar je celo nekaj več, kot ima v posesti Švicarski alpski klub (SAC).

Severozahodni del Slovenije spada v alpski prostor. Tam so zadnje mogočne verige gorá na vzhodu iztekaajočega se alpskega grebena, ki jih označujejo strmi grebeni, mogočne skalne stene, pogosto globoke in navpično odrezane doline.

Slovenske Alpe se delijo v tri gorske skupine: na zahodu so Julijske Alpe, vzhodno od tod več kot sto kilometrov dolg gorski greben Karavank, dalje proti jugovzhodu pa so Kamniške ali Savinjske Alpe. Najvišja gora dežele je Triglav (2864 m). Gora, na katero so se prvič povzpeli leta 1778, je središče 85 000 hektarov velikega narodnega parka z izrazito nedotaknjeno naravno krajino.

OČITNE PODOBNOSTI S ŠVICO

Zadnje stoletje je Triglav simbol Slovenije. Zato velja, da mora vsak Slovenec in vsaka Slovenka vsaj enkrat v življenju priti na ta gorski vrh. Zato tudi ni presenetljivo, da je najstarejše slovensko društvo, ki so ga ustanovili gostujoči delavci v Švici, Slovensko planinsko društvo Triglav. To društvo, ki so ga leta 1971 ustanovili neodvisno od Planinske zveze Slovenije,

šteje zdaj 400 članov, kot je ob otvoritvi razstave v planinskem muzeju povedal predsednik **Anton Lencel**.

Slovenski narod zna že 1500 let ohranjevati svojo individualnost na presečišču romanskih, germanskih, slovanskih in madžarskih kultur. V stoletjih je ustvaril bogato kulturno dediščino, ki jo je mogoče občudovati v 60 muzejih in približno 250 galerijah.

Razstava najprej popelje v slovensko glavno mesto Ljubljano, ki naj bi zastopalo pisana mesta, številne cerkve, gradove in graščine v državi. Metropola s 300 000 prebivalci leži — podobno kot številna švicarska mesta — tako, da je iz nje mogoče videti alpske verige, obiskovalec pa se razveseli njenega baročnega jedra in ga prevzame moderno mestno središče s Svetovnim trgovskim središčem.

Razstava pa osvetljuje tudi drugačen vidik, ki je zapustil brazgotine in je posledica geografskega položaja Slovenije na robu Srednje Evrope: vojno. Gorska veriga na italijanski meji si je v prvi svetovni vojni pridobila žalosten sloves.

Da Slovenija ni bila leta 1991 zapletena v vrtnice sedanje jugoslovanske vojne, se mora zahvaliti svoji enotnosti in odločnosti.

Številni tradicionalni predmeti ljudske umetnosti in obrti na razstavi kažejo na planinsko sorodnost s tistimi, ki jih poznamo pri nas v Švici: keramika, izdelki iz lesa, tekstilni izdelki, glasbeni instrumenti. Dva razstavna predmeta sta še posebno omembe vredna: poslikane panjske končnice, ki jih sicer v alpskem prostoru ne poznamo, in genialno preprosta sončna ura iz Kamniških Alp, ki je planinskim pastirjem pred sto leti presnetljivo natančno kazala čas.

V prispevku bernskih poročevalcev v reviji *Die Alpen* je natančno objavljeno, da je bila razstava »Gorska dežela Slovenija, pokrajinski in kulturni vidiki od alpskega narodnega parka do morskih plaž, od ljudske umetnosti do industrijskega oblikovanja« odprta v Planinskem muzeju v Bernu do 19. februarja, 16. februarja pa so v okviru razstave pripravili še prireditev »Slovenija v književni besedi«.

Emblem ob 100-letnici PV

V prejšnji, februarški številki Planinskega vestnika smo na naslovni strani prvič natisnili znak, emblem, delo diplomiranega inženirja arhitekture **Janeza Bizjaka**, direktorja Triglavskega narodnega parka in člana uredniškega odbora Planinskega vestnika. Znak smo prvič natisnili ob 100-letnici izida prve številke naše revije in ga bomo v vseh naslednjih letošnjih številkah: da se bo že z naslovnice videlo, kako častljivo starost ima glasilo Planinske zveze Slovenije. Tej obletnici se bo deloma prilagajala tudi vsebina: na straneh našega glasila bo nekoliko več vsaj rahlo zgodovinsko obarvanih prispevkov in spominov na stare čase slovenskega planinstva.

ZA KANGO CHU, DVA PRIJATELJA, VAN MORRISONA IN KOZO

LANGSHISA RI

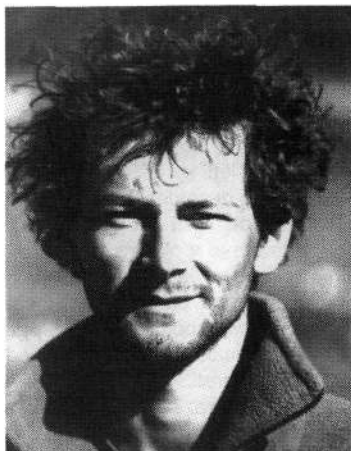
VANJA FURLAN

Pred vsakim resnim vzponom me je strah. Včasih bolj, včasih manj. A tako kot tokrat me še nikoli ni bilo. Sicer pa je popolnoma razumljivo: prvič v življenju bom sam vstopil v težko himalajsko steno. Z višino ne bo težav, saj ima vrh le nekaj čez 6400 metrov. Tudi vreme bo držalo, čeprav se nekam čudno oblači. Toda stena! Strma je. Bolj kot sem pričakoval. Še posebno na vrhu. Kaj, če bodo slabe razmere? Pa tisti serak na desni! Ali naj grem res v njegovi vpadnici po tistem lepem ozebniku in čez pol smeri nesem glavo na pladnju? Ne, ne smem! Vsaj poskusiti moram drugje. Če že zaradi sebe ne, pa zaradi drugih. Greben je popolnoma varen. Toda — ali je preplezljiv? Je, vse se da zlesti!

Zbudi me Chindi, ki mi v šotor prinese skodelico čaja z mlekom. Pogledam v oblačno nebo in oblije me mešanica jeze in razočaranja. Še slabše je kot včeraj. Zakaj ravno danes, ko sem odločen, da grem v steno? Ni pošteno! Odkar smo postavili bazo, je bilo vreme ves čas jasno. Pravzaprav je jasno že več kot tri tedne, od sredine septembra, ko se je nenavadno zgodaj končal monsun. V dnevnik sem pred dnevi celo napisal: »Vreme je fantastično. Tako vsaj glede tega nimam skrbi.«

Stena je postala brema. To sem pričakoval, a ne v tolikšni meri. Danes končno grem. Strah me je, a vendar me vleče. Večini ljudi bi se to zdelo neumno ali celo noro. Toda zato sem vendar prišel! Zato sem garal, treniral, prosil in sanjal. Ali sem sposoben sedaj obrniti steni hrbet in oditi domov? Več kot leto ni minil dan, da ne bi pomislil na Langshiso Ri. Večino tega časa sem bil celo popolnoma okupiran z njo. Me vleče težnja po razbremenitvi ali je to le pustolovska strast? Hlepim mar po slavi? Odgovori na ta vprašanja pridejo sami od sebe šele, ko sem visoko v steni.

Počasi srebam čaj in malo zavlačujem. Pomislim, kako Matjaž v sosednjem šotoru uživa ob svoji skodelici te čudovite tekočine, in mu zavidam. Brez skrbi je. Odkar sva odšla od doma, je čedalje bolj miren in brezskrben. Prav veselje ga je opazovati. Dobro, da je tu. S svojo mirnostjo in zaupanjem vame me nekoliko pomirja. Ne vem, koliko, a malo zagotovo. Nasmehnem se, ko se spomnim, kako je na dan odhoda eno uro zamudil. Skrbelo me je, tako da sem šel celo na policijo vprašat, če se je na avtocesti zgodila kakšna prometna nesreča. Potem smo hiteli v Zagreb. Imeli smo srečo, da je bil let zgodaj zjutraj. Malo manj sreče sta imela najina soda z opremo. Matjažev se je izgubil v Zürichu, moj je ostal v Zagrebu. Najslabše pri vsem tem pa je bilo, da so mojega našli šele teden dni po odhodu. Bil je dolg in temnih slutenj poln teden s srečnim koncem. Sicer pa nam je, če težav s sodi ne štejem, do tukaj šlo vse kot po maslu.

Vanja Furlan

Foto: Matjaž Vrtovec

Zlezem iz tople spalke in se skobacam iz šotora. Koza se že pase in se pri tem prav simpatično tresse od mraza. Trava je namreč na debelo pokrita s slano. Ko jo pobožam in nežno zameketam, hitro in na kratko strese rep. Ponavadi odgovori, a sedaj verjetno ne more, ker ima pač polna usta.

Dan po prihodu v bazo sem jo našel nedaleč stran. Presenetil sem jo izza balvana in skrila se je pod bližnji previs. Stal sem, opazoval zalogo zrezkov, jetrc in podobnih dobrot in čakal Matjaža. Sprva ni zavzel tako praktičnih stališč kot jaz in je nekaj tvezil o srčkani kozici. Soglašala sva, da se je treba posvetovati s Chindijem, zato sem skočil ponj, medtem ko je Matjaž stražil meso. Ko sva se s Chindijem vračala, je Matjaž zverino že nesel v naročju. Mimogrede sem mu omenil, da znam, če bo potrebno, zverino zaklati, dati iz kože, očistiti in razkosati. Potem je tudi on začel gledati bolj kvoločno. Chindi, veren budist, pa je bil proti. Z Matjažem sva se iz spoštovanja do Chindijevih religioznih čustev njegovi želji uklonila. Koza je postala četrti član odprave. Imena ji nismo dali, funkcijo pa. Postala je zvezni oficir.

Iz kuhinjskega šotora, kjer že eno uro brni kuhalnik, mamljivo zadiši po omlehtah z jakovim sirom. Chindiju sem pred dnevi mimogrede omenil, da so mi všeč. Od takrat jih jemo vsako jutro. Medtem ko opazujem steno, ki je v senci videti še bolj neprijazna kot sicer, in srebam zadnje kaplje čaja, prileze iz šotora še Matjaž. Skuša me pomiriti in pravi, da bo vreme v redu. Zajtrkujeva. Odločil se je, da me bo spremil do pod stene in mi pomagal nesti del opreme, da bom kar se da spočit vstopil v steno. Napolnim njegov mali nahrbtnik z manjšimi in težjimi stvarmi. Moj je še vedno prekleto težak; vsaj 20 kilogramov. Nič čudnega: nosim dve 50-metrski vrvi, pas, šest skalnih klinov, pet lednih vijakov, tri sisteme, nekaj vponk, osmico, pomožne vrvice, ledna orodja, dereze, plastične čevlje, čelado, gore-tex, bivak vrečo, armaflex, liter in pol soka, kuhalnik in plin, hrano za nekaj dni, dva para rokavic, dvoja ledeniška očala, šest parov nogavic, nož, prvo po-

moč, sun mix, svetilko, fotoaparati, filme, walkie-talkie... Skratka — vse. Še toaletni papir, tenko iglico za čiščenje kuhalnikove šobe, če se zamaši, in čokoladne poljubčke.

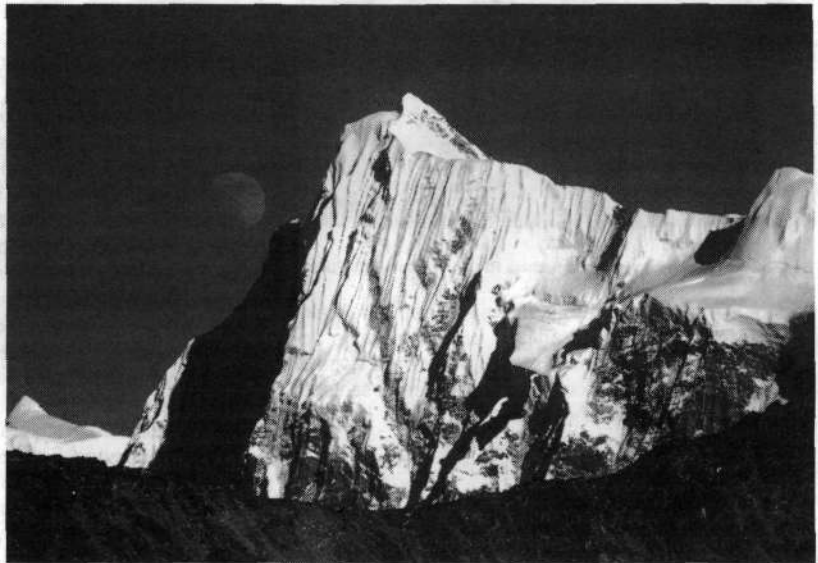
Vsi trije se odpravimo do fiksne vrvi, ki sva jo dva dni po prihodu v bazo z Matjažem napela prek divje ledeniške reke Kanga Chu. Takrat sem se slekel, si pripel plezalni pas in prebredel ledeno mrzlo reko, medtem ko me je Matjaž varoval z vrvjo. Voda mi je segala ponekod tudi do pasu in le stežka sem obdržal ravnotežje. O tem, kako je bila mrzla, raje ne pišem. Nato sva čez vodo napela fiksno vrv, po kateri sem se vrnil nazaj na desni breg.

Požimariva čez in se počasi prebija skozi gosto grmicjeve ob reki navzgor. Dvesto metrov pod vstopom v steno se ustavim in počakam Matjaža. Preobujem se v plastične čevlje in preložim vso kramo v svoj nahrbtnik, ki je šele sedaj zares težak. Stisneva si roki in počasi odidem po melišču navzgor.

travnatega mesta 5000 metrov visoko. Tako sva se namreč dogovorila. Oglasi se še ves zadihan — ravno prispel je. Prosim ga za nasvet. Najprej mu moram podrobno opisati, kje sem, šele nato me z daljnogledom opazi. Vzame si čas za ogled grebena nad menoj in potem sporoči: »Najbolje kaže naravnost navzgor skozi kamin. Levo po vrhu grebena so stolpi, desno pa strma stena.« Potrdi mojo oceno in z olajšanjem nadaljujem.

Vendar se izkaže, da je kamin težji, kot je bil videti od daleč, in poln prhkega snega povrhu. Zlezem ga s skrajnim naporom in večinoma na meji padca.

A težave se šele začnejo. Po nekaj metrih lažjega plezanja se znajdem pod ploščami. Edina možnost je lepa izpostavljena poč. Teško vstopim, splezam nekaj zmerno težkih metrov in obstanem pod težkim detajlom. Moram ga naštudirati. Nekajkrat poskusim, vsakič malo več. Ko se odločim, da grem zares čez, nisem popolnoma prepričan, da bo stop držal. A drži. Deset

Lepa bela 6000-metrška gora Langshisa Ri

Foto: Iztok Tomazin

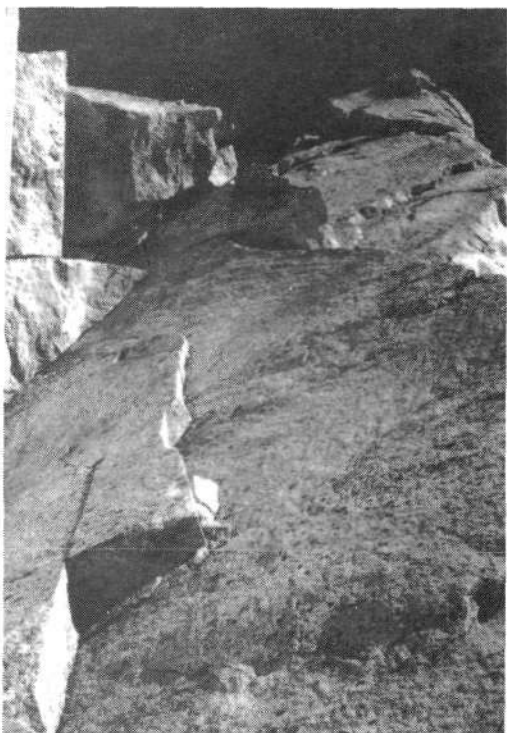
Ko svet postane strmejši, tako da si moram pomagati z rokami, vključim Avocet uro, ki mi bo merila višinsko razliko in prikazovala hitrost vzpenjanja.

Prilezem na sedlo v grebenu. Naprej po njem se ne da, zato poskusim na severni strani. Najdem lepe prehode. Skala je čvrsta in zatopim se v plezanje. Po raztežaju ponovno dosežem greben in nadaljujem po njem. Svet je zopet prehodnejši. Proti desni opazim zajedo v črni skali in se odločim poskusiti v njej. Izkaže se za lažjo, kot je videti od daleč. Oprimkov in stopov nikoli ne zmanjka, tudi na vrhu, pod streho, ki zapira zajedo, ne. Streho obplezam po izpostavljenem grebenu na desni in se znajdem v lažjem, šodrastem svetu, kjer hitro napredujem. Pojavi se prvi sneg in šoder se konča.

Bolj ko opazujem steno nad sabo, manj mi je jasno, kje naj grem. Mika me strm kamin nad menoj. Izvlečem radio in pokličem Matjaža. Sedaj bi že moral biti na nasprotnem bregu in me opazovati z udobnega

metrov višje sem v vznožju čudovite položne zajede, ki jo tvorita dve popolnoma gladki plošči in vodi naravnost na vrh grebena, le da je tik pod tem mestom zaprta z majhno streho. Zajeda je edina in nič kaj mikavna možnost. Če bi bilo nazaj lažje, bi se gotovo obrnil, tako pa kar zaplezam. Najdem nekaj stopov na odpočenih luskah ter počasi in previdno napredujem. Prilezem pod streho, težko stojim na majhnih stopih, težak nahrbtnik me vleče iz ravnotežja, izhoda pa ni videti. Nad menoj je dva metra gladke skale brez kakršnihkoli oprimkov. Navija me in vse kaže, da bom zabil klin in se spustil ob vrvi — ali pa še tega ne bom mogel in bom poskusil splezati nazaj dol.

Vem, da ne smem čakati. Za seboj, v levi plošči, opazim ozek prehod, nekakšno vodoravno pol metra visoko poč. Preozka je, da bi se z nahrbtnikom vred ulegel vanjo, zato ga previdno, počasi in s težavo snamem ter zarinem v poč. Sedaj sicer lažje stojim, a navija me še

Najtežji skalni raztežaj v steni Langshisa Ri

Foto: Vanja Furlan

vedno in v poč ne morem, ker jo sedaj zapira rukzak. Hitro se odločim in mimo prtljage zaplezam samo po rokah, noge pa prislanjam h gladki plošči brez stopov. Na srečo so oprimki dobri. Ko sem mimo, se ležé zbašem v poč in kar nekaj časa ležim in globoko sopem. Nahrbtnik imam pri nogah, a doseči ga ne morem, ker je poč preozka, da bi se obrnil. Odplazim se torej naprej po poč in izplezam na greben, kjer najdem prav udoben prostor za počitek. Vrnem se do poč, se uležem in z glavo naprej odplazim do nahrbtnika ter ga zadensko izvlečem.

Razgledam se naokoli: greben se nekaj deset metrov nad menoj konča v snežiščih. Od tu naprej me čakata le snieg in led.

V poznem popoldanskem soncu si oblečem gore-tex ter nataknem plezalni pas, gamaše in dereze. Pijem mešanico pomarančnega in mangovega soka in zamaknjeno opazujem zlat odsev sonca v prepletajočih se rokavih Kange Chu. Matjažu, ki me skozi daljnogled dobro vidi, sporočim, da sem 5360 metrov visoko, da je za menoj raztežaj in pol petice in da se dobro počutim. On odhaja v bazni tabor, a bo ves čas na zvezi.

Vem, da pred večerom ne bom dosegel seraka, kjer nameravam bivakirati, zato ne hitim preveč. Dobro si uredim opremo in se počasi spustim na severno stran grebena, pri čemer se trudim, da ne izgubim preveč višine. Zadnja dva metra in pol do snežišča je skala pretežka, da bi splezal navzdol, vrvi se mi pa tudi ne da

vleči iz nahrbtnika, da bi se spustil ob njej, zato kar skočim in mehko pristanem v snegu do kolen. — Skoke imam res rad. Adrenalin kar brizgne v kri. In prav zdaj ga potrebujem, kajti čaka me objektivno najnevarnejši del smeri. Prečiti moram proti sredini snežišča, ki je v vpadnici velikega seraka. Do tam grem še počasi, nato malo pohitim in v četrto ure sem zunaj nevarnega dela.

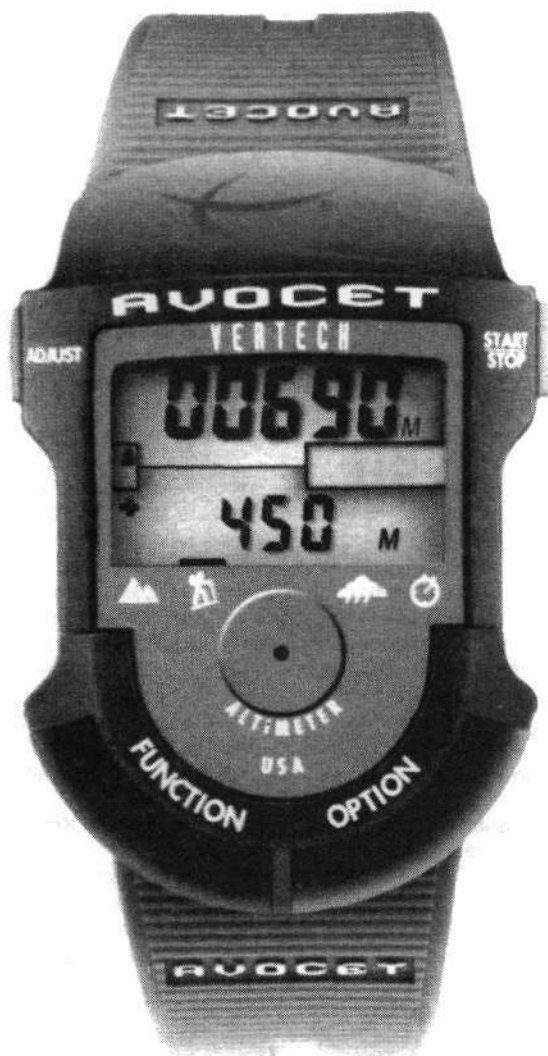
Snega je vse manj, kajti svet postaja strmejši. Bližam se nagnjeni snežni gredi, ki vodi v levo na serak. Dolina je že v senci, Kanga Chu pa žari kot zlata sončna kita. Šiša Pangma se koplje v rdeči svetlobi, ki deluje prav neverjetno toplo. Sedaj šele zares opazim, da je nebo skoraj brez oblakov. Le daleč na jugu in zahodu so in čarobno barvajo obzorje. Spomnim se, kako me je bilo strah stene in presenečen ugotovim, da sem na strah pozabil. Izpuhtel je, ko sem začel plezati in nisem imel več časa zanj. Če bogovi so, se verjetno ves čas počutijo tako kot jaz v tem trenutku.

Sonce zaide in mraz prežene božanske občutke v kot spomina. Na čelado nataknem svetilko in počasi, brez prepogostega ustavljanja, plezam. Zagrne me tema. Snežna greda ni strma (50° do 60°), a se vleče v neskončnost; vsaj zdi se tako. Verjetno imam tak občutek zato, ker ne vidim, koliko sem napredoval, kajti večinoma plezam v temi; svetilko prižgem le včasih, in še to samo za trenutek. Vse okoli mene je isto. Nič se ne spreminja. Tema, sneg, strmina in jaz. Le vse bolj strmo postaja. Končno dosežem serak, lezem ob krajni zevi in jo preiskujem s snopom svetlobe. Najdem sprejemljivo mesto in zlezem nekaj metrov navzdol, na dno razpoke. Če bom malo pospravil, bo kar v redu.

Najprej zabijem dva vijaka, obesim nanju opremo, odložim nahrbtnik in ga prav tako pripnem. Z lednim kladivom se lotim ledenih sveč, ki visijo s stropa, nato s cepinom za silo zravnam tla. Vmes pogosto ugasnem svetilko in počivam. Ko je "ležišče" pripravljeno, najprej preobujem nogavice, nato zlezem v bivak vrečo, prižgem kuhalnik in začnem topiti led in sneg. Popijem prvi liter toplega čaja in kuham naprej. Medtem ko grejem drugega, lupim in jem česen. Brez kruha in soli; samo česen. Za apetit.

Pogled na Avocet mi pove, da sem 5820 metrov visoko in da je ura šele devet. Presenečen sem. Mislim, da je veliko več; zadnje tri ure, ko sem plezal v temi, so se res vlekle.

Toplo tekočino pretočim v termovko, jo dam v vrečo, da me greje in začnem pripravljati večerjo, kajti česen že deluje. Nocoj bodo rezanci s čebulco, česnom in grahamom. Zelo mi teknejo. Postane mi topleje in za dve uri zaspim. Nato pa — bivak kot vsak bivak brez spalne vreče: mrzel, dolg in morast. Sredi noči ugotovim, da ne čutim več prstov na nogah, zato sezujem čevlje in dolgo masiram stopala in prste. Potem zopet malo zaspim. Ob štirih, ravno ko me grabi prijeten spanec, me zbudi ura, ki sem jo vtaknil v kapo, da bi jo slišal. Ves zaspan jo poskusim ignorirati in po svoji stari navadi malo potegniti, a je skrb premočna. Vem, da se grem tokrat preresno plezarijo, da bi si lahko privoščil predolgo spanje. Pa tudi nikogar ni z menoj, ki bi me budil in

NADMORSKA
VIŠINA

PREHOJENI
VIŠINSKI METRI

ZRAČNI PRITISK

ŠTOPARICA

Merilec prehojenih višinskih metrov

VERTECH ALPINE

Ura, termometer, barometer, višinomer

Generalni zastopnik:

EKO PROJEKT Novo mesto
Slavka Gruma 34, tel: 068 26.645, fax: 068 32.10.60

Furlanov vzpon prek ZSZ stene Langshise Ri je hkrati prvi vzpon na Langshiso Ri v alpskem stilu, prvi solo vzpon na Langshiso Ri in prvo prečenje Langshise Ri. Prvenstvena smer Za Kango Chu, dva prijatelja, Van Morrisona in kozo je visoka 1700 metrov, kompleksna ocena je VI- (v skali VII-IV, v ledu 80°/60°). Furlan je za vzpon porabil 14 ur in pol učinkovitega plezanja.

priganjal. Običajno za to poskrbi Zvonko, danes pa bom moral kar sam. Pristavim sneg in še malo vlečem, potem skuham čaj in pijem, preostanek pa pretočim v termovko. Zlezem iz bivak vreče, počasi pospravim ter nataknem pas in opremo. Ura je pol sedmih. Kličem Matjaža, a odgovora ni. »Še vedno spi, mrha!« pomislil, a resnica je, da je zaspal nazaj. Z zvezo ne bo nič. Pospravim torej radio in grem.

Prilezem iz razpoke kot kakšna miš iz moke in nezaupljivo gledam v svet nad serakom. Dobro vem, da je nad menoj ključ smeri. Počasi zaplezam. Razmere so zelo dobre in tudi prestrmo ni. Nad mano se proti levi vleče pas strmih skal, ki ga moram nekje prečiti. Kmalu sem pod prvim možnim prehodom, ki ni videti preveč lep, zato ga spustim. Nadaljujem v levo proti majhnim serakom, ki sem si jih dobro zapomnil, ko sem z daljnogledom študiral steno. Označujejo drugi, po moji oceni najlažji prehod v desno. Ko se jim bližam, postaja neverjetno strmo. Presenečen večkrat obstanem, počivam in oklevam. Vem, da to prav nič ne pomaga, a si le s težavo dopovem, da moram enostavno plezati ne glede na to, kako strmo je, in se čim manj ustavljati. »Samo plezaj, nič ne čakaj!« se mi podi po glavi.

Pokličem Matjaža, ki se je bil ravno odpravil iz baze in je na poti k »opazovalnici«. Vidi me še bolj slabo, a meni, da sem pod pravim prehodom. — Naslednji raztežaj se stopnjuje s 60° na 80°. Prečka je sicer

položnejša, a je skala na tenko pokrita z ledom, tako da nisem popolnoma prepričan, da bo držalo mojih 110 kilogramov. Skrajno previdno in počasi prečim. Za 25 metrov porabim dvajset minut in končno dosežem trden led, kjer se počutim mnogo bolje. Ne vidim daleč nad seboj, le deset metrov skoraj navpičnega ledu. Slutim, da je potem lažje, zato se ga lotim. V odličnih razmerah sem kmalu čez in nad menoj se odpre pogled na vršno ledišče. Strmejše je, kot sem pričakoval, a ta trenutek mi je popolnoma vseeno. Občutek imam, da bi zlezel prav vse. Zavem se, da je le vprašanje časa, kdaj bom steno preplezal. Občutek, ko veš, da ti je uspelo, le še veliko napora boš moral vložiti. Občutek utrujenega pustolovca, ki mu je stena naklonjena.

Pripravim se na dolgo in enolično plezarijo. Malo poplezam, izklešem stopinjo, počivam in globoko diham. Nad seboj vidim vodoravno skalo in razmišljam, ali moram levo ali desno od nje, zato se posvetujem z Matjažem, ki me usmeri v ozebnik na desni. Spremlja me z daljnogledom, fotoaparatom in videokamero.

Čez nekaj časa pogledam na uro in zgrožen ugotovim, da se vzpenjam le 65 metrov na uro. S takim tempom bom pozen, zato pohitim in v dobri uri dosežem greben. Pod njim se svet počasi položi, na samem grebenu pa celo najdem raven prostor med dvema serakoma. Padem na rit, počivam in kličem Matjaža, da mu povem, kar že ve — da sem na grebenu. Vesela sva, a ne pretirano, saj veva, da me čaka še vrh in nato sestop.

Pustim nahrbtnik in se odpravim proti vrhu. Kmalu dosežem greben in nadaljujem po njem.

Ura je natanko poldne, ko dosežem vršno opast. Pravzaprav se ji le približam na dva metra, toliko, da čez njo vidim Šiša Pangmo. Radijska zveza: Matjaž mi čestita, jaz pa ne čutim posebnega zadovoljstva. Utrujen sem. Izvlečem fotoaparat in fotografiram panoramo okoli sebe. Nebo je jasno, le veter je mrzel in malo premočan. Zanohta se mi v prste, zato se odločim, da sebe ne bom slikal. Pa tudi ne da se mi. Nataknem rokavice in se zelo počasi in previdno spustim do nahrbtnika.

Ura je pol enih. Z dna nahrbtnika izvlečem vrvi in jih dam na vrh. Prečim navzdol v južno steno. Proti sredini stene, v vpadnici vrha, je videti, kot da obstaja lep prehod, a vem, da ga ni.

Steno sem si pred dnevi na aklimatizaciji dobro ogledal. Vzpel sem se na plato pod steno, 5700 metrov visoko, in bivakiral. Bila je drugačna, kot sem pričakoval na podlagi fotografij, ki sem jih imel. Ozebnik, po katerem naj bi sestopil, je bil brez snega. Videti je bil razmočen in črn od skal in padajočega kamenja. Srednji del stene pa je bila dolga vrsta serakov. Grd in zaskrbljujoč pogled. Po tem ogledu sem svoj prvotni načrt, da vzamem v steno samo eno petdesetmetrsko vrv, opustil in se odločil vzeti dve ter raje pustiti spalno vrečo v bazi. Videl sem namreč, da se bom zaradi slabih razmer v steni prisiljen 500 metrov spustiti ob vrvi.

S težavo se prepričam, da ne sestopim kar naravnost in prečim proti mestu, kjer bi se moral začeti črni ozeb-

nik. Postaja vroče in razmere so čedalje slabše. Sneg je mehak in nevaren, jaz pa preutrujen, da bi plezal navzdol. Začnem se spuščati ob vrvi. Spuščanje traja vse popoldne in terja popolno zbranost. Ledu skoraj ni, kar pa ga je, je razmočen, tako da se na vijakih ne da spuščati. Skala je krušljiva. Klini kmalu poidejo, zato puščam pomožne vrvice okoli rogljev. Na srečo najdem dva stara japonska klina. Ko dosežem uravnavo pod steno, ki je že v senci, je ura pol šestih zvečer. Odločen, da bom sestopal vso noč, zvijem mokre vrvi, ki vidno zmrzujejo, si snamem pas in vse skupaj zložim v nahrbtnik. S težavo ga dvignem, pri čemer se malo opotečem, in si ga zavijem na hrbet.

S pripravljeno čelno svetilko na glavi se odpravim čez plato. Ker me le malce preveč zanaša, se premislim in poiščem mesto, kjer sem pred dnevi bivakiral. Na srečo imam še par svežih nogavic.

Zlezem v bivak vrečo, kuham in pijem. Česen zopet reši situacijo s tem, ko mi povrne apetit. Ponovno skuham rezance s česnom, čebulo in graham in se na koncu posladkam s čokoladnimi poljubčki. Kličem Matjaža in Chindija, da bi jima povedal, da je z menoj vse v redu, a se ne slišimo, ker sem na drugi strani hriba.

Za nekaj ur zaspim, preostanek noči pa me tlačí mora. Sanjam, da imam v bivak vreči tri male Japončke, ki mi hočejo ves čas popravljati astrofolijo in mi jo vlečejo zdaj sem, zdaj tja. Folija, ta prekleta reč, pa šumi kot Niagarski slapovi in mi ne da spati ...

Zjutraj počakam, da me obsije sonce, potem počasi pospravim in odidem v dolino. Dobrih 1000 metrov nižje pokličem bazo. Oglasi se Chindi in ves iz sebe komaj pove, da mi prihaja Matjaž naproti. Glas se mu trese in skoraj joka. Pravi, da ju je bilo strah, da se mi je kaj zgodilo, ker se nisem oglasil. Ko sem bil prvič na platuju na aklimatizaciji smo se namreč slišali, včeraj pa ne.

Nedaleč pod seboj opazim gibčno Matjaževo postavo, kako hiti navzgor. Kmalu sva skupaj in vidno si oddahne. Stisneva si roki, sedeva, pije in klepetava. Sedaj sva končno oba razbremenjena in srečna. Čez eno uro sva že ob Kangi Chu, ki se je v 52 urah, ko sem bil na hribu, spremenila v mirno sivo zeleno reko. Chindi naju pride počakati k fiksi in skupaj odidemo v bazo.

Koze ni več. Prišla sta jo iskat dva pastirja in jo dobesedno odnesla v dolino.

Medtem ko nama Chindi peče omlete z jakovim sirom, si z Matjažem v jedilnici na soncu privoščiva prvi Heineken.

Odpravo so omogočili: SCT d.d. Ljubljana, zavarovalnica Tilia d.d. Novo mesto, Slovenske železnice Ljubljana, Vodnogospodarsko podjetje Novo mesto, A Banka d.d. Ljubljana in Krka—tovarna zdravil p.o. Novo mesto, Telekom Slovenije p.o., Lek d.d. Ljubljana, Hren Grafika Ljubljana, Kolinska p.o. Ljubljana, Maximarket Ljubljana, Beti Metlika, Treking šport Ljubljana, Žito Ljubljana, Mercator-Slosad Ljubljana, Gorenjka Lesce, Ekoprojekt, Novo mesto.

KUPI DRAGOCENIH KAMENČKOV V DRUŠTVENEM MOZAIKU

STO LET PD RADOVLJICA

VERENA MENCINGER

Stoletnica, ki jo letos praznuje PD Radovljica, je lep in častitljiv jubilej. Veliko stvari se je dogodilo v tem obdobju. Društvo je prestalo dve svetovni vojni, za njima so ostale le požgane kočice in uničen arhiv. V zavednih, planinstvu predanih in trmastih Gorenjcih pa je ostalo dovolj poguma, volje in moči, da so vedno pričeli znova.

O zgodovini društva je že **dr. Jakob Prešeren** dosti pisal v PV, zato si samo nekoliko osvežimo spomin.

Društvo je bilo ustanovljeno 10. marca 1895 v Radovljici. Največ zaslug ima nedvomno **dr. Janko Vilfan**, kateremu sta stala ob strani **Hugon Roblek** in **Jakob Aljaž**. Nemška raznarodovalna društva so se bohotila, hoteli so si prisvojiti tudi naše gore, podružnica SPD pa je to hotela zavreti, če že ne povsem onemogočiti.

Komaj pet mesecev po ustanovitvi so zgradili prvo kočico podružnice, Vodnikov dom, ki stoji še danes.

Nasploh je bila gradbena dejavnost zelo razširjena. Podružnica je zgradila še naslednje kočice:

- leta 1899 — na Rodici in Planici,
- leta 1901 — na Poljski planini,
- leta 1906 — na Konjščici in pod Babjim zobom,

- leta 1907 — Vilfanova kočica,
- leta 1933 — Roblekov dom.

To so bile skromne kočice ali preurejene pastirske stajezice z nekaj ležišči, ki pa so le nudile zavetje naraščajočemu številu planincev. Predvsem pa so bile naše, slovenske.

H gradnji lahko štejemo tudi most pod Kamno Gorico in brv čez Rudnico v Bohinju.

DESET PREDVOJNIH PREDSEDNIKOV

Ozemlje podružnice je obsegalo območje od Bele peči, Rateč, Jesenic in Bohinja do Podnarta. Članstvo je naraščalo, prav tako tudi obisk po kočah, posebno še po izgradnji bohinjske železnice.

Ime Hugona Robleka je za društvo še posebno pomembno. Morda je edini primer v zgodovini planinstva, da je z oporoko zapustil premoženje Radovljiški podružnici. Njegovo nadaljnje delo je, žal, preprečila tragična smrt, ko je skočil iz gorečega Narodnega doma v Trstu, ki so ga 14. julija 1920 požgali fašisti.

V njegov spomin so planinci leta 1933 namesto dotrajane in zanemarjene Vilfanove kočice zgradili nov Roblekov dom.

Dr. Janko Vilfan, pobudnik za ustanovitev Radovljiške podružnice SPD

Leta 1935 sta bila ustanovljena alpinistični in markacijski odsek, ki delujeta še danes, literarno-propagandni pa se ni obnesel. Roblek je ustanovil tudi kolesarsko sekcijo.

Načelniki podružnice do leta 1941 so bili:

1895—1898 **dr. Janko Vilfan**

1898—1903 **Hugo Roblek**

1903—1910 **dr. Janko Vilfan**

1911 **Leopold Fürsager**

1912—1914 **Ivan Šega**, ki je bil zadnji pred 1. svetovno vojno

1918—1921 **dr. Mirko Triller**

1921—1924 **Jakob Špicar**

1924—1926 **Alojz Langus**

1926—1930 **dr. Jakob Prešeren**

1930—1935 **Slavko Šušteršič**

1935—1939 **Albin Torelli**

1939—1941 **Slavko Šušteršič**.

Zadnja seja pred 2. svetovno vojno je bila 27. februarja 1941. Vodil jo je Slavko Šušteršič kot načelnik, tajnik je bil **Vladimir Krištof**, blagajnik **Ivo Bulovec**, odborniki **Franc Šolar**, **Janko Novak**, **Slavko Vengar**, **Vatroslav Tratnik**, **I. Pazlar** in **B. Vovk**. Delo je potem zamrlo. Valvasorjev in Roblekov dom sta bila požgana, arhiv uničen ali odnešen, odborniki razkropljeni na vse strani.

KAKO JE BILO PO VOJNI

Že leta 1945 so se zbrali prejšnji odborniki in z dr. Prešernom društvo spet postavili na noge. Načrtovali so že nov Roblekov dom, in sicer kljub temu, da ni bilo ne denarja in ne materiala. Begunjski in okoliški kmetje so darovali les in ga tudi sami znosili do pogorišča doma, na katerega temeljih so po načrtih starega zgradili nov dom. Delali so z velikim veseljem in vso zagnanostjo, brez plačila. Da pa niso bili lačni, je skrbel **Pavel Olip**. Notranjo opremo so v glavnem naprosili pri različnih podjetjih, pa tudi posamezniki so kaj prispevali. Koča je bila izročena namenu 15. septembra 1946 ob prisotnosti velikega števila planincev.

Po urejenih mejah z Italijo so bili dostopni tudi Julijci. Porodila se je misel, da bi v njih zgradili nov dom, kar bi pripomoglo k razvoju planinstva. Prostor sta skrbno izbirala dr. Prešeren in **Joža Pavlin** ter ga našla na Grivi pri Kriških jezerih nad Trento.

Za gradnjo doma se je še posebej zavzemal **Jože Pogačnik**, takratni podpredsednik PZS in načelnik gospodarske komisije pri PZS. Študiral je ekonomijo in se ukvarjal predvsem z gospodarskimi vprašanji društev. Bil je izredno razgledan, govoril je več jezikov, bil je dober tovariš, predvsem pa velik planinec. Dolge ure in pozno v noč je presedel za pisalno mizo. Prisostvoval je gradnjam koč, dajal nasvete in grajal napake. Marsikatero postojanko ne bi zgradili, če ne bi on spodbujal k temu in pomagal društvom, da niso odstopila od gradenj.

Gradnja doma se je pričela leta 1948 in je trajala tri leta. Gradbena sezona je na taki višini kratka, delo samo pa je bilo zahtevno in težko, saj je bilo treba večino materiala znositi iz Trente. Gradbena dela je vodil Pavlin, v veliko pomoč mu je bil **Viktor Kravanja**, ki je bil potem dolgoletni nosač.

Dom je bil pripravljen na otvoritev 7. oktobra 1951. Čakali so na prihod Jožeta Pogačnika, namesto njega pa je prišla vest, da se je komaj 24-letni smrtno ponesrečil med Mlinarico in Razorjem prav na poti k otvoritvi. Dom, ki naj bi nosil ime Radovljiški dom, so takoj preimenovali v Pogačnikov dom.

Leta 1973 so domu dogradili prizidek. Čudovita okolica in vabljiva jezera so vsako leto privabljala več obiskovalcev. Zaradi povečanega obiska in pomanjkanja nosačev se je društvo odločilo, da v naslednjih letih zgradi tovorno žičnico. Leta 1982 so pričeli s pri-

Vilfanova koča na Begunjsčici

Hugo Roblek

pravami. Tudi ta gradnja je bila zahtevna in je trajala do leta 1985, ko je žičnica pričela redno obratovati. Danes bi brez nje ne mogli več tako oskrbovati doma.

Postopoma so urejali zgornjo postajo žičnice in v njej uredili zimsko sobo s 16 ležišči, kar je povečalo nočitvene zmogljivosti.

Že kmalu po vojni je društvo nameravalo obnoviti oziroma zgraditi Valvasorjev dom, ki ga je prevzelo od Kranjske podružnice. Zaradi obmejnih težav so gradnjo preložili in tako je bil dom dograjen šele leta 1954.

Društvo je leta 1966 prevzelo v oskrbo Dom na Goški ravni na Jelovici in ga leta 1970 opustilo, ker ni imel pravega planinskega značaja.

Tako danes društvo oskrbuje tri postojanke: Valvasorjev, Roblekov in Pogačnikov dom.

ŠEST DRUŠTVENIH ODSEKOV

Območje društva zajema kraje od Žirovnice do Podnarta s preko 2000 člani. Vodi ga 21-članski upravni odbor. Kolikor se je dalo ugotoviti, je bilo do stoletnice 1029 sej upravnega odbora, bilo pa jih je nedvomno precej več, ker niso štete številne seje gospodarskega in gradbenega odbora. Bilo pa je 95 občnih zborov.

Največ dela ima gospodarski odbor, saj skrbeti za tri postojanke in jih oskrbovati ni majhno delo.

Pri društvu deluje šest odsekov:

- alpinistični, ki vsako leto prireja alpinistično šolo. Vadijo na umetni steni in v vrtcu v Bodeščah in na Rodinah. Lahko se pohvali, da ima v svojih vrstah dva »himalajca«, **Zvoneta Andrejčiča** in **Blaža Jereba**;
- markacijski odsek, ki s svojimi devetimi člani skrbi za 70 km poti oziroma za 20 potov. Za povečan obisk gora je treba pota redno pregledovati, čistiti, postavljati smerne table in obnavljati markacije;
- mladinski odsek združuje mlade planince. Na predavanjih v planinski šoli, ki jo prireja vsako leto, spoznavajo mladi planinci zgodovino planinstva, opremo za hojo v gore, se seznanjajo s prvo pomočjo in ne nazadnje tudi s primernim vedenjem tako v gorah kot v kočah. Znanje preverjajo teoretično in praktično na več ali manj zahtevnih izletih;
- odsek za planinsko hojo in pohodništvo letno organizira 14 izletov po vnaprej pripravljenem programu. Izleti so dobro obiskani, vodijo jih planinski vodniki ob prisotnosti gorskih reševalcev;

Radovljški športni plezalci

S športnim plezanjem, to mlado športno panogo, smo se v Radovljici začeli zelo zgodaj aktivno ukvarjati. Umetno plezalno steno smo zgradili marca 1990 in bili med prvimi v Sloveniji, ki smo začeli tudi redno vaditi v nižjih starostnih kategorijah. Že naslednje leto je Podkomisija za športno plezanje pri PZS organizirala vrsto sedmih tekmovanj za republiški pokal, eno od tekem pa smo priredili tudi Radovljičani.

Radovljški plezalci so potrebo po neodvisnem delovanju izrazili z ustanovitvijo Športno plezalnega odseka. Ta se je razvil iz plezalnega krožka v osnovni šoli in alpinističnega odseka pri PD Radovljica. ŠPO Radovljica je bil registriran maja 1992 pri PZS, zasluge zanj pa ima **Blaž Jereb**, ki je svoje alpinistične izkušnje in izkušnje športnega plezanja posredoval mladim plezalcem kot trener v našem odseku. S pomočjo inštruktorjev **Nataše Pristov**, **Tanje Kocjan**, **Roberta Jesenka**, kasneje pa še **Frenka Lukana** so se mladi plezalci seznanjali z različnimi načini plezanja tudi v naravnih plezališčih, za svojo prizadevnost na treningih pa so bili nagradjeni s plezalnimi tabori, predvsem v plezališču Kotečnik.

Odsek ima trenutno petindvajset članov, v treh letih delovanja pa smo vzgojili 5 športnih plezalcev, 9 pripravnikov in 9 tečajnikov. Naši plezalci so zastopani v vseh starostnih kategorijah, od najmlajše do članske kategorije. Vsako leto poteka tudi tečaj plezanja šolskega športnega društva.

Naša najuspešnejša športna plezalca **Anže Šanca** in **Rebeka Poček** se poleg visokih uvrstitev v končnem seštevku tekem za državno prvenstvo in pokal v različnih kategorijah uvrščata tudi v perspektivni razred kategoriziranih tekmovalcev RS, sodelovala pa sta na mnogih mednarodnih tekmovanjih v tujini.

V naših prizadevanjih za dobrimi rezultati se zahvalujemo članom Upravnega odbora Planinskega društva Radovljica, ki pripomorejo k denarni podpori našega odseka.

Načelnica ŠPO Eva Senčar

- športno-plezalni odsek deluje šele tri leta, mladi plezalci pa na umetni steni že dosegajo lepe rezultate tako doma kot v tujini. Pri tem naj omenim **Rebeka Poček** in **Anžeta Šanca**;
- postaja GRS deluje od leta 1965. Člani so vedno pripravljene priskočiti na pomoč tako ob nesrečah v gorah kot tudi ob drugih nesrečah. Svoje znanje, tako teoretično kot praktično, stalno izpopolnjujejo na tečajih. Veliko skrb posveča društvo ekologiji in varstvu narave. Smeti odnašajo v dolino, prav tako perilo v pranje. V kočah je prepovedano kajenje, napisi opozarjajo planince na red in snago. Agregate bodo počasi zamenjale sončne celice, z namestitvijo mobilov bo povezava hitrejša in pomoč pri morebitnih nesrečah učinkovitejša.

Nošnja materiala za Pogačnikov dom leta 1948/49

VSİ POVOJNI PREDSEDNIKI

Najlepše praznovanje 100-letnice bo ob temeljiti prenovi Roblekovega doma v mesecu juliju. Po skoraj 50 letih je bilo to nujno. Poglobili so cisterno za vodo, uredili vodovodno napeljavo, zamenjali dotrajana okna in vrata, uredili drvarnico. Najtežje, pa tudi najbolj zamudno delo je bila popolna obnova fasade in izolacija celotne kočice, ki je dosedaj ni bilo. Spomladi bodo zgradili še nove sanitarije in uredili okolico doma. Prav je, da pri tem omenimo požrtvovalnega gospodarja **Jožeta Marolta**, ki z **Jankom Potočnikom** in stalno ekipo ljudi neumorno delajo vse konce tedna.

Nič manj ne skrbijo člani za drugi dve postojanki. Pogačnikov dom je v skrbnih rokah gospodarja **Srečka Polanca**, njegova desna roka pa so **Stane Jereb**, **Simon Eržen** in **Viktor Kravanja**.

Za Roblekovim domom čaka obnove Valvasorjev dom. Predbetonirali so temelje, urediti bo treba nove sanitarije in umivalnice ter drvarnico. Zaradi lahke dostopnosti do doma bi v domu lahko v vseh letnih časih imeli različne tečaje, seminarje in šole v naravi.

In kdo je predsednikoval društvu po letu 1945?

- 1945 — 1953 **Pavel Olip**
 1954 — 1957 **Božo Černe**
 1957 — 1959 **Franc Prešeren**
 1960 — 1965 **Pavel Olip**
 1965 — 1966 **Almir Kostanjšek**
 1967 — 1970 **Pavel Olip**
 1970 — 1976 **Miha Finžgar**
 1977 — 1980 **Janez Pretnar**
 1981 — 1983 **Joža Smolej**
 1984 — 1987 **Miha Finžgar**
 1988 — **Meta Rutar-Piber**.

Janez Mrak, **Vinko Glažar**, **Mara Žnidar** in **Liza Torkar** so društvu zvesti že 60, 70 let. Najstarejši član je **Janez Mrak**, tudi častni član društva s svojimi skoraj 95. leti. Častna člana sta tudi **Miha Finžgar** in **Franc Meze**.

Lahko bi naštel še dolgo vrsto imen ljudi, ki so v povojnem času delovali in pomagali v društvu. Hvaležni smo jim za vsak kamenček, ki so ga vložili v mozaik, čeprav ta mozaik s stoletnico še ni končan.

Kako pa naprej? Prizadevali si bomo dobro in pametno gospodariti, vzdrževati in oskrbovati naše postojanke, odseki bodo nadaljevali delo z načrtovanimi programi. Predvsem pa bo treba vzgajati in v delo uvajati mlajše, da bodo sposobni prevzeti in nadaljevati zahtevno delo v dobro našega društva in planinstva ter poznejšim rodovom ohranjevati naravne lepote naših gora.

ŠE ENKRAT O HUDI NESREČI NA KOŠUTNIKOVI TURNU

NOJEVSKO TIŠČANJE GLAVE V PESEK

SILVO KRISTAN

Za osvežitev spomina moramo pripoved začeti s podatkom, da je eno od ljubljanskih planinskih društev 11. junija 1988 organiziralo izlet z avstrijske strani na Košutnikov turn v Karavankah. Izlet se je končal tragično: tri osebe so se smrtno ponesrečile, dve pa sta bili huje poškodovani. Nesrečo štejemo za eno od najhujših, ki se je kdajkoli zgodila na kakšnem društvenem izletu. Še danes se sprašujemo, kako je mogoče, da se na organiziranem društvenem izletu zgodi takšna tragedija. O primeru je Planinski vestnik že pisal (1988/6 in 1990/12), očitno pa takrat še niso bile znane vse podrobnosti, pa tudi vloga društva, ki je izlet organiziralo, še ni bila ocenjena. Danes so vse okoliščine že veliko bolj dorečene, zato je prav, da se o primeru še enkrat piše. Predvsem zato, da se kaj takšnega ne bi nikdar več zgodilo.

VODNIKOM V RAZMISLEK IN OPOMIN

Natančna razčlenitev izleta je pokazala celo vrsto napak, ki si jih noben vodnik in nobeno društvo ne bi smela dovoliti. Ker se na napakah učimo, naštejmo spodsrljaje s tega ponesrečenega izleta.

1. Izlet s severa na 2100 metrov visoki Košutnikov turn v začetku meseca junija je za izredno heterogeno skupino ljubiteljev gora **terminsko neustrezno načrtovan**. Severna, pa tudi vzhodna in zahodna pobočja visokogorja so v tem času še precej zasnežena, še vedno se otrasa od zime zrahljano kamenje, pa tudi varovala na zavarovanih stezah so največkrat še od zime poškodovana. Tudi sicer izlete z 8 do 10 urami hoje navadno načrtujemo sredi ali na koncu sezone, ko smo telesno že veliko bolje utrjeni.

2. **Razpis izleta je bil pomanjkljiv**. Udeleženci niso bili opozorjeni na opremo, ki je v spomladanskih

razmerah na zahtevnih in zelo zahtevnih poteh, še posebno pa na snežiščih nujno potrebna. Razpis je celo zavajal, ker je obljubljal izlet srednje težavnostne stopnje, čeprav vzpon po severnem ostenju Košutnikovega turna po naši klasifikaciji šteje med zahtevne oziroma zelo zahtevne. V Klínarjevem vodniku Karavanke je pot označena kot prava »via ferrata« in gorniki vemo, kaj to pomeni. V navodilih udeležencem izleta ni bilo opozorila, da je na poti treba računati tudi s snežišči in da pot za vrtočlave ni primerna.

Utemeljeno je mogoče domnevati, da bi vse navedene informacije učinkovale tako, da bi se za izlet prijaviли res samo tisti, ki se čutijo sposobni, ki imajo zahtevnejšo opremo in jo znajo uporabljati.

3. Vodnik, ki je vodil ta izlet, tega pogorja ni poznal, čeprav eno od temeljnih vodniških pravil zahteva, da vodimo samo tam, kjer smo sami že bili. Odgovoren vodnik zavrne vodstvo izleta po neznanem območju ali pa neposredno pred izletom sam prehodi isto pot.

4. Vodnik, ki je vodil ta izlet, je na vodniškem tečaju dobil licenco za vodenje lahkih tur, Košutnikov turn pa je daleč od tega. Vodnik torej ni bil usposobljen voditi zahtevnejših tur in tudi ni imel takšnega dovoljenja. Odgovoren vodnik zavrne vodenje izleta, ki po težavnosti presega kategorijo, ki jo je dobil na izobraževalnem tečaju.

5. Izleta z enim samim vodnikom se je udeležilo 56 oseb (!), čeprav bi po Pravilniku o planinskih vodnikih takšno skupino moralo spremljati najmanj 4 do 5 vodnikov. Ker je razpis za ta izlet predvideval delitev na dve skupini, je bilo torej že od vsega začetka jasno, da bo ena skupina ostala brez vodnika. Tako je bilo že pri načrtovanju izleta kršeno vodniško načelo, ki zahteva »stalen nadzor nad slehernim udeležencem«. Odgovoren vodnik zavrne izlet s tolikšnim številom udeležencev.

6. Vzpon na Košutnikov turn je bil tudi časovno neustrezno načrtovan. Za zahtevne in dolge izlete velja namreč pravilo, da je treba zgodaj na pot in večji del poti opraviti do poldneva. To velja še posebno takrat, kadar med potjo ni koč ali drugih zavetišč. Zmehčan popoldanski sneg, ki povečuje verjetnost zdrs, in verjetnost popoldanskega poslabšanja vremena sta najmočnejša argumenta za takšno taktiko pohoda. Prav tako je treba imeti tudi rezervo časa za primer izgube orientacije ali nezgode.

Tura na Košutnikov turn traja osem in več ur, skupina pa se je odpeljala iz Ljubljane po 6. uri zjutraj in nato med potjo še nakupovala, tako da so se prvi udeleženci začeli vzpenjati po zahtevni poti proti Košutnikovemu turnu šele po 10. uri.

V našem primeru se je izkazalo, da je prav zmehčan sneg verjetno bistveno prispeval k nesreči. Sredi popoldneva, ko bi ob pravilni taktiki pohoda udeleženci morali že biti v dolini, pa jih je doletela še nevihta.

7. Vodnik tega izleta ni obvladoval skupine. Udeleženci so mu uhajali, skupina je bila razpuščena, udeleženci so odhajali v steno vsak zase brez reda,

brez navodil, brez zadnjega pregleda opreme. Končno pa je vodnik še opustil vodenje skupine, ki je šla po zahtevni in zelo zahtevni poti na vrh Košutnikovega turna, in se pridružil skupini, ki se je odločila za lahko in krajšo pot. V skupini, ki je bila prepuščena sama sebi, je pozneje prišlo do tragedije. Vodnik tudi ni vedel za številčno stanje tistih, ki so šli na vrh Košutnikovega turna. Za dve osebi so šele na zbirnem mestu ugotovili, da manjkata. V zmešnjavi in neredu nekateri udeleženci niti niso vedeli, da gredo v zahtevno plezalno smer, ker so pač hiteli za tistimi, ki so jih videli pred seboj. Mnogi sploh niso vedeli, da so brez vodnika. Šele na vrhu so ugotavljali, da so sami, brez vodstva. Utemeljeno je mogoče domnevati, da do tragedije ne bi prišlo, če bi skupino vodil ustrezen vodnik.

Vodnikovih napak kar mrgoli. Poglejmo nekatere večje spodrseljaje, ki niso v skladu z ustaljeno vodniško teorijo in prakso:

a/ Udeleženci, ki so se odločili za zahtevnejšo pot, bi morali natančno vedeti, kakšna je ta pot.

b/ Preden sta se dve skupini razšli, bi vodnik moral zbrati vse udeležence in jim dati jasna navodila. Nihče ne bi smel oditi, dokler ta posvet ne bi bil končan.

c/ Natančno bi bilo treba ugotoviti številčno stanje obeh skupin.

d/ Še zadnjič bi bilo treba pregledati opremo in oceniti telesno zmogljivost udeležencev, ki so se odločili za daljšo in zahtevno pot, ter kakšnega tudi zavriniti in usmeriti na krajšo in lažjo pot.

e/ Če je že naneslo tako, da je bil prisoten samo en vodnik, bi moral spremljati skupino, ki se je odločila za zahtevnejšo pot.

Odgovoren vodnik, ki opazi in čuti, da skupine ne obvlada in ga udeleženci ne jemljejo resno, naj temeljito razmisli, kaj je vzrok za to. Če tega ne more popraviti, naj vodenje skupine opusti in naj prihodnjič vodi le sebe ali pa še kakšnega prijatelja. Vodenje manjše skupine je lažje kot vodenje večjih skupin. Vodenja in obvladovanja skupine se je treba naučiti. Marsikdo tega ne zmore. Tako kot niso vsi za vsak poklic, tako tudi spretnosti vodenja ne zmore vsak. Odgovoren vodnik se ne precenjuje.

DRUŠTVOM V RAZMISLEK IN OPOMIN

Ob vsaki gorski nesreči se moramo seveda vprašati, kolikšna je odgovornost organizatorja izleta. Nobenega dvoma ni, da je organizator izleta moralno in pravno odgovoren za uspešnost izleta, ki ga organizira. Zato mora organizator storiti vse, da se preprečijo takšni ali drugačni odkloni, predvsem pa mora zagotoviti varnost udeležencev, ki jih je vabil na svoj izlet.

V našem primeru je mogoče društvu, ki je organiziralo izlet, pripisati kar nekaj spodrseljajev. Naštejmo nekatere!

1. Vodstvo društvenega izletniškega odseka je načrtovalo izlet v neustreznem terminu.

2. Upravni odbor društva, ki sprejema program izletniškega odseka, je spregledal neustrezen termin tega izleta.

3. Vodstvo izletniškega odseka je dovolilo, da je 56 (!) udeležencev spremljal en sam vodnik. S tem je kršilo enega od poglavitnih določil Pravilnika o planinskih vodnikih.

4. Vodstvo izletniškega odseka je vodenje izleta na Košutnikov turn zaupalo vodniku, ki takšni nalogi ni bil kos. Vodnik je namreč na izobraževalnem tečaju dobil dovoljenje le za vodenje lahkih tur.

5. Udeleženci društvenih izletov so se glede vodnika, ki je vodil izlet na Košutnikov turn, že večkrat pritoževali. Prav tako so se zavzemali za bolj kakovostno vodenje društvenih izletov. Vodstvo izletniškega odseka teh pripomb ni upoštevalo. Ko so nekateri redni udeleženci društvenih izletov sami sestavili izčrpnjša navodila za izlete, jih je menda načelnik izletniškega odseka samovoljno krajšal.

6. Društvo svojih izletov ni imelo zavarovanih za primer nezgode.

SPRENEVEDANJE

Tisto, kar pri ponesrečenem izletu na Košutnikov turn najbolj preseneča in celo osuplja, pa je sprenevedanje organizatorja tega izleta in njegovo ravnanje po nesreči. Poglejmo nekaj takšnih cvetk!

1. Društvo, ki je organiziralo izlet na Košutnikov turn, se otepa odgovornosti z za lase privlečeno tezo, da je bil vodnik, ki je ta izlet vodil, le vodja potovanja in zato ni odgovoren za tisto, kar se je na gori dogajalo. Statut Planinske zveze Slovenije je glede tega popolnoma jasn. V 4. členu je rečeno, da društva »organizirajo vodništvo z namenom, da vodijo po gorah le usposobljeni vodniki«. V svojem sprenevedanju društvo celo prezre 5. člen svojih lastnih društvenih pravil, kjer je rečeno, da društvo »skrbi za varnost planincev v gorah, s poukom in vzgojo planincev preprečuje nesreče...«

Najgloblja jama Albanije

Jamarska odprava iz Sofije in Plevna v Bolgariji, ki je štela 22 članov, je nadaljevala raziskave v jami Cilico v Albanskih Alpah. Prvič so to jamo raziskovali maja leta 1993 in so jo deloma pregledali do globine 390 metrov. Pozneje so bolgarski jamarji, ki jih je vodil **Veselin Mustakov**, v vasi Boga postavili svoj bazni tabor in se tako pripravili na daljša raziskovanja. Med 40-urnim spustom in bivanjem v jami so priplezali do globine 505 metrov, kjer jih je ustavil zagozden skalni blok. Na nesrečo je poleg tega izredno močno neurje podrl njihov bazni tabor in tabor v jami, zaradi česar je bilo delo v jami popolnoma onemogočeno. Posebna skupina jamarjev je dotlej odkrite dele jame že kartirala.

Med navpičnimi brezni v tej jami so tri še posebno globoka: 90, 92 in 100 metrov.

Trenutno je to najgloblji jamski sistem v Albaniji. Bolgarski speleologi upajo, da bodo raziskovanja lahko nadaljevali letošnje poletje.

Józef Nyka

2. Organizator nesrečnega izleta se brani z nenavadno tezo, da društvo ni odgovorno za varnost na društvenih izletih, ker hodi vsak udeleženec na lastno odgovornost. Tudi to nenavadno gledanje na društveno izletniško dejavnost je v nasprotju z ustaljenim pojmovanjem o vodništvu in v nasprotju z vsemi listinami planinske organizacije, ki govorijo o vodniški dejavnosti. Na vseh izobraževalnih tečajih ima tema o moralni in pravni odgovornosti vodnikov posebno mesto. O moralni in pravni odgovornosti vodnikov je že večkrat pisal tudi Planinski vestnik. Ali je mogoče, da planinsko društvo o tem nič ne ve? Ali pa gre zgolj za nečastno sprenevedanje, ki ga ni mogoče uskladiti s častnim kodeksom slovenskih planincev.

3. Osupljiv je izgovor organizatorja tega izleta, da so bili vsi udeleženci »člani tega društva in se zato odgovornost ne prenaša na druge osebe« (t. j. na vodnika izleta ali na društvo, op. S. K.). Takšno sprenevedanje je mogoče razumeti tudi takole: za »svoje« ni treba skrbeti za varnost, za »tuje« pa bi poskrbeli. Nenavadna logika!

Marsikdo se včlani v planinsko društvo in se udeležuje njegovih izletov prav zato, ker je mogoče tam pričakovati potrebno strokovnost in večjo varnost.

Seveda je res, da odgovornost posameznega udeleženca društvenega izleta ni izključena, vendar o njej govorimo šele takrat, kadar ta ne upošteva navodil in nasvetov vodnika. Navodil in napotkov pa na Košutnikovem turnu ni bilo, ker izlet preprosto ni bil voden oziroma je bilo vodenje opuščeno in udeleženci prepuščeni sami sebi.

4. Višek organizatorjevega cinizma pa se kaže v opravičevanju nesrečnega izleta s tem, da je bil »izlet organiziran po znani in ustaljeni praksi, ki je nespremenjena vse od začetka«. Društvo torej opravičuje nesrečo s tem, da je bilo neodgovorno in tvegano vodenje, ki je v nasprotju z vsemi etičnimi in formalnimi normami, »znana in ustaljena praksa« v tem društvu že »vse od začetka«. Neverjetno!

5. Društvo opravičuje izlete, kakršen je bil na Košutnikov turn, s tem, da organizira le »cenene izlete«, ker udeleženci višjih stroškov ne bi zmogli. Takšno razmišljanje je skrajno sprevrženo: žrtve torej niso važne; važno je, da je stvar poceni. Če razmišljamo o teh dveh modelih vodenja izletov, ceneno-nekvalitetno-nevarno in dražje-kvalitetno-varno, potem je iz humanih, etičnih in tudi pravnih razlogov sprejemljiv edino drugi model. Cena mora biti vedno podrejena varnosti in nikdar narobe. Za varnost, za ohranitev zdravja in za ohranitev življenja nobena cena ni previsoka.

6. Da je mera polna, društvo poskuša breme svojega neodgovornega ravnanja in neodgovornega ravnanja svojega vodnika prevaliti na udeleženko, ki se je prijavila za ta izlet kot vsi ostali udeleženci, vendar je pred nepolnim letom opravila vodniško izobraževanje in tam dobila licenco za vodenje lažjih izletov. Pa ne samo to! Društvo vali krivdo za nesrečo kar povprek na vse udeležence, ki so šli na vrh Košutnikovega turna, ker so — ko jih je vodnik zapustil — izbrali napačno pot za

sestop. Društvo preprosto noče razumeti, da je uradna oseba tega društva opustila vódenje skupine po zahtevni in zelo zahtevni poti, ki je bila v razpisu vendar načrtovana.

BESEDO IMA ČASTNO RAZSODIŠČE

Takšno prozorno izmotavanje organizatorja meče slabo luč na društvo in na vso planinsko organizacijo. Če pa se takšnih prozornih trditev oprijemlje tudi pravni zastopnik društva, potem se zastavlja tudi vprašanje etike pravne stroke.

Še posebno pa preseneča to, da izletniški odsek društva še vedno vodi oseba, ki je odgovorna za dogajanje na Košutnikovem turnu, pa tudi predsednik društva je še vedno na svojem mestu. Nihče ni odstopil, pa čeprav je delež društva in društvene uprave pri tej tragediji več kot očitni. Sprašujemo se, koliko mrtvih bi bilo treba za odstop.

Nobena zasluga, pa če je še tako velika, ne more opravičevati neodgovornih dejanj, ki so, žal, pripeljala do tragedije.

Upati je le, da se bomo iz Košutnikovega turna marsikaj naučili.

In kaj pravi osrednja planinska organizacija o tem primeru?

Razen stališč, ki so bila izrečena za zaprtimi vrati in osvetlitve nesrečnega primera na nekaterih posvetih Planinska zveza še ni zavzela **javnega** stališča do te tragedije. Častno razsodišče Planinske zveze Slovenije o tej nesreči javno ni reklo še ničesar. Menda je navada, da nečastna dejanja najprej obravnavajo častna razsodišča društev in šele nato častno razsodišče pri osrednji zvezi, če je to potrebno. Toda v primeru, ko društveno častno razsodišče tega očitno ne namerava storiti, bi oceno tega dejanja vendarle moralo izreči Častno razsodišče Planinske zveze Slovenije. Nojevsko tiščanje glave v pesek ni na mestu.

KOLIKO LJUDI NAJ VODNIK HKRATI PELJE V GORE

ŠTEVILO UDELEŽENCEV NA IZLETIH

FRANJO KRPAČ

Na organiziranih izletih v gore je za uresničitev zastavljenih vzgojnih ciljev, še zlasti za varno osvojitve cilja izleta (vrha, koč), pomembno število udeležencev skupine ali podskupine na vodnika, ki vodi v gore oziroma sodeluje pri vodenju. Običajno se predvsem izrazito poudarja varnost udeležencev, veliko manj pa se ta problem povezuje s kvaliteto vódenja v gore, ki kot pedagoški proces celovitega oblikovanja osebnosti vodenih poteka na izletih.

Pri odločanju o številu udeležencev na vodnika lahko zaidemo v dve skrajnosti. Lahko smo na račun povečane varnosti in kvalitete število vódenih pretirano zmanjšali, s tem pa nam bo zmanjkovalo vodnikov in stroški izletov bodo previsoki, dejavnost okrnjena ali celo povsem onemogočena, marsikateri vodnik pa v zmagi, komu od prijavljenih naj zavrne udeležbo na izletu in kako naj to izvede. Druga skrajnost pa vodi praviloma v manj kvalitetno dejavnost in povečano tveganje zaradi subjektivnih dejavnikov nevarnosti v gorah.

Tako bomo iskali ravnotežje med navedenima vidikoma, pri tem pa upoštevali številne v nadaljevanju navedene in druge dejavnike.

Na izletu si prizadevamo zagotoviti glede na okoliščine in situacijo stalen nadzor nad udeleženci, nemoteno vidno in slušno komunikacijo med udeleženci in vodniki. Včasih so rekli, da imajo stvari na vajehtih, danes, da upravljamo sistem.

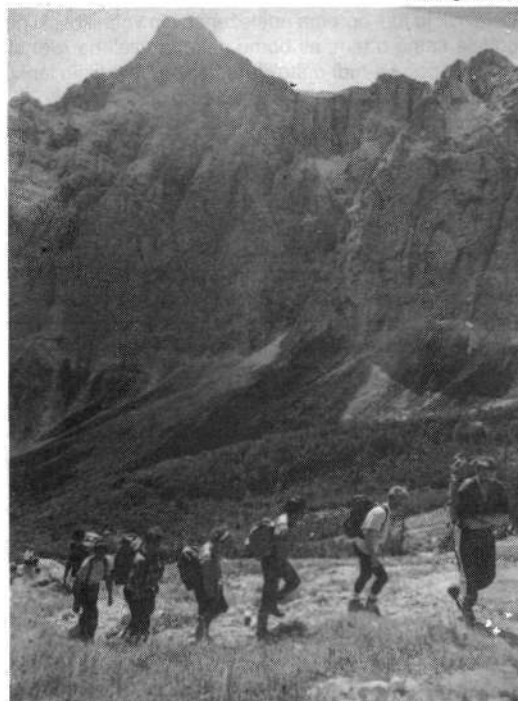
Pri vódenju izletov v gore vplivajo na število udeležencev na vodnika predvsem naslednji pomembnejši dejavniki: gorsko okolje, kjer se dejavnost odvija, vrsta dejavnosti, udeleženci — vodeni in vodnik(i) ter interakcija naštetih dejavnikov.

POMEMBNO JE POZNATI UDELEŽENCE

Vsi navedeni dejavniki so verjetnostni (nedeterminirani) in opredeljeni s številnimi odločujočimi sestavi-

Vodnik naj vodi tako veliko skupino, da jo bo lahko obvladoval

Foto: Igor Modic

nami (podsistemi), ki spreminjajo ter otežujejo vodenje in s tem tudi določanje števila udeležencev na izletih.

Gorsko okolje izberemo, ko se odločamo za določen cilj izleta ali ture. Gričevje v predgorju nam običajno omogoča številčnejše skupine kot potovanja v sredogorju ali še višje v visokogorskem svetu nad gozdno mejo, ko se srečamo z večjimi težavnostmi in zahtevami. Pri nas se težavnost običajno spreminja tudi glede na to, ali pot vodi po južnih ali severnih pobočjih, specifičen vpliv ima tudi geološka sestava tal obiskanege območja.

V področje okolja bi lahko pripisali tudi vremenske in klimatske okoliščine, ki lahko odločilno vplivajo na potek skupinskega izleta. V tem okviru seveda mislimo tudi na letni čas.

Z vrsto dejavnosti predvsem izberemo težavnost ture, izleta: označena pot, pot po brezpotju, lahka, zahtevna, zelo zahtevna, plezalna, turnosmučarska, ledeniška itd. Pomembna je tudi časovna razsežnost dejavnosti, ki je lahko glede na trajanje v urah različna in v okviru enega, dveh ali več dni.

Udeležence določajo njihove sposobnosti (kognitivne, senzorne, psihomotorične, funkcionalne), lastnosti (konstitucija, starost, osebnostne poteze, zdravje), značilnosti (motivi, interesi, stališča, vrednote), znanje (teoretično, praktično, veščine), navade.

Podobno velja za vodnika; dodali bi še formalno priznano vodniško kvalifikacijo, ki naj bi v čim večji meri izražala tudi njegovo neformalno usposobljenost. Predvsem pa je potrebno poudariti še to, da je pomembno poznati udeležence.

Navedeni dejavniki ne delujejo neodvisno drug od drugega, pač pa imajo še medsebojni in skupni vpliv.

Dejavniki je tudi oprema udeležencev in vodnikov, ki ne odloča samo o tem, ali bomo nekoga vzeli na izlet ali zavrnili, pač pa tudi o številu udeležencev, ki jih lahko varno vodimo z razpoložljivo opremo.

Težko je ustvariti sistem, ki bi lahko vnaprej splošno veljavno, enakovredno upošteval vse najpomembnejše dejavnike za določanje števila udeležencev posameznega konkretnega izleta v gore. Verjetno bi bil silno kompliciran in za posamezne primere neživljenjski. Solidno izobražen vodnik bi se moral kompetentno odločati sam na podlagi gorniške doktrine in okvirnih norm, predvsem pa v skladu s konkretno situacijo. S podeljeno licenco bi mu morali to tudi zaupati in ga ustrezno usposobiti v sistemu njegovega šolanja.

ŠTEVILNI VIRI INFORMACIJ

Navajamo nekatere normative, ki nam jih je uspelo dobiti iz dostopne literature; predvsem veljajo za manj zahtevne izlete, ki so tudi najštevilčnejši tako v planinski organizaciji kot v šolskem sistemu. Nekateri viri sicer nimajo neposredne zveze z gorniško dejavnostjo, vendar pa dosti skupnega in lahko služijo za primerjavo.

Neposredno se dotikajo števila udeležencev na izletih v gore:

— Program za MV in PŠ, 1970:

- sredogorje 10—15, pozimi 6—8,
- visokogorje maks. 10, pozimi maks. 5.

— Hoja in plezanje v gorah (Škarja, Mihelič), 1974:

- po visokogorskih poteh naj vodnik vodi poleti največ 10 udeležencev,
- pozimi največ 5.

— Program PV, 1983:

- starost, usposobljenost, razmere v gorah itd.,
- sredogorje 10—15,
- visokogorje 8,
- zahtevno visokogorje 2—3,
- 2 vodnika za vsak izlet.

— V gore (S. Kristan), 1993:

- stalen nadzor nad slehernim udeležencem, varnost,
- zahtevnost izleta, izkušnost udeležencev,
- dve odrasli osebi na razred,
- v sredogorje 10—15 poleti, pozimi 8—10,
- v visokogorje maks. 10—12,
- po zahtevni poti 1—3 udeležence,
- odstopanje, če smo prepričani, da je zagotovljena varnost.

— ŠZ I, 1976:

- skupino otrok vodita dve vzgojiteljici.

— ŠZ II, 1978:

- dve, še bolje tri osebe na razred v nižjih razredih,
- učitelj, ki pozna svoje otroke.

• ŠZ III, 1981:

- dve osebi na razred,
- učitelj, ki pozna svoje otroke.

— Gore in varnost (Škerbinek), 1986:

- 10—15 udeležencev,
- 2—3 udeleženci na vodnika v visokogorju,
- praviloma po 2 vodnika za vsak skupinski izlet,
- na vrvi sme imeti vodnik 3 do 4 udeležence.

— Mit Kindern und Jugendlichen im Gebirge, 1991:

- pri potovanjih naj število udeležencev ne presega števila 15,

- nikakor naj skupina ne presega števila 20.

— Program MPV, 1994:

- sredogorje 10—15, pozimi 6—8,
- visokogorje maks. 10, pozimi maks. 5,
- tujina 3—8.

KDO NAJ KOGA VODI

Še v nekaterih drugih tujih virih nam ni uspelo najti željenih podatkov in dobili smo vtis, da se izogibajo navajati številke.

Posredno zvezo z izleti v gore imajo naslednji viri:

— Merila TIS-a, 1974:

- dva učitelja na oddelek (približno 15 učencev).

— Program dela in življenja OŠ, 6. zvezek, 1984:

- število prilagoditi zaradi varnosti, individualizacije in posebnosti programa materialnim pogojem; na izletih, športnih dnevih, plavanju in smučanju moramo število prilagoditi tako, da bo storjeno vse za varnost učencev,
- največ 8 neplavalcev, 10 smučarskih začetnikov,
- plavalcev 15,
- smučarjev največ 12.

— Normativi in standardi, Uradni list 4—25, 1992:

- spremstvo učencev na ekskurziji — spremljevalec na 16 učencev.

— Smernice šolske športne vzgoje, 1992:

- 15, maks. 20.

Predlagamo, da bi postavili orientacijsko, okvirno zgornjo in spodnjo mejo, ki naj bo v pomoč vodnikom, ko si bodo odgovorno, po lastni presoji določali število udeležencev glede na obstoječo doktrino in poznavanje vseh poglavitnih dejavnikov.

V preglednici navedeni dejavniki, kot so težavnost izleta oziroma usposobljenost vodnika (po kategorizaciji) in izkušenežev, naj služijo zgolj kot izhodišče.

Analize nesreč v gorah ne kažejo, da bi bilo preveliko

število udeležencev na izletih pogost vzrok nesreč v gorah. Zato ne vidimo vzroka za pretirane spremembe v normativih za število vodenih v gore, še zlasti ne v lažjih kategorijah izletov. Znano je, da se normativi iz planinske organizacije prenašajo v naš vzgojni sistem, to pa bi bilo lahko usodno za prizadevanja planinske organizacije, da postane gorništvu sestavina dejavnosti vsebin športnih dni, šole v naravi ipd. Ostrejši normativi bi prišli v nasprotje s sedanjimi v vzgojnem sistemu, ki veljajo tudi in predvsem za financiranje; tako bi gorniška dejavnost in pohodništvo lahko postala močno okrnjena ali celo onemogočena.

Težavnost izleta oziroma formalna usposobljenost vodnika

IZK.	A	B	C	Č	D	E	F	G	H	I	J	K
	LK	ZK	ZZK	KPL	LS	ZS	ZPL	LT	ZT	LL	LPL	LT
NEIZ.	10	3	1	1	8	1	1	8	1	1	1	1
	DO	DO	DO	DO	DO	DO	DO	DO	DO	DO	DO	DO
ZELIZ.	15	10	5	2	10	10	2	10	5	3	2	2

IZK. — izkušnje udeležencev

NEIZ. — neizkušeni

ZELIZ. — zelo izkušeni

A, LK — lahke kopne

B, ZK — zahtevne kopne

C, ZZK — zelo zahtevne kopne

Č, KPL — kopne plezalne

D, LS — lažje snežne

E, ZS — zahtevne snežne

F, ZPL — zimske plezalne

G, LT — lahki turni smuki

H, ZT — zahtevni turni smuki

I, LL — lahke ledeniške

J, LPL — ledeniški plezalni vzponi

K, LT — ledeniški turni smuki.

V VSAKEM ČASU ZANESLJIVI TRANSPORTI V VISOKOGORJE

PLANINSKE TOVORNE ŽIČNICE

MARJAN RAZTRESEN

Po skoraj 30 letih obratovanja planinskih tovornih žičnic so šele letošnjega 30. januarja v Kranju prvič sedli za skupno mizo malone vsi upravljavci takih žičniških naprav in »to zadevo nekako legalizirali«, kot je dejal predstavnik sklicatelja, predsednik PD Kranj **Franc Ekar**. To je bilo pravzaprav kar nujno potrebno, kajti v Sloveniji je zdaj že več kot 30 kilometrov takih žičnic, ki jih vzdržujejo planinska društva Celje, Kamnik, Kranj, Jezersko, Križe, Jesenice, Ljubljana Matica, Radovljica in Nova Gorica (tem je sklicatelj poslal vabila na delovni sestanek), na srečanju pa se je pokazalo, da je upravljalcev še več: prišli so tudi iz Železnikov, kjer imajo 900 metrov dolgo tovorno žičnico, na hitro pa so navzoči navedli še žičnici na Lubnik in na Čemšenško planino, ki je dolga kar 1100 metrov.

V uvodnem nagovoru je sklicatelj med drugim dejal, da so tovarne (in tudi druge) žičnice v gorah najzanesljivejše transportno sredstvo, ki deluje celo takrat, ko je pot zaprta naj sodobnejšim transportom, na primer helikopterju (v megli in huššem vetru, na primer). S tako žičnico je mogoče hitro posredovati iz doline ob morebitnem požaru, gorski nesreči, bolezni, da seveda ne govorimo o prevozih opreme, materiala in živil za planinske postojanke. Gradnje in oskrbovanje (pa tudi vsakoletni tehnični pregledi in popravila) so izključno

na plečih planinskega društva, ki žičnico oskrbuje, pri tem pa mu slovenska krovna planinska organizacija prav nič ne pomaga. Čeprav so ekološko najmanj sporno transportno sredstvo v gorah, tovornih žičnic v gorah ob planinskih društvih ne sofinancira nihče. »Hočemo opozoriti,« je dejal Franc Ekar, »da takšno žičničarstvo pri nas obstaja in da potrebuje pomoč, kot jo od države (in od drugod) dobivajo druge pomembne dejavnosti v gorah.«

TEČAJI ZA ŽIČNIČARJE

Predstavnik PD Kamnik **Dušan Štefula** je povedal, da »njegovo« društvo oskrbuje štiri in dva kilometra dolgi tovorni žičnici na Kamniško in Kokrsko sedlo, s katerima so samo v eni sezoni do obeh planinskih koč pripeljali iz doline ogromne količine materiala, hrane, pijače in perila; in »čeprav te slovenske žičnice nimajo najboljših atestov, je večina kar lepo varnih«, skoraj nobena pa nima ne gradbenega in ne obratovalnega dovoljenja. Predlagal je, naj bi na tem sestanku imenovali komisijo za planinske tovarne žičnice, ki bi te naprave najprej popisala, ugotovila vse njihove značilnosti, nemara nekatere naprave poenotila in predvsem oskrbnike planinskih koč pri teh žičnicah naučila pravilnega upravljanja žičnice. Še nekateri drugi prisotni so mu pritrdili, da naj bi ustanovili zametek strokovne insti-

Obnavljanje planinske tovorne žičnice na Kališče: veliko delo, ki ga morajo lastniki žičnice opraviti čisto sami

Foto: Franc Ekar

tucije, ki bi vsaj deloma poskusila poskrbeti tudi za sredstva za vzdrževanje, kajti zdaj vsako planinsko društvo, ki je lastnik take žičnice, dela na lastno roko in z lastnim tveganjem.

Adi Vrečer iz PD Celje je dejal, da je Planinska zveza Slovenije doslej organizirala že vrsto najrazličnejših izpopolnjevanj za različne profile svojih članov (kar je seveda nadvse hvalevredno), nikoli pa še ni — na primer na seminarjih za oskrbnike — bilo nič rečeno o tovornih žičnicah, čeprav jih ti oskrbniki oskrbujejo. Ker v Sloveniji na tem področju ni enotnih predpisov (ali pa jih nemara sploh ni), naj bi takoj začeli sestavljati nekakšen protokol o tovornih žičnicah.

Predstavniki PD Nova Gorica **Angel Keber** je povedal, da »njegov«^o društvo upravlja in vzdržuje tovorno žičnico iz Lepene do Krnskih jezer in pri tem projektu sodeluje z Gozdnim gospodarstvom Tolmin, ki žičnico vsako leto komisijsko pregleda in dá obratovalno dovoljenje, planinci, ki upravljajo žičnico, pa morajo imeti ustrezen izpit, da so za to delo usposobljeni — in so torej za svoje delo v celoti odgovorni. Omenil je, da bi iz proračuna PZS odslej lahko namensko dajali tudi za tovrne žičnice do planinskih koč, kot dajejo namensko za druge planinske dejavnosti.

Na podlagi vsega tega so prisotni »planinski tovorni žičničarji«^o sprejeli dva sklepa: naj bi v okviru gospodarske dejavnosti PZS oblikovali strokovno skupino za planinsko tovorno žičničarstvo, ki naj sestavi pravila, tudi kar zadeva vzdrževanje, operativno in odgovornost, in naj bi iz sredstev, ki jih dobi PZS, dodelili določena

sredstva vsakemu društvu, ki upravlja svojo tovorno žičnico v gorah, vendar pod pogoji, kaj morajo društva storiti, da zaradi obratovanja teh žičnic ne bi bilo prevelikih tveganj. Oba sklepa so sklenili poslati Gospodarski komisiji pri PZS, Ministrstvu za obrambo in še kateri od institucij.

ŽIČNICA POPOLNOMA NA PLEČIH DRUŠTVA

Zatem je **Andrej Bauman** iz Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje dejal, da »njegova«^o institucija žičničarstva v okviru PZS ni posebej spremljala, pač pa je potrebno pozornost posvetila GRS, za katero prispeva kar znatna sredstva. »Ko bo natančno opisana žičničarska problematika,«^o je dejal, »se bomo kot eden od partnerjev ustrezno zavzeli tudi za to dejavnost.«

Predstavniki PD Ljubljana **Matic Marjan Oblak** je za tem poudaril, da doslej še nikoli (vsaj odkar on aktivno sodeluje v organih planinske organizacije) ni bilo uradnega pogovora o tovornih žičnicah v gorah; »družba je edinole rekla, koliko je taka žičnica vama, naprava pa je bila vedno na plečih planinskega društva, ki jo je zgradilo in z njo upravljalo«. Tudi on se je zavzel za ustanovitev organa, ki bi postavil minimalne standarde za take žičnice, k temu pa bi po njegovem mnenju poleg ministrstev za obrambo in notranje zadeve veljalo pritegniti še zavarovalnice. V tem organu naj bi bili samo predstavniki tistih planinskih društev, ki imajo takšne žičnice. — Ko je komentiral dotedanjo razpravo o tem, da s tovornimi žičnicami ni dovoljeno prevažati ljudi, pa čeprav v sili, je dejal, da je PD Ljubljana Matica po obnovi svoje tovorne žičnice iz Bohinja na Komno to napravo že atestiralo tudi tako, da bi bilo mogoče z njo prevažati ljudi, in je v ta namen že kupilo gondolo, vendar Triglavski narodni park ne dovoli, da bi na Komno vozila osebna žičnica — tudi zaradi plašenja divjadi in zato, da dolinci v prevelikem številu ne bi dolinskih razvad prinašali v visokogorski svet.

Frane Blenkuš iz PD Nova Gorica je zatem dejal, da so planinske tovorne žičnice — vsaj na Goriškem — nadvse uporabne tudi za pašne skupnosti, ki s temi napravami na planine prevažajo material in hrano. — Ob tem je bilo rečeno, da bi se torej morale za take žičnice (in za njihovo sofinanciranje) zanimati tudi Ministrstvo za kmetijstvo, ki mu je gotovo veliko do tega, da oživijo visokogorske planine.

VSESTRANSKA UPORABA VARNE NAPRAVE

Rado Goljevšček iz PD Železniki je pogovor spet obrnil v drugo smer: žičničarjem na njegovem območju so gorski reševalci dejali, da s tovorno žičnico ni dovoljeno peljati v dolino nobenega ponesrečenca, ker bi bili za morebitno dodatno nesrečo na žičnici odgovorni žičničarji — čeprav se ve, da se je pri nas takšna nesreča prav redko zgodila, poleg tega pa bi bil to v megli ali slabem vremenu edini hiter prevoz v dolino in v bolnišnico.

Nasprotno je Dušan Štefula iz PD Kamnik povedal, da žičnici na Kamniško in Kokrsko sedlo vozita v dolino tudi za GRS, ponesrečence torej, če drugačno reševanje ni možno, »Vsak žičničar«^o se mora sam odločiti,

ali lahko svoji žičnici zaupa tudi ljudi ali ne, ali je njegova naprava dovolj varna ali ne,« je dejal. »Zato morajo biti te žičnice tako varne, da lahko z njimi opravljamo tudi take dejavnosti, le za standarde se je treba dogovoriti. Sicer pa je vsako reševanje v gorah tvegano, tudi tisto s helikopterjem, zato morajo glede tega obstajati še natančnejša pravila igre.«

Franc Ekar je po tej spodbudi predlagal, naj bi bilo naslednje srečanje planinskih tovornih žičničarjev v Kamniku ali okolici, na terenu torej, kjer takšne žičnice že uporabljata vojska in GRS. Tako sozvočen pogovor je nadaljeval Andrej Bauman iz Uprave za zaščito in reševanje, ki je poudaril, da takšne žičnice pravzaprav niso namenjene samo planinskim kočam, do katerih peljejo iz doline, ampak celotnemu območju v zaledju te koč, celotnemu območju v gorah torej, koristne pa so poleg za oskrbo planinskih koč tudi za reševanje, ob morebitnih požarih za gasilce, za vojsko in policijo.

Pred koncem sestanka je bilo dogovorjeno, da bo PD Kranj zapisnik s tega srečanja poslalo vsem planinskim društvom, ki imajo tovrstne žičnice, hkrati pa jim bo poslalo vprašalnik, na katerem naj bi odgovorili na vsa vprašanja o svoji žičnici. Nemara bi kdaj v prihodnosti veljalo planinske tovrstne žičnice v večji meri poenotiti, so dejali na sestanku v Kranju, da bi bili stroški vzdrževanja manjši in da bi bile te naprave še varnejše.

Prav tako je bilo ob koncu slišati vzdih: »Pravzaprav je kar škoda, da pred leti niso zgradili tovrstne žičnice na Kredarico, ki bi gorski naravi prizadela manj škode kot jo sedanja transportna sredstva, saj ne bi niti pretirano kazila gorske narave, niti ne bi plašila divjadi, ki se v gorah prav kmalu privadi na tujke.« Pa tudi to je bilo slišati, da z zdaj delujočimi tovornimi žičnicami spravijo z gorá kar velike količine odpadkov na urejene deponije v dolini, in perila, ki ga operejo v dolinski pralnici in ga po isti poti potem spet pošljejo v planinsko koč.

V LJUBLJANI SO PODELILI SVEČANE LISTINE IN SPOMINSKE PLAKETE PZS

PRIZNANJA NAJZASLUŽNEJŠIM PLANINCEM

V veliki dvorani ljubljanskega Magistrata, mestne hiše slovenskega glavnega mesta, so lanskega 17. decembra podelili najvišja priznanja slovenske planinske organizacije za leto 1994.

Svečane listine, ki so jih začeli podeljevati šele pred dvema letoma, je za lansko leto prejelo šest zaslužnih slovenskih planincev in eno planinsko društvo. Najvišja priznanja Planinske zveze Slovenije so prejeli **Karel Benkovič** iz PD Kamnik, **Avgust Delavec** iz PD Dovje Mojstrana, **Sonja Mašera** iz SPD Trst, **Planinsko društvo Radovljica** ob svoji stoletnici, **Pavle Stropnik** iz PD Ravne na Koroškem, **Martin Aubrecht** iz PD Mozirje in **Franc Svetina** iz PD Javornik - Koroška Bela. Priznanja je odlikovancem podelil predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**.

Ob lanskoletnih življenjskih jubilejih so spominske plakete Planinske zveze Slovenije prejeli naslednji zaslužni člani slovenske planinske organizacije:

Ob 70-letnem življenjskem jubileju **Ivan Juvan** iz PD Maribor Matica, **Štefan Keber** iz PD Tolmin, **Slavko Krušnik** iz PD Integral (in Ljubljana Matica), **Ivan Pečelin** iz PD Žiri, **Ivan Razboršek** iz PD Iskra, **Viktor Volk** iz PD PTT Ljubljana, **Janez Zajc** iz PD Kranj in **Ivan Špes** iz PD Lisca Sevnica.

Ob 75-letnem jubileju **Ivan Ačko** iz PD Ruše, **Marija Konjar** iz PD Litija, **Alojz Kovač** iz PD Hrastnik, **Emilija Kuhar** iz PD Mežica, **Fedor Pirkmajer** iz PD Luče, **Janez Praprotnik** iz PD Domžale, **Anton Sinrajh** iz PD Železničar Maribor, **Stane Vernik** iz PD Ljubljana Matica in **Alojz Župančič** iz PD Novo mesto.

Ob 80-letnem jubileju so plakete prejeli **Lipe Izlaker** iz PD Ptuj, **Miha Putrih** iz PD Kočevje in **Drago Vučetič** iz PD Hrastnik.

Vodstvo PZS je na praznovanje povabilo tudi tiste zaslužne slovenske planince, ki so spominsko plaketo

sicer že prejeli ob svojem prejšnjem okroglem jubileju, lani pa so praznovali naslednji okrogel življenjski jubilej, vendar so še vedno po svojih močeh aktivni člani slovenske planinske organizacije.

Ob lanskoletnem 70. rojstnem dnevu so dobili šopek rož in čestitke **Hinko Dretnik** iz PD Mežica, **Luka Kočar** iz PD Ljubljana Matica, **Tine Lenarčič** iz PD Trbovlje, **Rudolf Mlekuž** iz PD Impol, **Vili Perko** iz PD Trzič, **Slavko Rajh** iz PD Kamnik, **Franc Salberger** iz PD Mojstrana in **Franc Svetina** iz PD Javornik.

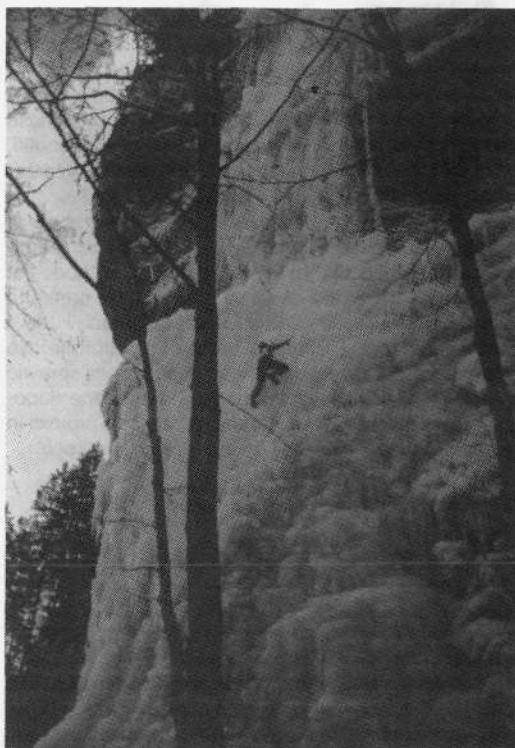
Ob lanskem 75-letnem jubileju so prejeli čestitke **Ivan Jenko** iz PD PTT Ljubljana, **Mirko Kambič** iz PD Ljubljana Matica, **Anton Korošec** iz PD Maribor Matica, **Milan Mahovne** iz PD Bohor, **Karel Pušnik** iz PD Zagorje, **Ivan Strgar** iz PD Javornik, **Stanislav Stritih** iz PD Trzič in **Savo Šink** iz PD Škofja Loka.

Za 80-letni jubilej so prejeli čestitke **Janez Jeram** iz PD Idrija, **Stane Kersnik** iz PD Ljubljana Matica, **Egon Mihelič** iz PD Bohinjska Bistrica, **Emil Plejnshek** iz PD Prevalje, **Branko Šalamun** iz PD Koper, **Janez Štrubelj** iz PD Mežica in **Bojan Špicar** iz PD Ljubljana Matica.

Za 90 let, ki jih je praznoval lansko leto, je čestitke PZS prejel **Stane Jelenc** iz PD Nova Gorica.

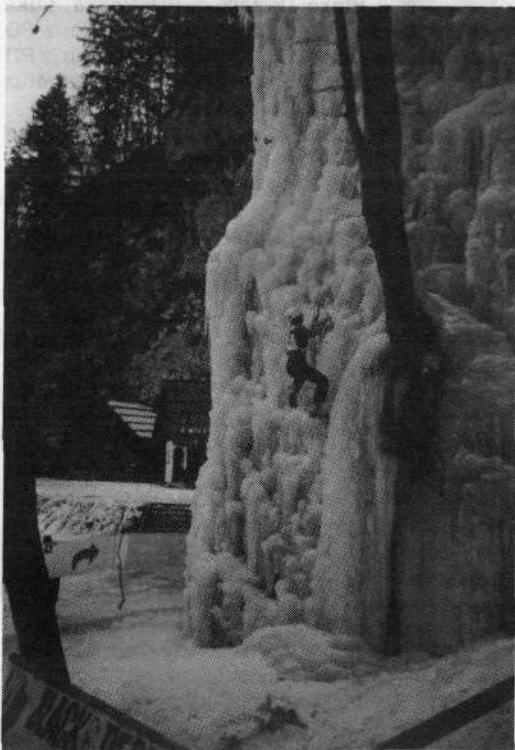
Slavnost je vodila novinarka TV Slovenija **Marjeta Keršič Svetel**, praznovanje so popestrili pevci **kvarteta Spev** iz Škofje Loke, ki so zapeli več slovenskih narodnih in planinskih pesmi.

Po uradnem delu je bila v banketnih prostorih ljubljanskega Magistrata zakuska, ki se je zavlekla daleč čez poldne in na kateri so si stari in novi znanci izmenjali marsikateri pogled na delo slovenske planinske organizacije in njenih društev ter si že vnaprej nazdravili za načrtovane poletne skupne planinske pohode, za katere so se dogovorili na tem srečanju.

Samo z derezami in z dvema lednima kladivoma v rokah napredujejo plezalci po ledeni navpičnici

Foto: Ema Jeglič

V BOHINJU JE BILO LETOŠNJE DRŽAVNO PRVENSTVO V LEDNEM PLEZANJU

LEDENE NAVPIČNICE POD SKALCO

Na znameniti steni Pod skalco ob Bohinjskem jezeru je bilo 3. slovensko prvenstvo v lednem plezanju, na katerem je sodelovalo 22 alpinistov in štiri alpinistke. Ledeno steno, visoko skoraj 50 in široko kakšnih 10 metrov, je umetno pripravil (z vodo, ki so mu jo ljubeznivo poslali iz bližnjega hotela Bellevue) **Andrej Pikon** s sodelavci, mlajši podjetnik iz Bohinja, ki tudi poleti na tej steni organizira plezalo šolo in po želji vodi zahtevnejše planince v Bohinjske in druge slovenske gore ter s tem prispeva k dodatni turistični ponudbi kraja. »Sprva smo nameravali tekmovanje organizirati 2. januarja, ko bi mu prisostvovalo kakšnih 2000 turistov in domačinov, ker pa led takrat ni bil dovolj trden in bi bilo plezanje lahko nevarno, smo se odločili tekmo prestaviti,« je dejal Pikon.

Tako so v prisotnosti kar številnih domačinov in navijačev iz drugih predelov Slovenije tekmovanje organizirali dva tedna pozneje: dopoldne predtekmovanje od vznožja do vrha slapa, po katerem si je smer lahko po lastni presoji izbral vsak plezalec sam, le do vrha je moral priplezati v čim krajšem času, pozno popoldne pa ob soju žarometov naslednje stopnje do finala.

Zmagovalec letošnjega prvenstva je postal **Janez Jeglič** iz Alpinističnega odseka (AO) Domžale, vicešampion **Pavle Kozjek** iz AO Ljubljana Matica, na tretje mesto se je uvrstil njegov klubski kolega **Bojan Leskošek**. Na naslednja mesta so se uvrstili **Matjaž Jamnikar** (Alpinistični klub — AK) Vertikala, **Marko Čar** (AO Žiri), **Slavko Svetičič** (AO Idrija), **Andrej Gaspari** (AO Rašica) in **Dušan Debeljak** (AK Rifornik).

Od deklet je že v dopoldanskem delu tekmovanja priplezala do vrha ledenega slapa samo **Alenka Jamnik** (AO Rašica), medtem ko so druga tri dekleta prej »izgubila stik s slapom«, kot se strokovno imenuje padec; isto se je zgodilo v predtekmovanju tudi štirim fantom.

V dopoldanskem predtekmovanju, ko so čase merili elektronsko, sta samo najhitrejša plezalca, Jeglič in Kozjek, ledeni slap plezala precej pod štirimi minutami, prvi s časom 3.30 in drugi celo 3.15, medtem ko je najpočasnejši, ki je še priplezal na vrh, za to plezanje potreboval debelih osem minut. V tem delu tekmovanja se je dvema tekmovalcema zgodila neprijetnost: Jegliču je preprosto odletel sprednji del dereze zelo znane in uglednega izdelovalca iz Francije, kar sicer ni predvideno na nobenem tekmovanju, Jamnikarju pa se je varovalna vrv zataknila za ledeno svečo; obema so dovolili plezanje ponoviti in oba sta se uvrstila v nadaljnji del.

Že v mraku je bilo četrtfinale, ki so ga organizirali po vzoru smučarskih tekem v paralelnem slalomu: po časih v predtekmovanju je prvi plezal z osmim po

predtekmovalnem času, drugi s sedmim, tretji s šestim in četrti s petim — vsak par dvakrat, tako da je vsak tekmovallec plezal po levem in desnem delu slapa. V polfinalu sta se po enakem načelu spoprijela Jamnikar in Jeglič ter Leskošek in Kozjek. Popoldanska tekmovalca so bila samo na spodnji polovici slapa, kjer so plezali »progo« plezali približno eno minuto, čase pa so merili ročno: na cilju je moral vsak tekmovallec z roko udariti po zvonu.

Kako zelo sta bila izenačena najboljša dva, kaže podatek, da je Jeglič zmagal z naskokom komaj 1.19 sekunde pred drugouvrščenim Kozjekom. Vendar ima slednji pred prvim kljub temu prednost: dogovorjeno je namreč, da bodo po petih tekmah, čez dve leti torej, proglasili super zmagovalca, ki bo dobil posebno nagrado, po dosedanjih treh tekmah pa vodi Kozjek, ki je

sodeloval na vseh treh, medtem ko je Jeglič zaradi plezanja v Patagoniji enkrat manjkal.

Za slovenske alpinistične razmere so bile nagrade že na letošnjem prvenstvu kar zapeljive: zmagovalec je dobil 32.000, drugi 16.000 in tretji 8000 tolarjev — najboljše orodje za ledno plezanje pa stane 35.000 tolarjev. Najboljšim so okrog osmih zvečer, po končanem plezanju (najboljši so morali iti v steno kar sedemkrat) podelili tudi pokale.

Kot nam je povedal zmagovalec Jeglič, je tekmovalje v lednem plezanju dober kazalec, koliko kateri plezalec pomeni, kajti po njegovem mnenju lahko v ledu vsak pokaže več kot pri prostem plezanju v skali: tisti, ki zna hitro plezati, zna plezati tudi težke smeri. Za varnost tekmovalcev je bilo odlično poskrbljeno, saj so bili vsi z vrvo varovani od zgoraj.

M. R.

V SPOMIN 20. MARCA 1991 UMRLEMU NAČELNIKU GRS CELJE S. VENINŠKU

STANETOVA KOČA NA GOLTEH

HERBERT ZAVERŠNIK

Bilo je pomladi leta 1956, ko sem jo zaradi utrjevanja spet mahnil k Celjski koči. Res ni bilo tedna, da se tista leta ne bi odpravil kam v planine. Kadar mi je čas dopuščal, sem jo mahnil na daljše izlete, če pa je bilo časa manj, sem jo mahnil s kolesom do Pečovnika, nato pa čim hitreje do Celjske kočice in na Tolst.

Ko sem tisto nedeljo prišel ves poten do kočice, je pred njo stal mlad postaven hrust, ki me je dalj časa motril in končno ogovoril, češ, kar hitro hodiš (v planinah smo se tiste čase planinci tikali). Nekaj časa me je še ogledoval, nato pa me je spet vprašal: »Kaj nisi zdravnik iz bolnišnice?«

»Točno,« sem dejal.

»Veš, v naši GRS potrebujemo zdravnike, samo enega, dr. Četino, imamo. Kadar je dežuren, in to je pogosto, nimamo zdravnika, da bi šel z nami reševati. Ali se nam ne bi pridružil?«

Nekaj časa sem ga gledal in premišljeval, potem pa sem odvrnil, da bi stopil v njihove vrste.

Tale znanec, ki me je ogovoril, je bil **Stane Veninšek**, načelnik GRS v Celju. Kaže, da sva si bila na prvi pogled všeč in sklenila sva prijateljstvo, ki je neskaljeno trajalo vse do njegove, žal, mnogo prerane smrti.

Kasneje sva s Stanetom prehodila vse naše doline, učil me je veččin plezanja in kar večkrat sem obvisel na njegovih vrvi kot okrasek na božični smreki. Bilo nama je prijetno, bila sva oba molčeča in sva se raje predajala čustvom, ki tako lepa nastajajo samo v gorah ob prelestih, ki se nudijo našim očem.

Prehodila sva ničlikokrat Karavanke, Peco, Olševo. Skupaj smo smučali na avstrijski strani Pece, skupaj sva bila udeleženca tečaja v Julijcih, ki ga je vodil dr. **Miha Potočnik**. Fotografiral pa je vse, kar je mogel, naš — žal tudi že pokojni — planinski fotograf **France Močnik**.

Ko sva se nekoč vzpenjala od Špičke na Jalovec, mi je Stane potožil, da mu je zmanjkalo sape in da mu hitro bije srce. Res, za takega planinca je bilo 140 udarcev na minuto preveč. Dogovorila sva se, da pride na naš oddelek v bolnišnico, kjer smo ugotovili levokračni blok srca. Bilo je leta 1960. Ker posebnih težav potem ni imel, obremenitev pa je pokazala normalne rezultate, sva kmalu pozabila na srčno okvaro. V resnici Stane ni imel večjih težav prav do pred nekaj mesecev pred smrtjo. Meni je to skrbno prikrival, drugi pa so mi omenili, da se je včasih res počutil bolnega.

Bilo je v pozni jeseni leta 1980, ko sva sedela na verandi planinske kočice na Golteh. Večerilo se je že, v dolini so se prižigale lučke, sonce je kakor rdeča lučka zahajalo za vrhovi. Nekaj časa sva opazovala ta prizor, takrat pa me je Stane prekinil in dejal: »Ali ni škoda, da propada ta depandansa. Nekeč je bila čedna. Zelo redko so planinci v njej bivali. Zato je osamljena in zapuščena hitro propadala. Ta lesena podrtija sedaj ni za drugega kot za kurjavo.«

Za nekaj časa je zavladal molk, nato pa je naprej glasno razpredal svoje misli: »Kaj misliš, ali ne bi bilo imenitno, če bi nam dovolili bajto podreti in bi nam na tem mestu dovolili zgraditi kočico za gorske reševalce? Sedaj dežuramo tukaj in bi se nam kar prileglo, da imamo svoje zatočišče tukaj. Naša kočica na Okrešlju, ki jo je med tem plaz premaknil za nekaj metrov, je od rok. Vsi naši reševalci pa so iz Celja in bližje okolice. Tako bi imeli svojo kočico tako rekoč pred nosom. Z gondolsko žičnico bi bili na mah na višini in v domačem okolišu.«

Po kratkem molku sem pripomnil, da je to odlična zamisel, menda pa bo težje izvedljiva. Položaj bi bil vsekakor enkrat. Koča v majhni dolini, zavarovana od vetra, s pogledom v dolino in na čudovite planine okoli, to bi bilo res nekaj. Stane ni več pripovedoval o tem, ampak se je spravil na delo.

Spomladi leta 1981 smo začeli delati. Ni bilo lahko, toda vsi smo bili zagnani. Kopali smo zemljo, drobili skale, čistili okolico in vse, kar je s tem v zvezi. Sodelovali smo vsi, nekateri tudi ob delavnikih, drugi vsako soboto in nedeljo. Naš blagajnik Šalca je skrbel za prehrano, jedajo in pijačo — res nam ni bilo sile. Stane je vse vodil. Spomnim se, kako je stal do pasu gol, dajal navodila, nas priganjal, miril, skratka, bil je kakor vojskovodja, ki ima pod seboj svoje vojake.

Ves izkop temeljev, vso gradnjo prav do strehe smo opravili člani GRS sami. Na srečo so bili med nami strokovnjaki, tako da je bila celotna gradnja dokončana z našimi lastnimi silami.

Napočil je 10. december 1983, ko smo lahko kočo slavnostno odprli. Za nas vse je bil to svečan dan, na katerega smo bili ponosni, posebno pa smo bili ponosni na našega Staneta, ki je bil od začetka do konca gonilna sila vsega. Slavnostna otvoritev naše kočje je

bila prepuščena meni kot najstarejšemu članu GRS. Ta kočja je bila res solidno grajena; še sedaj po osmih letih je taka kot takrat, ko smo jo odpirali.

Ironija usode je, da smo bili lanskega novembra spet zbrani planinci — člani GRS iz Ljubljane, Maribora in Celja pred našo lepo postojanko. Bilo je namreč 60 let, odkar obstaja GRS Celje. Žal med nami ni bilo več idejnega očeta in gonilne sile, našega Staneta, ki ima največ zaslug, da je bila kočja postavljena v kratkem času in da je še sedaj takšna, kot je bila ob otvoritvi.

Namen našega sestanka tega dne je bil, da damo kočji pravo ime, in sicer Stanetova kočja. Po čudnem naključju je bil dan ravno tak kot takrat, ko smo jo odpirali, hladno, vetroveno in po malem je snežilo.

Od tega dne stoji Stanetova kočja v spomin in zahvalo našemu dolgoletnemu načelniku, ki smo ga imeli tako radi in ki nas je tako nenadoma zapustil. Dokler bo eden od nas planincev iz reševalne službe živel, bo tudi on živel z nami. Nikdar ga ne bomo pozabili.

DOKUMENT O TEM, KAKO ČLOVEK ZMORE ČISTO VSE

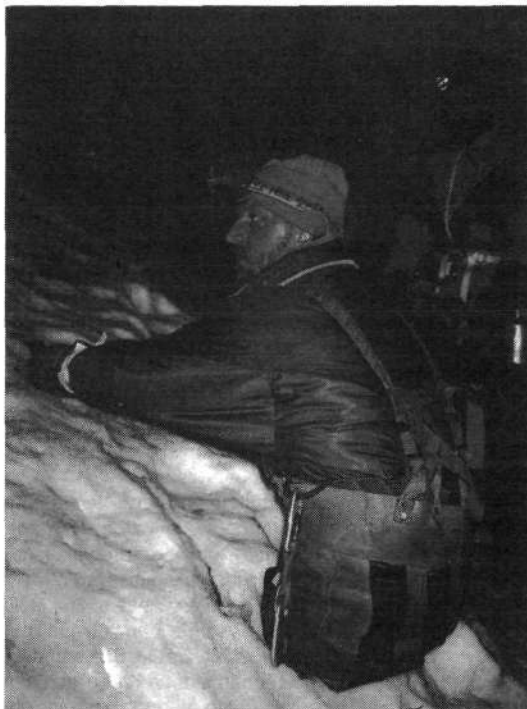
»BREZ« — FILM, KI VZNEMIRJA

NEVA MUŽIČ

Naslov ponuja seveda vprašanje, ki se nekje mora razrešiti. Besedo je potrebno postaviti v kontekst, vendar pa je prav v tem dejanju treba iskati tudi njeno namero, ta pa je — povzročiti subverzijo na ravni utečene interpretacije. Ker gre za film, lahko rečemo, da se loteva nevalgične točke slovenske filmske zgodovine, ki se je pričela z gorniško pravljico, od tedaj naprej pa ostajajo gorske kulise narodni simbol, katerega oskrbnostvo zahteva prej žrtve kot nagrado. Morana je lep primer.

Film »Brez« se je stvari lotil podobno, vendar je že na začetku dal jasno vedeti, da gre za dva bistvena premika ali odmika. Najprej je tu izhodiščna pozicija, ki je svoboda (ptičje petje na začetku in ptice na koncu), po drugi strani pa ne gre za iskanje skrivnosti, ampak za poskus harmonije. Harmonije človeka s samim sabo, harmonije z okolico in harmonije z naravo. Brez česa je to nemogoče doseči? Brez hrepenenja (in to je bistvo naslova), ki ni odvisno od človekovega fizisa, ampak od njegove duhovnosti, v konkretnem primeru tudi človekove raziskovalne volje. Volje po raziskovanju mikrokozmosa, se pravi sebe, in makrokozmosa, narave, ne nazadnje pa po ugotavljanju možnosti sožitja med obema. Seveda se tu srečamo s civilizacijskimi arhetipi, ki so enaki tako na začetku kot na koncu — pravzaprav lahko rečemo, da se prav na koncu znajdemo spet na začetku.

Film je po svoji biti dokumentarec, po dometu pa se filmski pogled spominja mitičnega pripovedovanja o naših začetkih, seveda ne brez skrivnostne lepote, časovnih zank, čudnih kontrastov ter nemoči modernosti pred večnim povratkom trmoglavosti realnega ali še boljše, tistega elliotovskega trenutka odločitve, »ki hip obrne po svoje«.

Mirko Lebar na pobočjih Mont Blanca

Foto: Matjaž Fištrovec

V konkretnem primeru portretiranca (**Mirko Lebar**) je ta trenutek izguba obeh nog. Kaj je nato storil s svojim življenjem, nam v tekoči filmski govorici in z monologom, ki spominja na funkcijo grškega zbora, pokaže snemalec, scenarist in režiser **Matjaž Fištrovec**.

V času, ko praznujemo stoletnico filma in planinci še svoje jubileje, imamo Slovenci pravzaprav neponovljivo srečo, da smo iz amaterskih filmskih vrst, ki so se afirmirale tudi na festivalih gorniškega in alpinističnega filma v ljubljanskem Cankarjevem domu, dobili človeka, ki se je odločil posvetiti se ne le filmu kot umetnosti, ampak tudi filmu s povsem specifično tematiko, kar je s svojimi izdelki do danes že tudi dokazal, pa ne brez domačega in tujega priznanja. V začetku predvsem za svoje ideje, ki so bile drugim v tem umetniškem krogu nedosegljive, kasneje pa vse bolj tudi s kakovostjo — in film »Brez« je prav gotovo vrh dosedanega ustvarjanja.

Ne gre le za miselni preskok v odnosu do medija, kjer je vendarle treba priznati dejstvo, da je film timsko delo, ki potrebuje vrsto izučenih in izurjenih tehničnih in umetniških profilov, ampak tudi v odnosu do produkcije, postprodukcije in trženja, kjer so vidni skrbna priprava, profesionalna obdelava in pošten odnos. Pred leti smo videli njegov film »Poslanstvo« (o alpinistični šoli v Manangu), vendar bi brez pridržkov lahko zapisali, da se poslanstvo avtorja kaže ob vsakem novem izdelku v bogatejši luči.

Pristop k tematiki v filmu »Brez« je nadvse naraven in zato prepričljiv. Prikaže le ključne točke portretiranečevega življenja in razmišljanja za razumevanje njegovega ravnanja, odnosa do sveta in predvsem osrednjega podviga, plezanja na Mont Blanc. To seveda brez fenomena Mirka Lebarja ne bi bilo mogoče. Montaža daje filmu enakomeren ritem, ki poudarja portretiranečev značaj, daje temi potrebno težo in glasbi možnost, da s svojim svečanim tonom, ki nikoli ne zapade v romantična ali patetična podčrtavanja glavnih trenutkov filma, podeljuje izdelku resnost in zavzetost (post produkcija Studio Mi).

Kadriranje (kolikor je bilo možno glede narave dogodkov) je dovolj enotno, da daje film celosten vtis, kamera pa seveda fiksira pogled iz invalidskega vozička ali »junakovega« zornega kota tako uspešno, da praktično pozabimo, da gre za invalida, ki se giblje blizu zemlje, kot pravi sam. Na nek način skuša avtor dodati dokumentu nekatere filmsko-jezikovne dodatke tudi z izmenjavo črno-bele in barvne fotografije, ki naj bi bili v dramaturški funkciji metamorfoz življenja, vendar tukaj obratno od ustaljene rabe. Skratka, filmu razen nekaj tonske obdelave ni praktično mogoče ničesar očitati. Zato se ne smemo čuditi, da je bil kot koprodukcija med Studiom Alp in Dokumentarnim programom TV Slovenija uvrščen na letošnji filmski festival v Portorožu, še manj, da je bil opažen in nagrajen z Badjurovo plaketo. Dobila sta jo režiser Matjaž Fištrovec in prvi invalid, ki je splezal na Mont Blanc (21. 7. 1994), Mirko Lebar. Povsem zaslužno. Dodaten čar dajejo filmu Lebarjevi prijatelji, kot jih imenuje najavna špica, sicer pa člani Zgornjesavinjskega AO, in snemanje iz helikopterja, ki si ga ekipa kljub številnim sponzorjem verjetno ne bi mogla privoščiti. Iz filma je razbrati, da gre let pripisati delno vremenskemu naključju, delno pa podvigu samemu, v katerega v začetku nihče ni verjel.

In prav to je bistveno sporočilo tega filma: če je dovolj volje in hrepenenja (filmarjev in protagonistov), je možno vse. Kondor, ki ga plezalec na koncu omenja in ga ne vidimo, ampak le nekakšnega vrana, pa daje slutiti, da vodi njegova pot v Ande.

Filmu so seveda namenjene festivalske poti in še kakšne, avtor pa se že skrivnostno smehlja novemu projektu naproti. Leto 1995 je tako pomembna prelomnica za alpinistično-gorniški film (s seveda tudi razširjeno tematiko) ne le v smislu zgodovinskega pogleda, ampak tudi za naprej.

50 odprav na 5 gorah

Pod nepalskimi gorami, ki jih je lansko jesensko sezono obiskalo 90 odprav, je bilo pet vrhov tistih, ki bi jih lahko imenovali pravi magneti. Na Everestu (8846 m) je bilo dvanajst, na 8201 meter visokem Čo Oju deset in na Daulagiriju (8167 m) osem skupin. Nekoliko nižja, vendar nadvse lepo oblikovana in zato dobro obiskovana vrhova Pumori (7161 m) in Ama Dablam (6812 m) sta imela na svojih pobočjih deset oziroma devet alpinističnih odprav. Največ od teh petdesetih skupin, ki so se lotile vzponov na teh pet gorskih vrhov, se je proti vrhu podalo po normalnih smereh.

Največji uspeh te sezone je zabeležila majhna japonska odprava, v kateri sta bili dve ženski in en moški, in sicer v jugozahodni steni Čo Oja, ki je bila dotlej preplezana enkrat samkrat, to pa je uspelo Švicarjema Erhardu Loretanu in Jeanu Troilletu ter Poljaku Wojciechu Kurtyki leta 1990. Dve japonski alpinistki, Raeko Nagao in Yuka Endo, ki sta do takrat stali že na treh osemtisočakah, sta opravili prvo ponovitev švicarsko-poljske smeri, potem ko sta se morali spopadati z visokim novim snegom, ki jima je deloma segal do prsi. Njun kolega v odpravi Yasushi Yamanoi je ta čas v solo vzponu preplezal novo smer v nevarni jugozahodni steni »Turkizne boginje«.

Drugi dve odpravi, ki sta hoteli plezati na vrh Čo Oja, nista prišli niti do vznožja gore, ker so ju ustavili predstavniki Kitajsko tibetanske gorniške zveze, saj sta ilegalno prestopili prelaz Nangpa (5716 m), mejni prelaz med Nepalom in Tibetom. Delegati te organizacije so od alpinistov zahtevali plačilo več tisoč dolarjev kazni zaradi prestopa Nangpa La, nakar sta se obe odpravi brez opravljenega dela odločili za vrnitev, od koder sta prišli.

Na Everestu je bilo minulo jesen uspešnih le nekaj alpinistov. Po normalni smeri čez Južno sedlo so z nepalske strani prišli na vrh neki Japonci v spremstvu treh šerp in dva Angleža v spremstvu dveh šerp. Sedmim odpravam, ki so se odločile plezati po tibetanski severni strani, zelo izpostavljeni vetrovom, ni uspelo priti na vrh. Niti enemu samemu alpinistu ni uspelo priplezati na vrh najvišje gore sveta po eni od smeri s severne strani. Več uspeha sta imela švicarska alpinista Erhard Loretan in Jean Troillet na Lotseju (8516 m): dne 1. oktobra sta prišla na vrh po normalni smeri, s tem pa je Loretan stal na svojem dvanajstem osemtisočaku. Z glavnega vrha Lotseja sta alpinista namerala priti na še deviški srednji vrh Lotseja, vendar sta se temu načrtu odpovedala zaradi neugodnih razmer med hojo po izredno dolgem in težavnem grebenu, ki vseskozi poteka na višini več kot 8000 metrov.

(Neue Zürcher Zeitung)

BIG FOOT — VELIKA NOGA, II. DEL

MATJAŽ ČUK

Odkrivanje meje svojih sposobnosti je Siziŕovo delo. Lahko se ji približaš, a ti vedno uide naprej. Nikoli je ne dosežeš.

Toda gorje, če se spozabiš in prestopiš čez rob.

JALOVČEV OZEBNIK

Bolj ko se bližava vrhu, bolj narašča napetost. Drobní in debelejši kosi ledu naju nenehno zasipajo. Pa naju to ne moti. Preveč sva zaposlena s sabo in s svojimi mislimi. Vzdušje v tem mračnem, z vseh strani zaprtem kotlu je turobno. Večna senca in pokanje ledu sta najin sopotnik. Hitiva na vrh, soncu naproti...

Zaskrbljeno opazujem sneg in ugibam, ali je dovolj mehak, ali bodo najini kratki robniki prijeli ali ne. Si bova sploh upala?

Strmina ne popusti do konca. Sonce in počitek na vrhu za kratek čas speljeta misli drugam. Ne moreva se znebiti neprijetne tesnobe. Oči nemirno begajo po ozebniku.

Strah me je. Priznam, še nikoli me ni bilo tako strah. Skali zaupam, sneg se mi zdi zahrbtnejši in bolj nevaren.

Pripraviva se. Trdno stisnem palici in odrinem. Prvemu, še malo boječemu in previdnemu zavoju sledi drugi, odločnejši in drznejši. Osredotočim se na strmino in na lepe, kratke zavoje. Bolj ko se bližava soncu, bolj narašča zaupanje vase. Elegantne, pravilne sledi se rišejo za nama v rahlo odtajanem snegu. Strah je že zdavnaj izginil, zamenjala sta ga veselje in olajšanje. Spodaj na soncu popustijo vse zavore. Spust v dolino je le še nora dirka, polna razigranosti.

Ponosno pogledujeva nazaj proti Jalovcu. Moda res majhen korak za človeštvo — a velika stvar za naju. Zadovoljna sva. Uspel nama je velik cilj.

Morda sva pa le bila prva — z big foot?

Kar smeje se nama, ko z lado nivo bolj plavava kot peljeva iz Tamarja v dolino. Sedaj, ko je že vse za nama...

VELIKA TEGOŠKA GORA

S težavo se vzpnemo na ramo v južnem grebenu »Velike« Tegoške gore. Skorjast sneg nas je dodobra namučil na dolgi prečnici s planine Pungrat.

V strmini je lažje. Sonce je ravno toliko omehčalo sneg, da se vdira za pol čevlja. Po strmem izpostavljenem rebro prisopihamo naravnost na vrh.

Na vrhu se mi porodi drzen načrt. Strma grapa le nekaj metrov zahodno od vrha vodi naravnost na Tegoško planino. Prava diretissima. Petsto metrov enakomerne strmine, ponekod tudi čez 40 stopinj.

Precej nenavadna trojka smo danes. Oče z lopatko, midva z Bojanom z big boot. Prav reveža se počutiva, ko se oče mimo naju zapelje s hitrostjo formule ena. To je bil prav gotovo najhitrejši spust s Tegoške gore, in to še pred občinstvom na Tegoški planini.

Midva ne bova udarila smuka. Na riti si vseeno malo stabilnejši in bolj pri tleh. Kar po starem uživava v lepih zavojih po čudovitem snegu v spoštljivi strmini, ki ne popusti do konca.

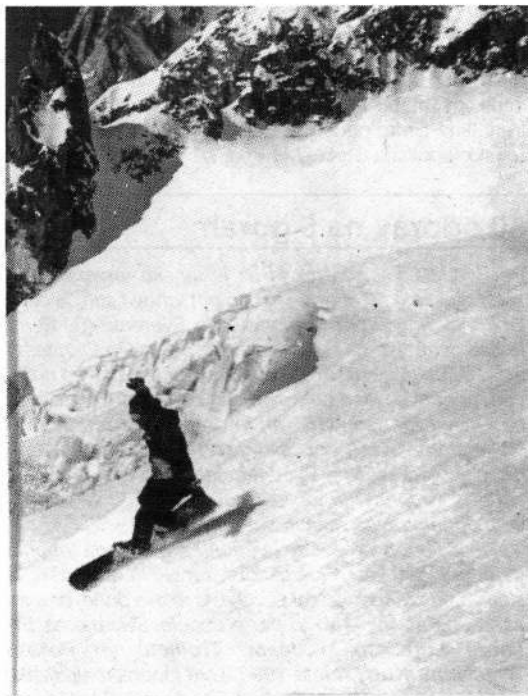
Na Tegoški planini je seveda oče deležen največje pozornosti. Midva sva vseeno le smučala...

TOLSTA KOŠUTA

Nič dobro se ni začelo. Močna odjuga je pobrala skoraj ves sneg. Slabe volje se vzpenjava po južnem snegu. Pogled na sive skale in krpe snega ni obetaven.

Po natančnem pregledu pobočja nad planino Dolgo njihovo začutim, da bi se morda dalo povezati krpe snega v strnjeno snežno pobočje.

Z »veliko nogo« po gorski strmini

Prav na vrhu si priprnem smuči. Prvih sto metrov bo odločilnih. Strašno strmo je in odprto. Strme skale spodaj grozijo. Ne smem pasti, ničesar pametnega nimam pri roki, da bi se ustavil. Cepin je trdno privezan na nahrbtniku, z njim ne morem smučati.

Osredotočim se na prve zavoje. Sneg je dober, brez težav obvladam hitrost. Počasi se sprostim, vijuganje po strmem pobočju postane užitek. Izbiram najlepše prehode, uspe mi povezati snežne krpe in pripeljem se prav do ceste.

VELIKI VRH

Visoko nad Matizovcem pod zadnje strmino zapustiva uhojeno pot in kreneva levo v pobočje Velikega vrha. Strma grapa naju pripelje v širok lijak pod grebenom. Po njegovem dnu se nekaj časa še zložno vzpenjava, nato pa zavijeva levo in čez hudo strmino prilezeva na ramo v grebenu. Po njem doseževa vrh.

Le nekaj dni je, odkar sva bila zadnjič tukaj. Takrat sva smučala po južnem grebenu, nato pa malo desno po strmi, a kratki grapi na ravnico pod grebenom. Dolga prečka v levo naju je pripeljala na hrbet nad kočo.

Danes greva po poti vzpona. Smučarjem, ki so se v velikem loku izognili najhujši strmini, uprizoriva kratko predstavo na najstrmejšem delu. Z nama je prav gotovo odličen sneg, ki omogoča marsikaj. Vajena sva takih strmin, smuči so nama postale domače, zato si lahko privoščiva kaj več.

Prešerno in brezskrbno vijugava po grapi. Ustaviva se šele, ko nama zmanjka snega pod nogami. Prečiva v sosednjo grapo in globoko spodaj v gozdu, ko sva povezala vse krpice snega med seboj, stopiva s smuči na trdna tla.

GULCE

Konec marca je. Pomlad vztrajno preganja zimo tudi z vrhov. Grape so še na debelo zasnežene, ostanki plazov segajo skoraj do dolin.

Razočarana strmiva na povsem kopno pobočje Kukove Špice. Toplo sonce prejšnjih dni nama je »stopilo« veselo pričakovanje smučanja z vrha.

Preveč lep dan je, da bi si to gnala k srcu. Na vrhu pozdraviva možica, nato pa se lenobno vzpeneva na Gulce — prav do grebena. Danes ne bo nobenih skrbi, le sproščeno vijuganje in, žal, mnogo prekratkih 1200 metrov do doline...

VIŠEVNIK — CENTRALNA GRAPA

Vzpenjava se po normalni poti. Mnogo ljudi je danes na gori. Za moj okus kar preveč. Težko se je vzpenjati navzgor, če si z mislimi čisto drugje.

Nama bo danes uspelo?

Pomlad prihaja z velikimi koraki. S snegom je križ. Le kaj bo na drugi strani?

Na vrhu se nama odvali kamen s srca. Zahodna stran v Konjščico je na debelo zasnežena.

Kot ponavadi v začetku malo potipava sneg. Strmina je kar huda, sonce še ni opravilo svojega in ne bi bilo zdravo prehitro v dolino. Zadnjič sva le opazovala dva smučarja, danes uživava v lepem smučanju po strmini,

ki jo povsem obvladava. Seveda v razmerah, kot so danes. V ledu z najinimi smučkami tu ne bi imela kaj iskati.

VELIKI GRAD, TRAVNIK, ČELO, PLASKI VOGEL

Nepozabno štiridnevno potepanje po okolici Sedmerih jezer je za nama. Le kdo je že slišal za Veliki Grad, Debeli lašt, Gladki lašt, Brdo? Pa to niso neki grčki, ampak pravi pošteni dvatisočaki!

Najtežje je bilo priti na Sedmera jezera. Če kdo ne verjame, naj dá na hrbet skoraj dvajsetkilogramski nahrbtnik in se vzpne na Komarčo! Ampak tam nisi niti še na pol poti! Nekdo, ki je prišel z neko torbo za nama, se ni mogel načuditi, kako da sva potrebovala cele štiri ure do koč.

Še isti dan nama je s pomočjo zemljevida uspelo približno ugotoviti, kje je Veliki Grad. Po kontah in številnih vzponih in spustih nama je uspel še večji čudež - prišla sva na vrh. Tako samotni, da si nisva upala predolgo ostati na njem. Rajše sva jo kar kmalu popihala v dolino.

Bogve na koliko let doživi obisk! Katerega leta je bil zadnji čudak na njem?

Nekaj družbe sva imela na Sedmerih. Zjutraj sva bila spet sama. Nihče ni šel v najino smer. Imenitno sva našla na Debeli Lašt, kot bi bila že nešteto krat tukaj. Nobenih sledi ni bilo. Ne od ljudi, ne od živali. Čista divjina.

Grapa, ki sva si jo izbrala do grebena na Plaskem voglu, je bila tako strma, da si z dvema cepinoma nisva upala zlesti zadnjih trideset metrov. Rajše sva plezala po napol kopnih skalah po robu. Tudi zgoraj je bilo nekaj vrtoglavih prečk. Na koncu sva le zbrala dovolj poguma, da sva prilezla na vrh.

Sestop je bil poglavje zase. Hočeš—nočeš sva mogla tistih trideset metrov — ki si jih gor grede nisva upala — po snegu dol, kajti tiste skale so bile, žal, primerne le za vzpon.

Samo še Travnik naju je čakal danes. In pa sedemsto metrov čudovite smučarije do Lopučnice.

Naprej — tistih neskončnih dvesto metrov vzpona do Sedmerih po celodnevni hoji — pa ni za opis. Nič lepega se ne bi dalo povedati o tem.

Naslednji dan sva šla na Brdo (2169 m). Spet sva imela družbo in spet ni šel nobeden z nama. Lenarila sva na vrhu toliko časa, dokler naju ni sonce spodilo sušit že tretji dan premočene cunje.

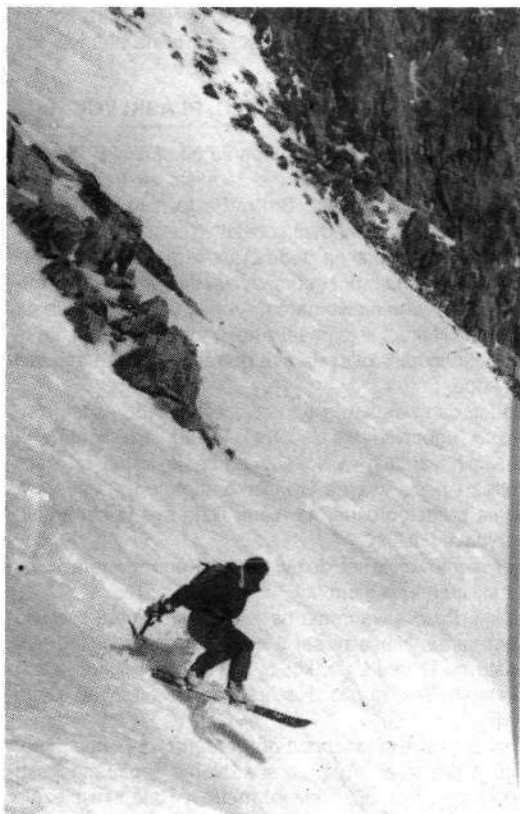
Še en lep vrh nama je ostal v spominu. Čelo. Težko sva našla na Velika vrata. Še težje sva dobila toliko prostora na snegu, da sva na najinih kratkih smučkah odsmučala z vrha.

KREDARICA

Pa zakaj je ravno danes triglavski smuk?

Prerivamo in borimo se za mizo, za košček prostora po napornem dnevu. Koča je polna, zunaj je noč, ljudje pa še kar prihajajo.

Smuči pustiva v koči. Müllerjev kamin je sicer lepo zasnežen, toda sneg je trd in strmina le malo prehuda. Spodaj pa je silno globoka severna stena.

Ena sama velika smučka, namesto palic pa cepin - in s to smučarsko opremo se je mogoče smučati celo s štiritisočaka

Kar »oreng«, bi rekel. S prvo strmino ni šale, pa tudi greben je oster kot nož. Snega je skoraj tri metre in le sem ter tja kakšna žica moli iz snega. Od Aljaževega stolpa je odkopana le zastavica.

Vrh Triglava v globokem snegu. Ena od velikih želja je izpolnjena.

Ko pridemo nazaj, je kočja prazna. Vsi so odšli v dolino.

Pozno popoldne je. Čisto sama vijugava v dolino. Nekje pod Kalvarijo naju smuči ne ubogajo. Plaziči mokrega snega naju nosijo malo po svoje. Ko naju izpustijo iz svojega objema, spet začutiva tla pod nogami.

Samo smejala sva se. Prekratko je bilo, da bi mislila na kaj hudega.

ROKAVSKI OZEBNIK

Namenjena sva bila v Jugovo grapo. Bolj za šalo kot zares sem omenil Rokavski ozebnik.

Previdno sem nekaj dni pred tem povprašal prijatelja, ki je že hodil tod okoli, kakšna je strmina, ali bi se mogoče dalo smučati, kaj on misli o tem. Rekel mi je: »Ja, če se pišeš **Karničar**...«

Kar tiho sem bil. Nič nisem razlagal o svojih načrtih. Potem sva se pogovarjala o čisto drugih stvareh.

Ura je devet. Sonce je že visoko na nebu. Vroč junijski dan je pred nama, temperature v dolini se že bližajo tridesetim stopinjam.

Kljub temu še vedno sediva pred bivakom. Nisva zaspala. Čakava, da bo sonce opravilo svoje, da bo zmečalo sneg, da bova morda le poskusila.

Prvo srečanje z ozebnikom preseže vsa najina pričakovanja. Vedela sva, da je strm, a pogled od blizu naju je vseeno osupnil.

Molče zagrizeva v strmino. Silna želja po uspehu in ugibanja o mejah najinih sposobnosti naju vlečejo naprej. Sneg ni ne dober in ne slab. Nov sneg na vrhu za silo izboljša razpoloženje.

Na sedlu so občutki zelo mešani. Strah in dvom se prepletata z željo in upanjem. Kot pred vsakim težkim vzponom ali spustom se ne moreva znebiti občutka tesnobe in negotovosti.

Še zadnjič preveriva vezi. Z rahlim odzivom odločno začneva pot v dolino.

Prvi zavoj je najpomembnejši. Namenjen je prilagajanju in spoznavanju snega in samega sebe. Strah in dvom se počasi razblijnata kljub strmini in nevarnosti. Vsa pozornost je namenjena naslednjemu zavoju. Ko vidiš, da gre, se sprostiš in vse gre kar samo od sebe. Gledaš prijatelja in zavijaš kot on. Zbranost ne sme popustiti. Ne smeš pasti. Vse je tako preprosto. Vbod palice, prenos teže na drugo smučko, zavoj. Vse težave so samo v glavi.

Spodnji del je najtrši in najtežji. Nočem oddrsavati. Dva, trije tvegani zavoji rešijo situacijo.

To je bila krona najinega smučanja. Takrat še nisva vedela, da sva imela gledalce, ki so napeto spremljali najin podvig s sosednjega Dovškega križa.

DOVŠKI KRIŽ - JUGOVA GRAPA

Razburjenj za danes pa še ni konec. Le nekaj ur kasneje stojiva na vrhu snega v Jugovi grapi. Čeprav spoštujeva strmino, se nama smučanje po od sonca obsijanem snegu zdi čudovit sprehod. Le lepe kratke sanje, ki se končajo nekaj nad Tremi macesni...

Spodaj v grapi spet natakneva smuči. Strahoten, nenaden pok prekine tišino. Ogromna stokilogramska skala se ustavi na mestu, nekaj metrov pod nama. Bojan pravi, da je šlo za las. Samo nekaj centimetrov nad mojo glavo...

Hitro se odpeljeva s srečnega mesta. Grozljiva severna stena Široke peči nad nama ne vzbuja preveč zaupanja. Meja med življenjem in smrtjo je včasih zelo blizu.

Naporen dan je bil danes. Naporen in srečen. Oči nama kar sijajo od zadovoljstva. Za nama je zadnji in najtežji spust v naših gorah. Ampak le do naslednje zime!

JOHANNISBERG

Vzhodni greben Johannisberga je daleč najlepša tura tod okoli. Ravno pravšnji izziv za moje kratke smuči. Sedim na vrhu in čakam na toploto, ki mi bo olajšala spust. Presneto trdo je bilo, ko smo se zjutraj vzpenjali.

Sonce me prijetno greje, nič se mi ne mudi navzdol. Prav lušno je takole brezskrbno lenariti skoraj 3500 metrov visoko.

Pripravljen sem. Na vrhu se je medtem nabralo ljudi. Imel bom gledalce. Nič zato, prepričan sem vase in povsem zaupam v svoje sposobnosti. Odločno se odrinem v strmino. Kratki, pravilni zavoji puščajo sledi v mehkem snegu. Nekdo snema na video kamero. Potrudim se. Kdo ve, kje vse me bodo gledali. Privoščim si skok čez edino razpoko in že vijugam po zadnji strmini. Bliža se ravnina in konec nove pustolovščine...

Saj res, skoraj bi pozabil: moj nov višinski rekord z big foot...

BREITHORN — SMUČANJE S ŠTIRITISOČAKA

Lani na Bishornu je ostalo le pri poskusu. Malo so naju postrani gledali, predvsem pa najine smuči. Nisva deževala ne vem kako prepričljivo. Slabo vreme in neugoden sneg sta preprečila podvig.

Letos sva trdno odločena, da ne bo ostalo le pri poskusu. Samozavest in izkušnje so z nama. Bo osemindeseti spust končno izpolnjena želja?

Znebiva se 53 frankov za povratno vozovnico na Klein Matterhorn. Razlika za slabih 1000 metrov višine, ki jo bova presmučala, bova podarila Švici.

SPOMINI NA LANSKO SMUČARSKO SEZONO

SMUČANJE PO ALPSKIH OZEBNIKI

ANDREJ ZORČIČ

Deževalo je, ko sem se ponoči vračal iz Milana. Pot me tokrat ni vodila naravnost domov, saj sva se z Markom odločila, da bova nekaj naslednjih dni prebila v Dolomitih, kamor so naju pripeljali lepi spomini na smuko iz leta poprej. Osrednji cilj nama je bil ozebnik Staunies Nord v severni steni Monte Cristalla (3216 m), lepa klasika alpinističnega smučanja v Dolomitih.

Ko sem končno prispel v Cortino d'Ampezzo, sem ob enih ponoči zbudil Marka, kar pa ga ni posebno motilo. Razveselil me je z novico, da je v zadnjih dveh dneh zapadlo šestdeset centimetrov novega snega; pred tem so bile snežne razmere dokaj skromne. Pozna ura nama ni preprečila, da si ne bi skupaj ogledala novega vodnička za alpinistično smučanje v Dolomitih, ki ga je popoldne našel v knjigarni.

Zjutraj je snežilo, zato si je Marko, ki je z družino tam že nekaj dni smučal, privoščil dan počitka. Sam sem ob žičnicah zaskrbljeno opazoval že kar nekoliko predebelo snežno odejo. Da bi bila mera polna, sem pri smučanju v celcu potrgal sponke na smučarskih čevljih.

Na srečo se je naslednje jutro vse bliskovito spremenilo. Sijalo je sonce, gore so se bleščale v novem snegu in celo nadomestne smučarske čevlje sem našel. Ob dvanajstih sva torej stala na vrhu ozebnička Ra Valles v Torriani Di Pomedes (Tofana, 3244 m). »Za pripravo

Nepregledne kolone se vijejo proti vrhu. Prav slabo se počutiva, ko prehitavamo pravilno navezane skupine z derezami na nogah, cepini in celo prusikovimi vozli na glavni vrvi. Le kaj si mislijo o naju, brez vrvi in s palicami ter nekakšnimi čudnimi deskami na nahrbtnikih?

Še enega podobnega čudaka odkriva v slabi uri, ki jo porabiva za vzpon na vrh. Mlad fant v supergah se trudi po široki shojeni stezi navzdol.

Odločiva se za spust v vpadnici vrha. Enakomerno strmino okrog 35 stopinj spodaj prekinja velikanska razpoka. Nad njo bova zavila na shojeno stezo.

Nič naju ni strah, ko stojiva na vrhu pripravljena na spust in čakava, da izgine megla, ki jo je veter prignal bogve od kje. Prvi zavoji so previdni. Sneg je trd, a na novo nabrušeni robniki odlično grabijo. Kolona spodaj se ustavi. Vsi gledajo navzgor. Prava atrakcija sva. Ljudje slikajo, snemajo. Ne maram gneče v gorah. Smučam in hodim za svoje zadovoljstvo. Pa mi vseeno prija, ko se sredi Švice pripeljem mimo začudenih obrazov Vzhodnjakov in Zahodnjakov.

Nič ekstremnega ni bilo v tem smučanju. Le magična višina 4000 metrov...

Nekoč, ko bova imela za helikopter, si bova morda privoščila, da naju pripeljejo na Srebrno sedlo 4515 metrov visoko. Denar ni vse. Bolj je pomembno, kaj zanj dobiš. Živi pa se samo enkrat, vsaj tako pravijo...

na Cristallo bo ravno pravnjani,« sva si rekla. Kolikor nama je uspelo videti z vrha, se je sneg niže že splazil, le na vrhu sva se bala, da naju ne odpihne.

Začel sem previdno. Na hitro sem odpeljal nekaj deset metrov, nato sem se hitro umaknil na skalo na robu grape. Vajo sem še enkrat ponovil, nato sva nadaljevala po sredini. Naklon ni bil pretiran, smučanje po ozki grapi pa pravi užitek. Hitro sva bila v spodnjem delu, petsto metrov nižje.

Dobro seznanjena s smučnimi razmerami sva se naslednji dan odpravila v severno steno Cristalla. S pomočjo žičnice sva bila kmalu na vrhu, vendar z južne strani, tako da si smeri od blizu nisva ogledala. Večkrat sem jo sicer že opazoval iz doline, od blizu pa le lansko leto z vrha, vendar je bilo takrat snega za spust pre malo. V vodniku piše 45° do 50°, tisoč tristo metrov. Tak naklon je v zgornji polovici smeri, nižje popusti, višina ozebnička pa je dobrih tisoč metrov. Vsekakor izredno lepa in visoka smer, ki v eni sami globoki grapi pada z vrha v krnico pod severno steno. Z vrha sva videla le prvih sto metrov, potem strmina naraste, tako da sva potek smeri le slutila. Mučilo naju je podobno vprašanje kot včeraj — ali bodo napihani kupi snega pod nama zdržali ali pa se bodo skupaj z nama odpeljali v dolino. Ni bilo skalnih robov, za katere bi se lahko skrivala.

Pripela sva si smuči in se pripravila. Bodril naju je dobro rejen žičničar, češ, če imata »pipe«, sta povsem

Alpinistično smučanje v Dolomitih

varna. Na vrhu se je sončilo nekaj turistov in iz njihovega pogovora je bilo slutiti, kaj si mislijo o najinem početju.

»Čimprej se morava spraviti dol, nižje jih ne bova ne videla, ne slišala,« je pripomnil Marko.

»Kar bo, pa bo,« sem si rekel in zapeljal v strmino. In bilo ni nič posebnega. Po vrhu snežne odeje sem sprožil manjši plaz. Sledil mi je še Marko in kar se le da hitro sva smučala čez prelomnico v grapi, ki se nižje razširi, kar bi nama dalo v primeru plazu nekaj več možnosti za rešitev kot pa ozek žleb, poln pršiča. Nekje na polovici sem prečil iz grape in počakal prijatelja.

Strmina je popustila in tudi manj novega snega je bilo pod nama. Skupaj sva smučala naprej in se potihem že veselila trenutkov po uspešno opravljenem spustu.

Že drugič tisti teden sva bila z Markom na poti z Vasi na skali v Ravnih dol. V soboto naju je pregnal dež, tokrat pa se je obetal lep dan. V načrtu sva imela presmučati smer Skrita diagonala v severni steni Velikega Špičja (2398 m). Prva sta jo pred leti smučala **Andrej Terčelj** in **Borut Črnivec**, kasneje pa je bila še enkrat ponovljena. Spodnja polovica poteka po Tumovi smeri, višje pa se odcepi levo v skrito grapo. Na kožah sva se polna optimizma hitro vzpenjala.

Sončen dan je bil, pred nama lep cilj in midva dobro pripravljena, saj je bilo tisto sezono za nama že lepo število smučarskih spustov, torej kar nekaj vzrokov za

dobro voljo. Nad Ravnim dolom, ko je poledenela strmina narasla, sva nadaljevala z derezami, smučji pa sva vlekla. Po snežiščih pod steno sva se vzpenjala čim višje, da bi potem prečila levo na raz, kjer se smer začne.

Po nekaj ugibanjih na začetku sva ujela pravo smer. Štiridesetstopinjska plitva grapa naju je pripeljala do strme in izpostavljene prečnice. To je bilo prvo zahtevnejše mesto v smeri, sneg pa je bil prav tam povsem leden. Začelo naju je skrbeti. Nisva bila več prepričana, da bo sonce poledenelo površino sploh zmehčalo. Tudi ključno mesto, dvajset metrov visoka in šestdeset stopinj nagnjena stopnja, je bilo ledeno. Ker je bilo do grebena le še stopetdeset metrov, sva nadaljevala čez stopnjo v grapo in po njej na vrh. Upala sva, da se bo sneg kasneje zmehčal, saj sva prav zato izbrala razmeroma tople dan.

Na grebenu sva se »utaborila« na južnem pobočju, čakala in si ogledovala dolino Triglavskih jezer. Pogovarjala sva se o vsem mogočem: o gorah, smučanju, družini, službi.

Minili sta dve uri, sprehodil sem se do vstopa. Sonce je sijalo v zgornjih dvajset metrov smeri, nižje pa je bila senca in stanje nespremenjeno. Čakala sva naprej in nejevoljno ugotavljala, da sonce greje prav vsa pobočja in grape v severnih stenah, le najine, globoke in obrnjene na severozahod, ne. Ob štirih sva se le odločila, da greva, da vsaj poskusiva — morda bo le kaj bolje kot dopoldne. Naredila sva nekaj zavojev v lepem snegu, ko pa sva prišla v senco, sva se srečala s trdim poledenelim snegom. Nabrušeni robniki izvrstnih dynastarjevih smučji, izdelanih prav za alpinistično smučanje, naju niso več držali. Vrnila sva se na vrh, pospravila smučji in potolčena začela peš sestopati po smeri. Na sestopu sva se lahko prepričala, da je bila to edina pametna odločitev — izbrala sva pač napačno smer za tisti dan.

Skrito diagonalo smo s Tomažem presmučali mesec dni kasneje.

Zvezde na jutranjem nebu so ugašale, ko sva bila na polovici poti iz Kolm Saigurna na Sonnblick (3105 m). Pred enim tednom smo s Tomažem že poskusili v severni steni, vendar so nas iz stene pregnali plazovi novo zapadlega južnega snega.

Tokrat sva se z Markom ture lotila drugače. Na vrh sva se povzpela po položni normalni poti. Smer sva si pri prejšnjem poskusu dobro ogledala, tako da z orientacijo ne bi smela imeti težav. Med vzponom nisva bila sama, saj je bila sezona turnih smukov na višku, Sonnblick pa je turnim smučarjem zelo pri srcu. Pred vzponom sva v koči prespala kar v jedilnici, tako je bila polna. V okolici je še nekaj zelo obiskovanih smučarskih vrhov, kot sta Hocharn (3254 m) in Schareck (3122 m). Ura je bila devet, torej je bilo časa dovolj, tako da sva si lahko privoščila tople čaj in juho.

Čez dan so bile napovedane nevihte in res so se začeli zbirati prvi oblaki, megla pa bi nama lahko ponagajala pri orientaciji v steni. Prvih dvesto metrov sva smučala po položnem vzhodnem grebenu. Na robu, kjer sva

Smuk po ozebniku
Foto: Andrej Zorčič

nameravala zapeljati v steno, sva se ustavila in poiskala najlepši prehod čez opast. Znašla sva se na odprtem, petdeset stopinj nagnjenem pobočju. Pri prvih zavojih se nama je pod smučmi v tankih plasteh prožil južen sneg. Marko je fotografiral, sam pa sem iskal prehod v ozebnik, po katerem sva spust nadaljevala. Bil je še v senci, zato je bil sneg suh, smučanje po njem je bilo vse prej kot zabavno. V višini manjših serakov sva prečila levo iz ozebnika na snežni raz. Na nekaterih mestih je bila snežna odeja že zelo tenka, kar je povzročilo nekaj neprijetnega ropotanja pod smučmi. Potrebno je bilo tudi nekaj dodatne pazljivosti, saj utegnemo biti takšne »podsnežne ovire« hudo nevarne; kaj lah-

ko bi naju spravile iz ravnotežja. Čimprej sva se spravila iz zoprnega terena v veliko grapo, ki pada vse do vznožja stene.

Naklon v grapi je postopoma popuščal, pojavila pa se je nova nadloga — globok, moker sneg, po katerem sva se prav težko premetavala iz zavoja v zavoj. Pri tem sva sprožila tudi nekaj »čednih« plazov. Očiščen teren, ki so ga puščali za sabo, sva s pridom izkoristila, saj je bilo tam smučanje bistveno lažje. Za končno temeljito čiščenje pa je poskrbelo sonce nekaj minut zatem, ko sva prismočala pod steno. Plaz je potegnil po smeri najinega smučanja — skoraj od vrha so dna. Ob tem se nisva pustila motiti z mislijo, kaj bi bilo, če bi bilo. Raje sva se prepustila veselju po opravljeni turi.

V dolini, malo pred kočjo, sva se »razkomočila« ob zadnji krpi snega, do koder nama je še uspelo prismočati. Ni lepšega od sezuvanja smučarskih čevljev po opravljeni turi. Sušila in pospravljala sva premočeno opremo. Sezona pa še ni bila končana.

Pogovor se je že sukal okoli Monte Rose, kamor smo se v juniju tudi odpravili.

V lanske smučarski sezoni smo smučali tudi naslednje smeri:

Monte Cristallo (Dolomiti), ozebnik Staunies Nord v severni steni: V-, 1100 m. Smučala Marko Paternu, Andrej Zorčič, 11. 2. 1994.

Veliko Špičje (Julijske Alpe), Skrita diagonala v severni steni: V+, 400 m. Smučali: Tomaž Klinar, Marko Paternu, Andrej Zorčič, 30. 4. 1994.

Sonnblick (Visoke Ture), Severni raz v severni steni: V, 900 m. Smučala: Marko Paternu, Andrej Zorčič, 15. 5. 1994.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

JANEZ BIZJAK, STANE KLEMENC

Založba Mladinska knjiga je ob 70-letnici edinega slovenskega narodnega parka v prvi polovici letošnjega februarja izdala 208 strani debelo knjigo, ilustrirano z 250 barvnimi fotografijami, ki sta ji avtor besedila **Janez Bizjak** in avtor fotografij **Stane Klemenc** dala naslov Triglavski narodni park. Knjiga je izšla, kot je bilo rečeno na predstavitveni tiskovni konferenci v Cankarjevem domu v Ljubljani, tudi v počastitev letošnjega evropskega leta varstva narave, pa tudi ob letošnji 75-letnici spomenice o varstvu narave. Slovensko besedilo spremljajo v isti knjigi angleški, nemški in italijanski prevod. V uvodnem delu knjige je v besedi in z dokumentarnim gradivom opisano dolgoletno prizadevanje za ohranjanje naravne in kulturne dediščine parka, v nadaljnjih treh delih pa so zbrane barvne fotografije s kratkimi besedili, ki posebej predstavljajo osrednji del parka s Triglavskimi jezeri, nato pa njegov soški, savski

in bohinjski del. Knjiga tako v sliki in besedi odkriva znane in še predvsem manj znane kotičke enega od najlepših predelov Evrope, tudi iz nenavadnih zornih kotov in tudi s poetičnimi opisi. — Knjigo je uredil **Marjan Krušič**, strokovno je pri pripravi za natis sodeloval **Stanko Klinar**, v angleščino je besedilo prevedla **dr. Margaret Davis**, v nemščino **Alfred Leskovec** in v italijanščino **Savina Milič**. Delo je natisnila tiskarna Gorenjski tisk iz Kranja. — Z dovoljenjem založbe in avtorjev objavljamo droben izsek iz te lepe knjige, ki naj bi bila vademecum za najizbirnejše popotnike v ta del gorskega sveta, kot je na predstavitvi dejal **dr. Matjaž Kmecl**. (Op. ur.)

PARK OD ZAMISLI DO URESNIČITVE

Stara modrost pravi, da je narava kot oblak, ki je vedno isti in ni nikoli isti, da v naravi ni nič stalnega, razen spreminjanja.

Mišeljska planina, zadaj Vernar

S Triglavskim narodnim parkom smo v Julijskih Alpah zavarovali eno od zadnjih oaz prvobitne narave v Evropi. Svetišče samote in tišine je kot vihoro morje mogočnih vrhov, nažaganih grebenov, globoko vrezanih dolin, težko dostopnih grap in sotesk; med temi se pretakajo divje vode in žuborijo čudežni izviri, razgrinjajo se gozdovi, gorske trate in melišča. Splet neverjetnosti in neponovljivosti je življenjski prostor za milijone vrst rastlinskega in živalskega sveta, živa in neživa narava sta prepleteni in soodvisni. Vsako življenje ima svoj smisel, svojo vlogo, svoj cilj; vse je povezano, ni večvrednih, manjvrednih, ničvrednih, pomembnih ali nepomembnih, potrebnih ali nepotrebnih; v zapletenem naravnem sistemu je vsaka življenjska oblika potrebna, enakovredna in enako pomembna.

Velike uganke ne bomo nikoli razumeli, večna skrivnost ostaja snov za sanje in premišljevanje.

Nepokvarjene narave je vedno manj, potreba po njej pa je vse večja. Več in več ljudi hrepeni po prvobitnosti, v naravni krajini iščejo samega sebe. Vedno več nas je, ki verjamemo, da ljudje nismo gospodarji sveta, temveč le njegovi gostje. Narave ni ustvaril človek. Človeku je narava podarjena. Zato ni naša; naša je le možnost, da živimo v njej kot njen sestavni del.

Narodni park je sad človekovega spoznanja, da je mogoče naravo in njeno nedotaknjenost obvarovati le tako, da na posebej zavarovanih območjih ne posegamo vanjo, je ne spreminjamo in ne izkoriščamo njenega bogastva; da jo pustimo pri miru; da pustimo, da v svoji izvornosti živi in se spreminja po lastnih zakonih. Le kako naj se človek uči iz narave, če se na zadnjih ostankih njenih čudežev ni pripravljen odpovedati nasilnemu spreminjanju ali celo uničevanju, v zmotnem mišljenju, da naravo s tem izboljšuje, popravlja in lepša?

Zaradi narodnega parka ne bo v naravi nastala nobena škoda. Ta beseda je plod človekovega zmotnega pojmovanja. Narava sebi nikoli ne dela škode; se le spreminja in uravnava. Narodni park je svoboden dogovor med ljudmi o drugačnem, nepridobitniškem vrednotenju »stvarnice«, ki po Vodniku »vse nam ponudi«. Dogovor, pri katerem ne gre brez samoomejevanja in samoodpovedovanja.

Za nekatere je narava vznemirljiva in izzivalna in potrebna varstva, za druge le predmet preračunljivosti in koristoljublja. Nobena zakonska prepoved ne bo zavarovala zadnjih otokov prvobitne narave, če je ne bo spremljalo spoznanje ljudi, da je to res nujno, da je za vsak dogovor treba kaj storiti in se nekaterim navadam in razvadam tudi odpovedati.

Doživljati naravo, jo spoznavati in razumeti ter se od nje učiti so za marsikoga prazne besede. Varovati in ohranjati, kar je v naravi še ostalo prvobitnega in zato dragocenega, je v potrošniško zaslepljenem času moteče in zapravljivo.

Narodni park je le ena od številnih oblik varovanja narave. Izvirno zamisel, zavarovati nedotaknjeno in neposeljeno naravno krajino pred človekovimi posegi, so najprej uresnili v Združenih državah Amerike. Leta 1872 je kongres sklenil, da se na območju Yellowstonea tamkajšnja narava zavaruje pred vsakršnim izkoriščanjem, »v dobrobit, potrebe in veselje vseh državljanov ZDA«. Ker je izbrano območje postalo državna last in je pripadlo vsem državljanom, je dobilo ime narodni park. To je pojem, ki ga poznamo še danes, s cilji in nameni, ki se niso spremenili. Edina evropska država, ki je pred prvo svetovno vojno razglasila in ustanovila svoj narodni park, je bila Švedska. V Alpah je bila prva Švica.

Takratna dežela Kranjska je bila glede proučevanja in varovanja narave med vodilnimi v Evropi. Zaradi razgledanosti kneza Auersperga, ki je leta 1892 ukazal, da naj del njegovih gozdov ostane pragozd s prepovedjo vsake sečnje in lova, so se do danes ohranili kočevski pragozdovi.

Začetna zamisel o pomenu in namenu narodnega parka se do danes ni bistveno spremenila. V razširjeni obliki in s poostrenimi merili je še vedno osnova za standarde, dogovore in predpise IUCN (Svetovna zveza za ohranitev narave; zdaj WCU, World Conservation Union). Po IUCN so zavarovana območja razdeljena na šest varstvenih kategorij. V I. kategorijo spadajo naravni rezervati, v II. narodni parki, v V. pa naravni (krajinski) parki. Status narodnega parka imajo le območja, na katerih varstveni režim ustreza II. kategoriji IUCN. Na takem območju je prepovedana izraba naravnih dobrin (lov, ribolov, gozdarstvo).

V ZLATOROGOVEM KRALJESTVU

Vsaka velika zamisel se zdi na začetku norost. Taka je bila videti tudi zamisel Triglavskega narodnega parka. Nastajal je v času, ko je bilo neokrnjene narave veliko več kot danes in ni kazalo, da bo človeku uspelo tako presenetljivo hitro uničiti lastno življenjsko okolje. V letih pred prvo svetovno vojno so nekateri zanesenjaki, enako nerazumljeni kot njihovi nasledniki danes, hoteli z državno pomočjo in v dobro vseh zavarovati nedotaknjene predele, nekoristen in odljuden svet, v katerega človek še ni posegel.

Alpski svet je bil vedno razdeljen na zgornje, sveto in nedotakljivo, ter na spodnje, zemeljsko in posvetno. Spodaj so se rojevale civilizacije, ki so s tisočletnim obdelovanjem zemlje in z gorskim pašništvom ustvarile alpsko gospodarsko kulturo. Visoke gore pa so bile vedno svet demonov, zmajev, čudodelstev, zakladov, bajk in legend, začaranih kač, dobrih belih ali žarečih žena; kraj nepredstavljivih časovnih preskokov v drug svet; nerodoviten, nekoristen, nevaren, a hkrati posvečen svet. Tudi nedotakljiv, kamor človek ni znal, ni upal, ni zmoget, ni smel. V podzavesti je tisto zgoraj vedno ostajalo svetinja. Na simbolne svete gore je človek dolga tisočletja sidral svoja obzorja duha, želja in sanj. Svete gore so ga vedno znova opominjale, da je visoko nad njimi ali globoko v njih, nad najvišjim vrhom in pod najglobljim breznom, kjerkoli in povsod, velika skrivnost; meja dovoljenega in meja spoznanja.

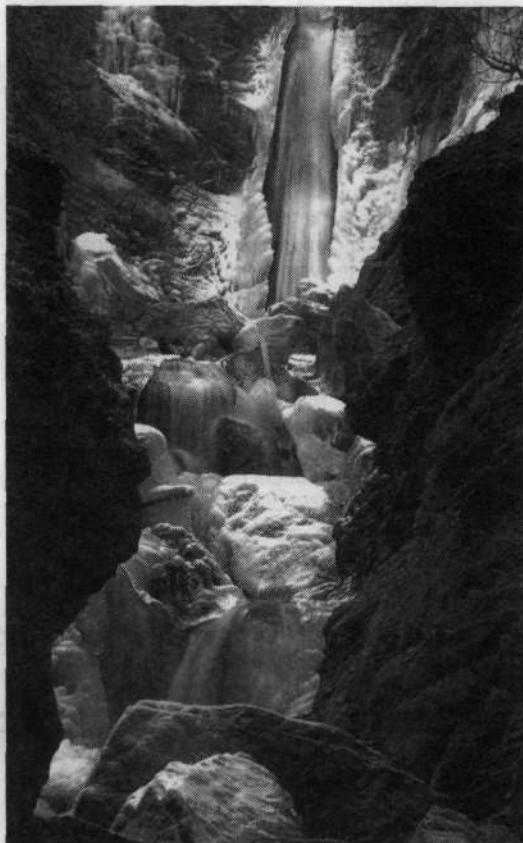
V osrčju Julijskih Alp je pred davnimi stoletji nastala pripovedka o Zlatorogu, o skrivnostnem belem divjem kozlu z zlatimi rogovi. Visoko v gorah je imel čudežni vrt, z belimi ženami je varoval neizmeren skrit zaklad. Prišel pa je človek, zasvojen od pohlepa, ki se je hotel dokopati do prepovedanega Zlatorogovega bogastva. Zalezal in ustrelil je Zlatoroga. Toda pozabil je na njegovo čudežno moč. Iz krvi smrtno ranjene živali je v hipu zrasla čudodelna rdeča roža, triglavska roža. Umirajoči Zlatorog jo je pojedel in v trenutku mu je povrnila življenjsko moč. V sveti jezi je vrgel Zlatorog človeka v prepad, nato pa razdejal gorski paradiz in za vedno izginil. Njegov zaklad je ostal skrit pod Triglavom.

Pripovedka ima vznemirljivo sporočilo za današnji čas: govori o uničujočih posledicah za človeka, kadar prestopi mejo razumnega in brezvestno podira naravno ravnotežje ter v lakomnem koristoljubju in samoljubju trga prepovedani sad. Za kazen mora umreti in izginiti v pozabo, vse drugo v naravi pa si opomore in živi naprej.

Iskrena želja po obnovitvi izgubljenega Zlatorogovega kraljestva pod Triglavom je sprožila predloge za ustanovitev Triglavskega narodnega parka.

TRIGLAV

Najvišjo goro slovenskih Alp je Kugy imenoval kraljestvo. Oznaka kralj Julijskih Alp mu je povedala premalo. Da je nekaj posebnega na njem ali v njem, da izžareva čudno, pomirjajočo in navdušujočo moč, so vedeli povedati tudi drugi znani svetovni potniki. Slovenci smo svoje lastno čudenje in vznesenost nad Triglavom

Martuljkov slap

Foto: Stane Klemenc

poenostavili s citiranjem imenitnih opisov tujih oboževalcev (razen redkih izjem!). In si skrajšali zadrego zaradi svoje neizvirnosti s preprostim dopovedovanjem, da je Triglav naš simbol, naša sveta gora.

»Ni dvoma, da je Slovenija s Triglavom zelo srečna. Triglav je eden velikih vrhov v svetovnem merilu. Ni nikakršen nagrmaden kup kamenja ali zavaljen prakamninski poležuh, marveč eleganten, skoraj 3000 metrov visok apneniško sijoči lepoteč, ki plane iz doline Vrat v skoraj 2000-metrskem navpičnem zaletu. Tu je njegova znamenita tri kilometre široka in 1250 metrov visoka stena, nad katero se boči dodatnih 500 metrov visoka, dovršeno oblikovana michelangelovska kupola vrha, in to je eden najpopolnejših in najveličastnejših naravnih prizorov v Sloveniji.« (Stanko Klinar)

Simbolično mogočen privid kraljestva se odkrije zlasti od daleč, kjer se prikaže nad tremi dolinami: Vrat, Bohinjem in Trento. V tem videnju se pojavlja število tri, mitološko število. Nekateri so prepričani, da ima Triglav svoje ime zaradi treh glav. Takšna poenostavitev pa zgubi svojo prepričljivost ob dejstvu, da gora sploh nima treh vrhov. Od daleč spominja na ošiljeno piramido, podobno ostremu trirobemu ajdovemu zrnu. Vrh je namreč stičišče treh grebenov, ki se s severne, vzhodne in južne strani silovito zaganjajo proti najvišjemu

središču, ki kot vsemirski svetilnik, sprejemnik in oddajnik večne energije, predira nebo in obvladuje prostor med Alpami in Jadranom.

Slovenci imamo kar nekaj krajev z imenom Sveta gora. To je po davnem izročilu kraj, kjer se stiskata nebo in zemlja, je svetišče in središče sveta.

Sveto goro lahko človek romarsko obiskuje, jo časti in duhovno doživlja; lahko pa jo prezira in ji ne priznava svetosti. V poveličevanju Triglava kot svete gore in simbola Slovencev je kar preveč zanesenega pretiravanja. Za hrbtno te hvale se namreč bohoto razvrednotenje in objestno poniževanje. Povzdigovano sveto goro, narodovo svetišče, smo ponižali v prešpikano karikaturu železnih klinov in žičnih ograj, na katerih se nepotprežljivo nabirajo čakajoče vrste preštevilnih romarjev. Kaj pomeni množično obleganje, preklinjanje, vpitje in vreščanje, kramarska obsedenost s prodajo pi-jac prav na vrhu svetišča (le kje na svetu bi na najvišji gori dopustili takšen semenj ničevosti!), onesnaževanje posvečene narave z odpadki, tekmovanje za vzpon po najdaljši lestvi nad Aljažev stolp ali za največji in najglasnejši pompardon, za najštevilnejšo pihalno god-

bo, tekma za največji sod piva, vlačenje mopedov, koles in pralnih strojev ter preplašenih psov na vrvciah ali brez njih? Simbol je postal sramotilni steber za lep-ljenje ogromnih reklamnih napisov, nalepk, zastav, plakatov, cilj norih in nezdravih tekmovanj vseh mogo-čih vzdržljivosti, obletavajo ga aerotaksiji in oglušujoči helikopterji, iz katerih visijo filmski snemalci in snemajo (za koga?) tiste, ki hodijo peš.

Malo je najvišjih gora, na katerih še rastejo rože. Zato je tudi malo rož, ki se imenujejo po najvišjih gorah. A triglavska neboglasnica, triglavska roža, triglavski di-mek in triglavski svišč so dokaz, da so triglavske skale in melišča pod njimi dom cvetočega življenja. Spomin na ledene dobe je ohranjen pod grebenom na severni strani. Triglavski ledenik ali Zeleni sneg je ostanek iz časov, ko so bile tudi naše gore pokrite z ledom in večnim snegom. Tedanje visoke snežnobe ostrice so se s polno veljavo imenovala z danes pozabljeno besedo snežniki. Zeleni sneg ima vsako leto manj ledu. Stare fotografije še kažejo obiskovalce ob velikih zeva-jočih razpokah; na neki podobi visi led še čez rob Se-verne stene...

POGOVOR PLANINSKEGA VESTNIKA Z ANČKO STOJAN

GORE SO NJENO ŽIVLJENJE

IVANKA KOROŠEC

Nekdo je precej večše preigraval Chopinove etude. Čisti klavirski zvoki so segali čez cesto, kjer ima točno na-sproti Glasbene šole na Jesenicah svoj dom **Ančka Stojan**.

Sprejela me je nasmejana in čisto planinska: v hlačah, karirasti srajci in športni jopici. O, zares začudena sem bila, ko mi je kasneje, v pogovoru, povedala, da je roje-na leta 1923. Svojih 72 let sploh ne kaže, kar nekam čez ramo jih meče.

V prijazni dnevni sobi s sliko **Toneta Tomažina** »Pod Prisojnikom« na steni je gospa Ančka segla v spominskih daleč nazaj.

Rodila se je na Koroški Beli. Dve leti stara je bila z oče-tom prvič pri Valvasorjevem domu in že tako majhna se je za vse večne čase zastrepila s planinstvom. Kot mladinka je bila članica Planinskega društva Javornik — Koroška Bela. Takratno planinsko društvo je prireja-lo in igralo dramske igre, da so s predstavami dobili v blagajno malo denarja. Aprila 1944 je šla gospa Ančka v partizane. Po vojni je nekaj časa živela v Mariboru, marca 1946 pa se je vrnila domov, na Gorenjsko. Sprva je delala v Železarni, nato na Oddelku za notranje zadeve. Od tedaj je tudi članica PD Jesenice. Njen mož je bil prav tako kot ona sama navdušen pla-ninec. Bil je tudi predsednik planinskega društva. Med drugim je bil glasbenik, saj je igral v jeseniškem Plesnem orkestru. Veliko ji je pomagal v letih, ko je bila načelnica mladinskega odseka. Hodila sta skupaj na sestanke, po šolah in krožkih, vodila sta otroke na po-

Ančka Stojan

hode in planinske izlete. Nešteto sobot in nedelj sta posvetila goram in mladini.

Sin gre po stopinjah staršev; je alpinist in član GRS. Hčerka pa ni bila nikoli preveč navdušena za hojo po hribih. Kaj hočemo, ljudje smo si pač različni! Gospa Ančka je sedaj vdova. Mož ji je umrl pred 11 leti. Ima pa tri vnukinje in enega vnuka, ki ji poleg gorá osmišljajo in razveseljujejo jesen življenja.

»Članica PD sem bila seveda že prej, 1971. leta pa sem začela aktivneje sodelovati v mladinskem odseku. Leta 1973 sem postala načelnica tega odseka. V tej vlogi sem bila vse do leta 1983. Tedaj mi je umrl mož in prekinila sem za nekaj časa aktivnost, od leta 1985 pa sem vse do leta 1990 še aktivno sodelovala. Pomagam jim sicer tudi še zdaj. Vendar se človek iz leta v leto, ko postaja starejši, vedno bolj zaveda velike odgovornosti in ga postaja strah.

V preteklih letih smo imeli v mladinskem odseku pov-prečno 600 članov, razdeljenih v 11 skupin (dve iz

vrta, nato preko vseh razredov osnovne šole do gimnazije in industrijske šole). Ni ravno mačji kašelj organizirati pohode za toliko članov, posebno še za otroke, ki jih je v gorah potrebno še bolj paziti kot odrasle ljudi. Najmlajše smo vodili v Rovte, na Pristavo, na kraje, ki so pač primerni zanje. Osnovnošolci so hodili na Golico, Stol, Mojstrovko, Prisojnik in druge višje gore. Vsako leto od 1973 do 1985 smo imeli zimski in poletni tabor na Vršiču, Španovem vrhu ali v Martuljku. Nekajkrat smo šotorili, kasneje smo bili v kočah. Na taborih so nam pomagali člani AO, GRS in oddelek za varstvo okolja. Denar je prispeval upravni odbor planinskega društva, nekaj pa smo zaslužili s svojim delom: kopali smo jarke ter uredili in čistili odtočne kanale ob cesti. Naredili smo ogromno udarniških ur. Tabori so šteli povprečno po 30 otrok, saj nismo imeli več prostora.

Mladinski odsek je imel po 60 izletov na sezono, torej je vsaka od 11 skupin povprečno opravila več kot 5 izletov. Imeli smo tudi najrazličnejša predavanja o hoji po gorah in z diapozitivi z naših izletov ali s tur drugih znanih planincev ali alpinistov. Organizirali smo tudi zdravniška predavanja, osnovnošolci so imeli možnost opravljati tečaj iz prve pomoči.

Vsako leto smo poslali po dva, tri ali celo štiri mentorje v tečaj za mladinske vodnike v Bavšico. Danes zelo primanjkuje mentorjev v šolah. Delajo pač res tisti entuziasti in zagnanci, ki jim gore veliko pomenijo.

V tistih letih smo organizirali najrazličnejše pohode — na Durmitor, na Kozaro, na primer. Udeleževali smo se tudi akcij Planinske zveze Slovenije. Šli smo po poti Avnoja, na Igmanski marš, decembra peš iz Nomnja na Pokljuko, januarja v Dražgoše, februarja na spominski pohod na Stol. Tega nam zdaj manjka. Včasih so v okviru Slovenskih železarn organizirali skupne planinske pohode in samo z Jesenic so odpeljali po trije avtobusi. Že nekaj let teh skupnih pohodov ni več. Na izlete planinske skupine se jih nabere komaj za en avtobus. Vsak gleda le na denar. Takšni časi so pač.

»Zaljubljen sem v gore,« nadaljuje gospa Ančka. »Ko ne bom mogla več do njih, bi najraje kar takoj umrla. Rada pa so me vedno bolj privlačile kot gozd. Rada hodim sama, vendar mi moji domači to odsvetujejo, saj se lahko pripeti karkoli. Imam pa nekaj prijateljic, ki z mano delijo isto veselje. Kakšnih osem nas je, ki se zberemo in gremo skupaj. Včasih vse, včasih v manjši zasedbi. Lani smo bile na Stolu, na Rožci, Dovški Babi itd. Tudi za letošnje leto imamo cel kup načrtov, kam vse se bomo podale. Sem najstarejša med njimi, a tudi najbolj zagnana.«

Gospa Ančka se malo pojezi na vse tiste, ki hodijo po hribih, pa tja sploh ne sodijo. Jezi se, na primer, na procesije na Triglav. »Hodijo gor, pa nimajo ne s Triglavom, ne z drugimi gorami nobene zveze! Na splošno so naše gore preobremenjene oziroma je preveč planincev, ki so ekološko še premalo ozaveščeni.« Še zlasti se huduje na ljudi, ki gredo na določen vrh samo zato, da lahko rečejo, da so tam bili, nimajo pa nikakršnega odnosa do planin. Še se spominja nekoga, ki je lovil štampljke za tuje knjizice in kako je v Češki koči tisti človek s pomočjo zvižake žigosal več knjizic. No, saj se je nepotrebno razburjati, saj taki ljud-

V družbi svojih dveh prijateljic pod Valvasorjem — gospa Ančka je v sredini

je s tem goljufaje v prvi vrsti le sebe in se siromašijo za doživetja na vrhovih, ki bi jih sicer sami obiskali.

Ker veliko hodi po hribih, ima seveda veliko izkušenj s planinskimi kočami, oskrbniki in planinci. Njene izkušnje so v glavnem pozitivne. Oskrbniki so večinoma prijazni in koče zelo gostoljubne. Le planinci vse prepogosto planinsko kočico zamenjujejo za gostilno. Planinski dom, kot je na primer Kredarica, je po njenem mnenju že kar preveč udoben. »Tam je vse preveč planincev, ki to niso. Ljudje, ki ne sodijo gor!« pravi odločno gospa Ančka.

»Leta 1938 bi se v gorah skoraj ubila. Z bratom sva šla na Črno prst. Spodrsnilo mi je in po plazu sem zdrsela navzdol, potem pa me je vrglo 30 metrov daleč kot žogo. Roko sem imela zlomljeno, obraz ves razpraskan, vse telo obtolčeno. Tri tedne sem bila v bolnišnici. Od tedaj dalje nisem imela v gorah nobene nesreče več.

Ko smo vodili otroke na pohode, me je vedno skrbelo, da se ne bi komu kaj zgodilo. Velika odgovornost je skrbeti za celo kopico nadebudnežev. Nekoč smo jih peljali čez Kriško steno in je nekemu padel sprožen kamen na glavo, vendar na srečo ni bilo nič hudega. Spet nekdo drug si je pozimi na taboru pri smučanju na Vršiču zlomil nogo. To je bilo tudi vse in če upoštevamo število pohodov, taborov in udeležencev, je že treba reči, da smo maksimalno poskrbeli za varnost otrok.

Na taborih sem bila tem otrokom druga mama. Kar naprej sem jih morala gledati, jih zdaj spodbujati, zdaj opozarjati, jih tolažiti ali miriti. Skratka, ves čas biti z njimi. Najbolj se spominjam nekega zimskega tabora, kjer sem morala še posebno pozornost posvečati nekemu osem let staremu fantku. Zjutraj je hitro vstal, si oblekel hlače, nogavic pa ne in je kar bos smuknil v smučarske čevlje ...

V hribih človek doživi marsikaj. Nekoč smo vodili skupino otrok na Krn. Dobila nas je nevihta, strašno neurje z dežjem in točo. Otroci so jokali, bili so vsi prestrašeni. Z možem sva jih peljala v kočico ob Krnskem jezeru. Tam je bila le majhna pečka, prostora je bilo malo. Noč smo prebili stisnjeni na klopeh. Zjutraj sem bila prav tako mokra kot zvečer. A otroke sem ves čas spodbujala in jim dajala korajžo. V takih primerih sem se zares počutila kot njihova mama.

Po pogovorih z učitelji v šolah smo ugotovili, da so se otroci, ki so se udeleževali naših pohodov, veliko naučili in so dosti odnesli z njih. V povprečju so dosegali boljše učne uspehe kot drugi. Znanje in obzorje se jim je širilo tudi na ta način. Ni vse v knjigah. Narava

sama je najboljša učiteljica. V gorah se razvijajo tudi prijateljstvo, nesebičnost in tovarištvo, kot se v dolinah zlepa ne. Kako prijetno je srečati skupino mladih ljudi, od katerih te vsak lepo pozdravi! V mestu kaj takega ne moreš doživeti.«

Na vprašanje, katera tura, katera pot ji je najbolj ostala v spominu, gospa Ančka niti malo ne okleva:

»Najbolj srečna sem bila, ko me je — več kot 69 let staro — moj sin peljal čez severno steno na Triglav. Petnajst let mi je obljubljal, da me bo peljal in me je navsezadnje res. Zjutraj sva šla gor, zvečer sva bila že doma.

Seveda so še drugi vzponi, ki jih v spominu hranim kot prave dragocenosti. Prehodila sem Slovensko planinsko transverzalo in Pot prijateljstva. Nekaj posebnega je bil tudi Grossglockner, ki je s 3797 metri moja najvišja osvojena gora. Vedno so me privlačile skale in visoke gore, saj vrtoglavice nisem nikoli poznala, le zadnje čase me izdajajo kolena.

Živo v spominu mi je tudi ostalo, kako sem kot 14-letna prvič osvojila Triglav in kako sem s strahom in spoštovanjem občudovala neko planinko, ki je vsa lahkotna priskakljala na Triglav v svojih plezalnih čevljih.«

Kolikokrat je bila od tedaj na Triglavu, ne šteje več. Včasih sta s sinom šla celo po dvakrat na leto.

Transverzala je za marsikoga lov za žigi, a gospa Ančka ji je hvaležna, ker ji je odkrila mnoge neznane delčke Slovenije. Odkritje priznava, da bi sicer nikoli ne obiskala primorskih planin in tamkajšnjih odročnih kuceljev, ki so po svoje tudi zelo lepi in zanimivi.

»Z možem sva bila poročena 40 let. Vsa ta leta sva skupaj hodila po hribih. Skoraj vedno sva vodila otroke na pohode in izlete. Še takrat, ko sva šla na kakšno turo sama, mi je mož rekel: »Vidiš, tudi sem bi jih lahko pripeljala!« Potrebna je bila velika mera potrpljenja in čez vse veselje do gora in do ljudi, še posebej do otrok.

Kdo ve kolikim sta Ančka in njen mož odkrila skrivnostni lepi svet gorā, koliko sta jih navdušila za vse življenje, da bodo svoj prosti čas posvečali goram ali da jih bodo znali vsaj spoštovati in občudovati od daleč.

Zanimivo je, da je bilo v planinskih krožkih tudi veliko otrok, katerih starši se sploh niso zanimali za planinstvo. Planinski krožek so imeli kot nekakšno obliko dopolnilnega varstva svojih otrok, kar seveda niti ni bilo slabo. Koliko otrok je danes prepuščenih cesti, ker nimajo možnosti, da bi sodelovali v takem krožku, da bi se udeleževali takih izletov in pohodov! Po šolah primanjkuje mentorjev, vse to namreč stane in pri tem nesrečnem denarju se vse ustavi. Kadar pa imajo otroci športni dan, jih učiteljice morda še peljejo do Valvazorja, če pa se jim ne ljubi, se že na pol pota zasučejo nazaj. Kakšni zgledi so to za otroke?«

Gospa Ančka je skromna ženska. Tako so jo izoblikovale gore in neštete ure, prebite na njih. Dve želji ima; obe sta, kaj pa drugega, povezani z gorami: da bi naše gore ostale čiste (da bi vsak za seboj pospravil — če lahko nese gor polno, bo še lažje prinesel prazno dol!) in to, da bi jo noge še dolgo čvrsto nosile po hribih in planinah.

Ko sem odhajala, se je nad Jesenico že spustila noč. Bilo je mrzlo in jasno, milijarde zvezd so utripale na nebu. Lepo vreme bo — kot nalašč za kakšen izlet v hribe!

Lansko jesensko vreme na Kredarici

Minula jesen (september, oktober, november 1994) je bila — gledano v povprečju — na Kredarici rahlo pretopla, saj je njen trimesečni temperaturni povpreček znašal 1,1°. V padavinskem pogledu je bila jesen nekoliko presuha. Skupno je v jeseni padlo 522 mm padavin (dežja in snega), medtem ko znaša dolgoletni jesenski povpreček množine padavin 579 mm. Jeseni je torej padlo samo 90 % normalne jesenske množine moče. Padavine prvega in drugega jesenskega meseca izvirajo iz dežja in snega, padavine zadnjega jesenskega meseca pa izključno od snega.

Podrobnosti po posameznih jesenskih mesecih so naslednje:

Temperaturni povpreček septembra, ki je znašal 4,4°, je bil za 0,6° nad dolgoletnim povprečkom obdobja 1961—1990. Oktobrski temperaturni povpreček je bil že pod lediščem; znašal je -0,2°. Bil je za celo stopinjo prehladen. Dolgoletni novembrski temperaturni povpreček, ki je redno negativen in znaša -4,0°, pa je bil minulo jesen sicer tudi pod lediščem, vendar je znašal le -0,9°.

Temperaturni ekstremi so bili v mejah doslej znanih vrednosti. Septembrski maksimum je znašal 13,2° dne 7. septembra, minimum pa -6,0° dne 18. septembra. Oktobrski maksimum je znašal 10,8° dne 31. oktobra, minimum pa -13,6° dne 7. oktobra. Novembrska najvišja temperatura je bila 9,8° dne 1. novembra, minimum pa -6,8° dne 9. novembra.

Povprečna mesečna stopnja oblačnosti je znašala v septembru 6,9, v oktobru 5,7 in novembru 9,0 desetine pokritosti neba. Jesenski dnevi so krajši, zato je heliograf septembra registriral 124 ur sončnega sija (33 % maksimalnega možnega trajanja), v oktobru je sonce sijalo 158 ur (46 %), v novembru pa 98 ur (34 %).

Septembra je v 10 dneh padlo 276 mm padavin, kar je 145 % normalne mesečne višine padavin tega meseca. Snežna odeja je v tem mesecu 7 dni pokrivala Kredarico. V oktobru so namerili 164 mm padavin, kar je 86 % dolgoletne povprečne višine padavin. Tudi v tem mesecu so se uveljavljale deževne in snežne padavine. Snežna odeja je ležala 21 dni, njena največja debelina je merila 40 cm. V novembru je v petih sneženjih padlo 82 mm padavin, kar je komaj 41 % normalne dolgoletne množine padavin. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena največja debelina je merila 85 cm.

Na splošno jesensko vreme planincem ni bilo naklonjeno: v začetku zaradi padavin, v zadnjem mesecu pa so se pojavljali že manjši snežni plazovi.

F. Bernot

odmevi

**Štegovnik, prezrt
od vesoljnih Slovencev?**

*Nekaj lahkega je v deželi
slovenski.
(Po Hamletu)*

Štegovnikova zaljubljenca **Borisa Škrabana** in **Milana Željka** (sklicujem se na njun spis Gora z veličastnim razgledom, PV 1/1995, z nadnaslovom *Štegovnik ni opisan ne pri Karavankah ne pri Kamniških*, kjer na začetku spisa berem, da »pot na goro (namreč na Štegovnik — op. S. K.) ni opisana niti v Vodniku po Karavankah niti v Vodniku po Kamniških Alpah (zakaj beseda ‚Vodnik‘ z veliko začetnico? — vprašanje S. K.) — gora je nekje vmes med obema gorstvom, zato sta jo avtorja vodnikov (zakaj zdaj z malo začetnico? — vprašanje S. K.) najbrž prepustila drug drugemu in tako je, žal, izpadla iz obeh«, proti koncu pa, da »bi ta zapisek lahko bil spodbuda **Stanku Klinarju** in **Petru Ficku**, da se odločita, v kateri Vodnik (zakaj zdaj spet z veliko začetnico? — vprašanje S. K.) sodi gora«) prosim, da si v vodniku (pravilno je z malo začetnico) Karavanke, prva izdaja 1971, stran 149, odstavek 327, avtor Stanko Klinar, ogledata zadevni opis njune k srcu prirasle gore pod iztočnico **Štegovnik**, nato spet v drugi izdaji (1975) istega vodnika istega avtorja pod istim odstavkom pod isto iztočnico na strani 183, nato spet v tretji izdaji (1983) istega vodnika istega avtorja pod istim odstavkom, le da zdaj pod iztočnico **Štegovnik** na strani 191, nadalje ju prosim, da ne pišeta omalovažujoče o opisu poti v knjigi **Andreja Stritarja** (naslova knjige ne navajata, očitno gre za samoumevno zadevo, četudi je doslej Stritar izdal dva vodnika, ki da »je sicer hodil tod, vendar si je izbral drugačno izhodišče«, ker sta taista samoponujena Štegovnikova popisovalca B. S. in M. Ž. sestopila z gore točno po od Stritarja opisani poti in ni gotovo, da bi bila to storila, ko bi ne bila tega tam prebrala, nadalje ju vabim, da si opis zadevnega lepota ogledata še v ka-

terem od vodnikov, ki jih ne omejnjata, a kljub temu obstoje, npr. v **F. Zopp**, Karawanken (založba Johannes Heyn, Klagenfurt, 1974, str. 304, odstavka 504 in 505, opis prispeval taisti že prevečkrat tu navedeni S. K.) in v **Hans M. Tuschar**, Karawanken (založba Rudolf Rother, München, 1990, str. 395-6, odstavki 992-5; mimogrede, Tuschar je v Sloveniji široko znan, **Jože Dobnik** mu je podelil zlati častni znak Planinske zveze Slovenije, verjetno za karavanske zasluge, in lahko potrdim, da je Tuscharjev vodnik skoraj v vseh pogledih, tudi v Štegovnikovem, zares zgleden, vsi opisi so doživeto iz prve roke; po načelu nemo propheeta in patria in ker je moj vodnik pač zanič, kot ugotavljata tudi B. Š. in M. Ž. (v njem Štegovnika nista našla, za razliko od Stritarja tu prekoslej nisem nikoli hodil in Štegovnik se mi še ni prikazal znotraj mojega obzorja), Dobnik meni zlatega znaka, in sploh nobenega znaka, seveda ni podelil), omembo bosta našla tudi v Dobnikovih vodnikih Slovenska planinska pot in Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji. Zastarelo literaturo (**Rudolf Badjura** na naši in **Ludwig Jahne** na avstrijski strani) bomo pustili v nemar.

Zahvalim se jima za navedbo dveh aktualnih zemljevidov, z navedbo kakih dodatnih dvajsetih (manj aktualnih) pa jima bom prizanesel. Ne bom pa jima prizanesel z omembo dejstva, da je Štegovnik globoko zasidran v zavesti Tržičanov in Jerzerjanov in mimo njih v zavesti vseh, ki zahajajo v tiste kraje in se znajo in hočejo z domačini pogovarjati. Ti točno vedo, da je zapis Stegovnik narobe in da mora biti prva črka Š-, ker se ime tako izgovarja. Naj navedem vsaj eno referenco izmed mnogih: lovec **Anton Kuhar**, sedaj stanujoč v Mojstrani, doma iz Jelendola pod »Štegovnikom«. Po mojem prepričanju izhaja pisava Stegovnik od nemških zemljepiscev (kartografov, ti so pisali tudi, ali predvsem, Stegunk, Stegunek ali Stegounek, toda nikoli Š-; kdor zna vsaj malo nemško, bo takoj razumel zakaj), podobno kot izhaja ime znamenitega fizika **Ste-**

fana od nemških matičarjev. Razlika je v tem, da je Štegovnik na ozemlju suverene države Slovenije, ki suvereno odloča o zapisu svojih imen in zmotno ime lahko (sicer po zapletenem administrativnem postopku) po svoji uvidevnosti popravi in zapiše v skladu s slovenskim pravopisom, Stefan pa je zapisan v uradnih listinah sosednje suverene države in načelno/uradno nihče v Republiki Sloveniji (razen če bi ime podvrgli procesu podomačitve, kar pa se v tem primeru, žal, ni zgodilo, in če bi se, bi se lahko samo za rabo v Republiki Sloveniji) ne more spremeniti tega zapisa (ki pa slovenskemu občevelnemu jeziku ne brani ime izgovarjati (Štefan), četudi ga ne upa zapisati s Š-, razen v izpeljankah, recimo štefanovec, v pomenu uslužbenec Instituta Jožef Stefan). Naprej o teh zapletenih pravopisno-pravorečnih zadevah na tem mestu ne mislim razpletati, rečem naj le, da bi zapis Stegovnik nemara lahko celo ostal, če bi ga slovenski občevelni jezik izgovarjal štegovnik, a ker se to ne dogaja (in bolje je, da se ne, ker bi bil to izgovorni nemcizem, ki bi kazil slovenski sistem), ga je treba odpraviti. (Zato sem v tretjo izdajo vodnika Karavanke, ko sem dognal pravilno izgovarjavo in se otrešel nepotrebnega spoštovanja do vsenavzočega napačnega zapisa, zapisal Štegovnik, v upanju, da ga geodetska uprava nekoč sprejme kot uradno obliko. — Ironija navsevrh je še ta, da Nemci svoj zapis po svojem pravopisu/pravorečju prav izgovarjajo, in da je Tuschar v svoj nemški vodnik sprejel pravilni slovenski zapis Štegovnik!)

Nadalje prosim planinska »pionirja« B. Š. in M. Ž., da si v vseh treh izdajah vodnika Karavanke že kar na začetku v odstavku št. 2 z naslovom Obseg prebereta mejo ločno med Karavankami in Kamniško-Savinjskimi Alpami (opis je potrdil zdaj že pokojni, a čisto neslovensko zanesljivo in natančni geograf **France Planina**) in dasta v tej zadevi docela nedolžnemu Petru Ficku in njegovemu vodniku mir. (Meni tudi.) Ker moram, žal, opaziti, da tudi visoke kronane zemljepisnoznanstvene glave to mejo ločno

slabo poznajo (glej Enciklopedijo Slovenije), in ker utegne zanimati tudi kako vestno (nepolitko, nepovršno) planinsko srce, ki mu vodnik Karavanke morda ta hip ni pri roki, naj navedem tukaj ključno točko iz omenjenega odstavka: »Od Žirovnice, kjer se začne najzahodnejši odrastek Kamiških Alp v Breznških pebeh, krene meja ločnica ob Završnici na Poljško planino, južno okrog Begunjsčice na Preval in skozi Potočnikov graben v dolino Mošenika in po njej do sotočja z Bistrico pri Trziču; nato po Lomski dolini in čez Javorniški preval ter po Reki (Storžiški potok) do sotočja s Kokro. Ob njej navzgor na Jezersko in čez Jezerski vrh v dolino Bele, ki pa jo takoj zapusti in se vrne čez Pavličev vrh ob Ručniku in Jezéri (Matkov kot) do sotočja s Črno, ki priteče iz Logarske doline; združena Jezera in Črna se preimenujeta v Savinjo, po tej do Solčave; tu ob Klobaši čez Sleme (med Olševo in Raduho) v Bistrico in Meziško dolino, ki jo doseže pri Črni na Korškem, a jo takoj spet zapusti ob Javorskem potoku in krene prek Stlema (Št. Vid, Andrejev dom na Slemenu, tu se Karavanke dokončno ločijo od Savinjskih Alp, katerih vzhodno predgorje se tu konča) na Štajersko...« (Namesto da je urednik širokosrčno ponudil na jedilniku Planinskega vestnika tisto nezrelo tepko, ki sta mu jo podtaknila B. Š. in M. Ž., naj bi jima bil raje rekel: »Fanta, najprej učbenik zemljepisa v roke!«)

Nadalje prosim navdušena gospoda, da, ko sta se že majestetično ustoličila na razsodniškem stolu s samopozivom, da »opišimo dostop podrobneje«, storita to v skladu s normami tehničnega opisa planinskih poti in naj svojega odrešujočega opisa ne našpricata z (vse preveč vsakdanjimi) osebnimi doživetji in zatikljaji. Nehoteni humor (»leva pot obide Stegovnik od spodaj« — ni mi znano, da bi katera pot obšla kateri vrh od zgoraj, morda celo po zraku — in kako globoko spodaj gre ta pot, saj zgoraj (nad njo) (menda) ni nobene (druge/desne?) »obvoznice(?)« v resna navodila ne spada. In če bo pot »za gobarje zelo zanimiva, celo če ne

grejo na vrh«, moram spet reči, da mi ni znano, da bi gobarji kot gobarji hodili na (skalnate) vrhove. Če sedita, da »z nobenega drugega mesta ne vidite vrhov v Košuti tako podrobno kot s Stegovnika«, ju moram prositi, naj to izjavo (ne glede na njeno znatno resničnost) prihranita za zasebno rabo in kot priboljšek za najboljše prijatelje; in besedo »špilja« (vsaj trikrat navedeno) naj vrmeta Hrvatom (ne glede na to, kaj pravi SSKJ).

Namesto neznosne lahкости pisanja naj bi zavzeta gospoda raje jasno izpovedala, da je v Stritarjevem vodniku opisan samo en pristop (ki pa ne potrebuje njihovih popravkov), v Klinarjevem pa je ena izjava napačna (ki ob nastajanju vodnika ni bila čisto napačna, zakaj južno pot

so zgradili kasneje in prej ni bilo mogoče navajati planincev, naj bi na divje hodili po tistem skalovju) in jo je treba popraviti, in sicer: »Štegovnik je namreč neprehođen in grebensko prečenje ni mogoče.« (Mišljeno je prečenje od severa na jug ali narobe.) V četrti izdaji, tudi če je avtor ne bo doživel, to ne bo več tako zapisano.

Hm — neznosna lahכותost pisanja! In neznanja, in nasmeška publike, ko popade vrženo kost. Resnično, nekaj lahкотnega je v deželi slovenski... Na krilih lahкотnosti torej kar pogumno naprej! Odirajo se visoka obzolja, nasmiha se venec neminljive slave. (Le Planinskega vestnika, mislim, da je škoda za tako mineštro.)

Stanko Klinar

Odtujitev parcele 661/10 v Logarski dolini

Čeprav se mi upira pojasnjevati že tolikokrat prežvečene stvari, kot je oddaja parcele v Logarski dolini v najem, me je Upravni odbor PZS zadolžil, da v njegovem imenu izrazim obžalovanje, ker se ta primer ponovno pogreva. Tega si ne znam razlagati drugače, kot da poskušajo nekateri posamezniki iz PD Celje ustvariti konfliktno ozračje pred zasedanjem skupščine Planinske zveze Slovenije. Ne pomnim, kdaj bi bila katera od odločitev Upravnega odbora postavljena tako pod drobnogled kot ta o oddaji parcele v najem. Tudi Skupščina kot najvišji organ Planinske zveze Slovenije je zavrnila razpravo o tej temi, ko se je seznanila s poročilom Nadzornega odbora. Vrednost samega posla je v tem sporu postala nezanimiva, ker je bilo v tem času po vrednosti prelite več človeške energije. Pravi razlogi za nepomiritev nekaterih posameznikov v PD Celje so trije:

- s takim pristopom je Upravni odbor dosledno (materialno!) uveljavil stališče, da so nasledniki Savinjske podružnice SPD planinska društva Savinjskega MDO;

- vse dosedanje kupnine od prometa nepremičnin v Logarski dolini so se stekale na račun PD Celje, v spornem primeru pa bi bila razdeljena tistim planinskim društvom v MDO Savinjska, ki bodo opravljala vzdrževalna dela na kočah;

- do vknjižene pravice uporabe za zemljišča v Logarski dolini je prišlo PD Celje na nelegalen način s prekoračitvijo pooblastil in pristojnosti v Planinski zvezi Slovenije.

Po vseh povedanih besedah in prelitem črnilu me žalosti dejstvo, da postaja za nekatero Planinski vestnik pljuvalnik na Planinsko zvezo Slovenije. Vsem tem je skupno prepričanje, da bo demokracija v planinski organizaciji zavladala šele takrat, ko bo uveljavljena njihova plat resnice.

Andrej Brvar

Vezna pot (tretjič)

G. Klinar in g. Jordan, oprostita, ker se mešam v vajino razpravo! Ne bom se spuščal v to, kam spada Donačka gora. Tako meni kot g. Klinarju in g. Jordanu je znano stališče geografov iz Akademije znanosti in umetnosti Slovenije.

Gre mi za nekaj drugega.

Tudi sam sem — in še marsikdo drug — »indoktriniran« s Slovensko planinsko potjo. Poznam jo kot lepo planinsko pot, ki povezuje različne dele Slovenije in pot spoštujem, čeprav na njej ni več našega Okrešlja. Poznam jo kot slovensko pot in prosim, da ostane Slovenska! Mislim, da sem pred kakšnim letom pisal o temu, da bi se naj naša organizacija preimenovala v Slovensko planinsko zvezo in da naj ne bi bila Planinska zveza (v) Slovenije (-ji). Nihče na to ni odgovoril. Zato Vas, g. Stanko Klinar, prosim: pustite vsaj to našo Slovensko planinsko pot! Res je, imamo veliko veznih poti, transverzal, ki obsegajo manjši ali večji del naše domovine, toda SPP je samo ena, ki nas s Pohorja popelje na morje.

Ohranimo tisto, kar nam je bilo nekoč sveto: slovenstvo; zato prosim, sprejmite star gorniški pozdrav, kot so nekoč pisali naši predniki.

Franc Ježovnik

Južna Lotsejeva stena

Na žalost se moram zaradi odmeva **Dušice Kunaver** »Južna Lotsejeva stena« v PV 1/95 oglasiti še enkrat.

V svojem prvem odgovoru na pisanje Dušice Kunaver sem omenil njen napačno napisan datum razstave v Smeltu le zato, ker pravi datum takoj izniči večino njenih namigovanj. Poleg tega se ji je v istem članku zapisalo še 19 (z besedo: devetnajst) neresnic in podtikanj.

Da D. Kunaver ne verjame uredniku Vertikal, ki je našemu alpinizmu sicer zelo naklonjen, o zadevi Lotse pa je zapisal le dejstva, je njena osebna stvar.

Česnovne trditve iz njegovega lastnega podpisanega pisma, ki ga je poslal Delu in tudi Vertikal, sem citiral zaradi žaljivega in sprenevedajočega se pisanja D. Kunaver. Sedaj avtorica očitne nelogičnosti opravičuje z diapozitivi, ki naj bi jih Česnu ukradli v Milanu.

O bistvenem, da je **Česen** zapisal trditve, da je na vrhu Lotseja fotografiral Zahodno globel Everesta in prinesel iz stene in vrha fotografije, pa Dušica Kunaver ne napiše niti besede. Rajši spet obtožuje druge in se hoče s takšnim manipuliranjem izogniti bistvu in dejstvu.

Ko je bila prevara v Vertikal odkrita, je bil Česen o tem obveščen, še preden je za to zvedela javnost.

Moj zadnji pogovor z D. Kunaver o zadevi Lotse sva opravila približno leto dni pred tem, ko se je odločila napisati članek »Plezanje po robu«. Zato je očitek o njeni boleštni želji po javnem polemiziranju povsem utemeljen.

Če mi Česen ne bi vrnil izposojenih diapozitivov, bi vse skupaj prišlo na dan že veliko prej. Pa tudi zlahka bi dokazal, da so moji, saj imam z istega mesta narejenih več skoraj identičnih posnetkov.

In tako bi si lahko z Dušico Kunaver dopisovala v nedogled. Vse skupaj pa bi bilo eno samo oddaljevanje od bista.

Torej še enkrat: dokler imamo pred seboj podpisane izjave Toma Česna, v katerih trdi, da je slikal z vrha, pri tem pa kot ključni dokaz za

svoj vzpon uporabil moje diapozitive, se nanje skliceval in jih drugim prikazoval kot svoje, je vsako besedičenje in zvrčanje krivde na druge povsem odveč.

Na koncu bi sicer rad verjel, da je za Dušico Kunaver vse skupaj boleče, vendar z novimi in novimi oglašnji dokazuje prav nasprotno. Tudi osebna prizadetost ima svoje meje. Predvsem pa ne more biti opravičilo in izgovor za neresnice, podtikanja, površnost in blatenje tistih, ki mislijo drugače kot ona.

Viki Grošelj

iz planinske literature

Slovenska gorska pravljica

Peter Janežič: Slovenska gorska pravljica — Založba Mihelač, Ljubljana 1994. Besedilo **Matjaž Kmecl**, urednik fotografije in oblikovanja **Bronislav Fajon**.

V zadregi sem, ker ne vem, kako, od kod naj začnem pripoved o potovanju, ki sta mi ga v gledanje in premislek ponudila fotograf Petrač (**Peter Janežič**) in pisatelj **Matjaž Kmecl**, prijatelj izpod macesnov, ki mu beseda čarobno zazveni, kadar se zazre tja daleč in visoko, tja, kjer je naša zemlja zakipela, zahrepenela, v nebo hotela...

Sploh je Kmecl zapeljiv, mi pa mu, verujoč v njegov prav, sledimo in začnimo potovanje po Petračevi »gorski pravljici« tam, torej povsem na začetku, kjer ta zaljubljenec v tisto lepo, kar daje narava, pravi, da se mogoče sliši naslov te knjige po otroško preprost (pravljica pač), toda kdor jo bo prehodil od začetka do konca in ji morda v spominu celo priključil svoja lastna gorska potovanja, bo že spotoma vzkliknil iz vsega srca: da, to je kot pravljica, čeprav je resničnost! To so najlepši trenutki, kolikor jih daje življenje!

Sirenskemu klicu na ta gorska potovanja se je že pred desetletji odzval alpinist, gorski popotnik in mojster fotografije Peter Janežič. Zdaj imamo njegove na filmski trak posnete »zapiske« s teh potovanj pred seboj.

Ta zadrega je prav v tem — kako mu slediti na teh njegovih samotnih popotovanjih, velikokrat tudi po brezpotjih, in kako slediti Kmeclu v njegovih videnjih teh presunljivo lepih vedut, njegovemu zapisovanju, ki nikdar ni zgolj »podpis k fotografiji«, ampak prav venomer osebno, skušenjsko doživetje. Pa še to je fascinantno — avtorja se, čeprav uporabljajoč vsak svoje »orodje«, v arhimedovski točki lepote — to narava, vsaj za tiste, ki to upajo priznati, tudi je — ne le srečujeta, ampak tudi »pokrivata«, čeprav je to nekoliko aktivističen izraz. Tisto, kar izriše Janežičeva fotografska optika, pove z besedo Kmecl, vendar ta Kmeclova beseda nikakor ni zgolj komentar tistega, kar nam je dano videti na fotografiji, ampak hkratno doživetje, čeprav fotograf in pisatelj najverjetneje nobenega teh posnetkov nista doživljala neposredno skupaj. In prav v tem je morda, vsaj zdi se tako, največja vsebinska dragočestnost te knjige. Kajti res gre za dve vzporedni pripovedi o isti pravljici.

Pa še to: ta dva pogleda, tako različna in tako prekrivajoča se, dajeta tistemu, ki bo to knjigo jemal v roke, veliko svobode. Svobode in pravice do domišljjskega potovanja. Kajti tako Janežičeve fotografije kot Kmeclova besedovanja so eno samo, in to enkratno lepo in poduhovljeno povabilo na pot. Potem bo na vrsti lastno doživetje, ob temnih zimskih večerih pa s to knjigo tudi z lastnimi spoznanji dopolnjeno spominjanje.

Mitja Košir

Naposed Grošljev K2

Po krajši zamudi je v začetku februarja izšla knjiga **Vikija Grošlja K2** — Grenko zmago-slavje. vezana je v trdo vezavo, formata 20 × 24 cm, obsega 150 strani in ima 81 barvnih fotografij. Cena knjige je 4750 tolarjev. Naročite jo lahko po povzetju na naslov: V. Grošelj, Justino-va 8, 61210 Ljubljana-Šentvid, ali po telefonu (061) 15 21 293. Pri večjih količinah imajo naročniki zagotovljen popust.

Pustolovščina v Tibetu

Iztok Tomazin: Pustolovščina v Tibetu (Smučanje z osemstisočaka) — Cankarjeva založba, Ljubljana 1994.

»Vzponi na najvišje gore sveta so vedno bili in bodo sanje večine gornikov,« pravi **Iztok Tomazin**. Da, sanje — Tomazinu so se uresničile, saj že desetletje sodi med naše najuspešnejše alpiniste-himalajce, vsestranske osvajačce višin, ki jih spoznava tudi kot zmajar in jadralni padalec, hkrati pa je še nekaj, kar številnim njegovim sopotnikom ni dano — je pisatelj. Zavedajoč se enkratnosti vsakega velikega gorniškega dejanja skuša svoja občutenja in čustvovanja, kakršna neizbežno spremljajo sleherno ekstremno delovanje, ohraniti spominu in tistim, ki jih ni bilo poleg. Najpogosteje sta to film in fotografija, Tomazin pa spretno ubeseduje, zapisuje tudi najbolj subtilna, oddaljenemu opazovalcu skrivnostna dogajanja in bralcu napeto zgodbo. Vendar ne ostaja samo na ravni običajnega potopisa, ampak ves čas išče globlje, k samemu smislu takega početja, k smislu, ki ga je iskalo že toliko osvajačev »nekoristnega sveta«, kot je nekoč zapisal sloviti francoski alpinist **Li-onel Terray**.

»Pustolovščina v Tibetu« je že četrta Tomazinova knjiga, v kateri avtor pripoveduje o veliki pustolovščini, kakršna prav gotovo je smučanje z osemstisočaka in ki hkrati pomeni tudi slovenski smučarski višinski rekord. Kogar zanima izključno dokumentirano poročilo o dogodku, bo moral seči po kakem drugem papirju, v tej knjigi pa bo »odkrival« neko drugo sporočilo, pripoved nepoboljšljivega zaljubljenca v himalajska prostranstva, še posebej v tibetansko visoko planoto, kamor se je s smučarsko odpravo na Šišo Pangmo odpravil že tretjič, vedno znova prizadet nad nemilo usodo tamkajšnjega ponosnega ljudstva pod dolgoletno kitajsko okupacijo.

V osrednjem delu pripovedi, ki govori o dogajanjih na gori, se ves čas prepletata Tomazinov evropsko ra-

cionalni odnos do početja na gori (težak vzpon, hud mraz, višinska bolezen...) in notranje poduhovljen življenjski utrip pokrajine s starodavno vero v bogove na vrhovih. In prav ta, očem nevidna zgodba, kot bi dejal **Tomo Virk**, gradi literarno mojstrovino z vsemi potrebnimi atributi. Ko pisatelj vseskozi vztraja na poti iskanja smisla, ga najdeva v otipljivem veselju nad doseženim vrhom ali v uspelem smučarskem spustu in ga spet le sluti v daljnih nepoznavnih skrivnostih bivanja, ponuja bralcu v premislek široko paleto najrazličnejših možnih pogledov na bistveno eksistenčno vprašanje — kako čim ustvarjalneje živeti in preživeti.

Po knjigah Korak do sanj, Čo Oju — Turkižna boginja in Nebo nad Afriko — polet z zmajem s Kilimandžara je **Iztok Tomazin** s Pustolovščino v Tibetu dokončno stopil v svet literature, med tiste naše ugledne planinske in alpinistične pisce, ki gradijo kakovosten most, oprt na eni strani na klasike, kakršni so **Kugy, Mlakar, Jug**, na drugi pa na sodobnosti, ki jo zaznamujejo **Matjaž Kmecl, Ante Mahkota, Nejc Zaplotnik, Danilo Cedilnik, Dušan Jelinčič, Viki Grošelj** in še kdo.

Mitja Košir

Duša, le pojdi z mano

Franci Petrič: Duša le pojdi z mano — Družina, Ljubljana 1994.

Najprej velja povedati, da je **Duša, le pojdi z mano** naslov rubrike v časopisu Družina, ki jo že od leta 1991 piše urednik v tem časopisu **Franci Petrič** in ki pravzaprav pomeni vrsto opisov božjih poti na Slovenskem (v tej knjigi je objavljen le prvi del teh opisov). Vendar so ti opisi veliko več kot zgolj prirodna napotila božjepotnikom, kako se pride do kakšne romarske cerkve in kdaj so romanja. In prav v tistem več je vrednost te knjige za slehernega bralca, saj gre za pravcato umetnostno zgodovinsko besedovanje o velikih kulturnih zakladih širrom naše majhne, a tako lepe deželice.

V tej prvi knjigi o božjih poteh na Slovenskem jih je opisanih 42, od Bele krajine naokrog po slovenskem etničnem obrobju ter povprek od morja do Pohorja, od Gorenjske do štajerskih gor. Tudi bralec, ki sicer romanj ne obiskuje, bo presenečen, ko bo prebrano knjigo odložil. Najprej ga bodo, če mu le kaj pomeni kultivirana krajina, navdušile čudovite barvne fotografije, lahko bi rekli kar portreti slovenskih romarskih cerkva, tiste na ljubkih gričih, pa v mestih ali visoko pod gorskimi stenami. Vsakega od teh zunanjih portretov spremljajo tudi fotografije cerkvenih notranjščin, interjerji neprekosljive lepote in velikega kulturnega bogastva. Slovenski oltarji, gotski, baročni, veliki in mogočni, pa manjši in skromnejši, a prav v tej skromnosti še toliko bolj naši, saj gre pri teh opisih v večini za preprostejše romarske cerkvice kot pa za mogočnice bazilike. Vendar nas celota prepriča, kako je skozi stoletja, skoraj skozi tisočletje, slovenski človek z ljubeznijo in velikim občutkom za lepo udejanjal svojo vero tudi v zunanjih, materialnih simbolih. V tisočih znamenjih ob slovenskih poteh in v vseh teh cerkvah, ki jim le posvečeni vedo natančno število.

Je pa ta Petričeva knjiga še nekaj posebnega, kar nam, Slovencem, kljub obilni in kakovostni vodniški literaturi vendarle manjka. Opozarja nas namreč na poti, ki so imele in imajo še danes nek poseben pomen, vendar to še ne pomeni, da se na ta romanja, ki so lahko tudi potniška ali celo planinska, ne bi podajali kadarkoli v prostem času. Vsakdo bo na koncu takšnega izleta navdušeno ugotovil, da je veliko zamudil, ker še ni stopil, na primer, v Drežnico pod mogočno zahodno steno Krna, ali da je zanemarjal kratek nedeljski izlet na Kurešček s krasnimi razgledi po Dolenjski in Notranjski vse tja do Snežnika, pa tudi h »kranjskim snežnikom« seže oko, ali pa na Kum, na Limbarsko goro... Veliko vrednost knjigi dajejo poleg vsega napisanega tudi Petrovičeva opozorila na to potniško planinsko razsežnost teh romarskih poti.

Mitja Košir

Planinske akcije, planinske postojanke '95

Kot vsako leto je tudi ob letošnjem novem letu Planinska zveza Slovenije izdala prikupno brošuro s praktičnimi podatki in navodili za planince, pa tudi za alpiniste, saj so v seznamih navedena tudi zavetišča in bivaki; škoda le, da niso navedene tudi vse zimske sobe v kočah. V prvem delu sta kronološko navedeni dve skupini akcij: planinske akcije planinskih društev (172), ki so namenjene vsem planincem, in vzgojno izobraževalne akcije Planinske zveze Slovenije (49), pri katerih je udeležba določena z javnim razpisom. Tako velikega števila prireditelj planinskih društev v Sloveniji in njihove krovne organizacije smo lahko zares veseli.

V nadaljevanju brošura »Planinske akcije, planinske postojanke 1995« prinaša nekatere koristne podatke v naslednjih seznamih: obvezne kontrolne točke Slovenske planinske poti in Razširjene slovenske planinske poti, imena članov v organih PZS, planinske edicije, ki jih lahko nabavite pri Planinski založbi ter ugodnosti pri nakupu (A člani dobijo to brošuro brezplačno).

Na zadnjih straneh brošure so v preglednici navedene vse planinske postojanke v Sloveniji (165) z ustrežno nadmorsko višino, natančnim naslovom PD ter upravnika oz. oskrbnika postojanke s telefonsko številko in režimom obratovanja. Planinska zveza Slovenije priporoča vsem koristnikom teh podatkov, da jih pred odhodom na pot dodatno preverijo, ker za njihovo točnost ne odgovarjajo.

Ciril Velkovič

Bilogorski planinar

Ni prav veliko planinskih društev, ki se lahko pohvalijo z izdajanjem čisto prave planinske revije, med njimi pa je Hrvaško planinsko društvo (HPD) Bilo iz Koprivnice, ki je v 17 letih zdaj izdalo že 38. številko svojega Bilogorskega planinarja. V 38. številki, ki je izšla lanskega decembra, so svoje prispevke napisali naslednji planinci: **Eugenija**

Šprajla, članica HPD Troglav iz Zagreba, piše o Kleku, **Mira Šinček**, članica HPD Ravna gora iz Varaždina, je napisala poetično obarvan prispevek Po belini brez steze, **dr. Radovan Kranjčev** je peljal skupino planincev iz Koprivnice v Julijske Alpe in je o tem pohodu napisal lepo reportažo, znani hrvaški speleolog in znanstveni delavec **dr. Srečko Božičević** je pisal o raziskovanjih Lukine jame na Velebitu, Na vrhu Papuka je naslov članka **dr. Tomislava Sableka, Vera Matanović** iz Zagreba piše o postavljanju križa na Medvednici ob poti, po kateri hodijo romarji v Marijo Bistrico, zadnja dva prispevka pa pripovedujeta o Ravni gori: **Damir Kužir** je predstavil stari planinski dom Pusti duh, **Dubravko Šinček** pa piše o dirkah z gorskimi kolesi po Ravni gori. Največ zaslug za izhajanje te revije ima **dr. Milivoj Kovačić**, predsednik HPD Bilo iz Koprivnice, ki je glavni in odgovorni urednik revije, katere naslednja številka izide pred letošnjimi velikonočnimi prazniki.

Tomislav Jagatić

društvene novice

Kranjski jubilanti

Dan pred lanskim božičnim večerom je bilo v klubskih prostorih Planinskega društva Kranj božično-novoletno srečanje, tradicionalno prednovoletno srečanje društvenega upravnega odbora, na katerega so povabili, kot že tradicija zahteva, najzvestejše gorniške sodelavce, člane društvenih organov, upokojence in jubilate.

Kajpada so se z vsem spoštovanjem spomnili predvsem slednjih. Najprej **Zdenke Jamnik**, planinke od nog do glave, spoštovane gorniške sodelavke, ki se je velik del izkazovala pri vzgajanju mladih. Tako je imela svoje sekcije in pospeševalnice skupaj s soprogom, ki je nakupoval konje za Kališče. Iskreno so ji čestitali za njenih 80 let.

60-letni življenjski jubilej so lani praznovali naslednji zaslužni društveni člani:

Franc Rakovec, dolgoletni član in sodelavec društva, ki je bil v društvu načelnik gospodarskega odseka in podpredsednik, predvsem pa ljubitelj gorá, pohodnik in velik simpatizer planinstva.

Peter Keše, športnik, smučar v državni reprezentanci, alpinist, gorski reševalec, dinamičen in skromen planinec, vseskozi zvest goram.

Lojze Zelnik, pohodnik in planinski vodnik.

Jože Šparovec, vodnik, oskrbnik, vsestranski sodelavec, predvsem še na področju vodništva.

Tomaž Planina je bil ta večer med zbranimi planinci le v mislih, saj je po hudi gorski nesreči ta čas okrevljal v toplicah.

Jubilantom je čestital predsednik PD Kraj **Franc Ekar**, v imenu vseh jubilarov pa se je za čestitke zahvalil Peter Keše.

Udeležencem novoletno-božičnega planinskega srečanja v Kranju je po čestitkah pripravilo zakusko kranjsko podjetje Živila.

Lep zaključek jubilejnega leta

95 let organiziranega planinstva v središču Gorenjske Kranju smo v decembru 1994 sklenili s prisrčnim planinskim kulturnim večerom. Planinsko nit je ta večer vlekel dramski igralec **Jože Logar**, osrednji del večera pa je obogatil koncert Slovenskega okteta. Večer naj bi bil po programu brez nagovorov, vendar brez tega le ni šlo. Poleg nagovora predsednika Planinskega društva Kranj so pozdravna sporočila in želje ob predstavnikih nekaterih planinskih društev izrekli še predsednik izvršnega sveta občine Kranj **Peter Orehar** in predsednik občine Kranj **Vitomir Gros**, ki je po zaključku kulturnega programa priredil tudi sprejem.

Planinski večer je še posebej opozoril na sožitje in prijetno pravo planinsko sodelovanje med društvi in prvimi planinci.

Planinsko društvo Kranj je jubilejni dogodek proslavilo predvsem delovno, z aktivnimi vzdrževalnimi deli na objektih in žičnicah, s strokovnimi posveti, vajami reševalcev, alpinistov, vodnikov in dnevom kranjskih planincev v juliju, ki je bil množičen in seveda planinsko obarvan. Na planinski večer v dvorano Kina Center je prišlo preko 700 ljubiteljev gora, prav tako se je veliko povabljenih udeležilo sprejema pri predsedniku občine.

Franc Ekar

Bloudkova znaka za planinca

Na prisrčni slovesnosti v novi telovadnici v Ilirski Bistrici so 4. februarja letos podelili najvišja občinska priznanja najuspešnejšim tekmovalcem-športnikom in športnim organizatorjem v letu 1994.

Ilirskobistriški župan mag. **Stane Prosen** je izročil bronasta Bloudkova znaka tudi dvema planinskima organizatorjema mladinske planinske vzgoje, **Mirjam Čeligoj** in **Egonu Butinarju**, za njuno dvajsetletno delo v številnih dejavnostih Mladinskega odseka Planinskega društva Snežnik Ilirska Bistrica. Čestitamo!

(oj)

Zbor markacistov Savinjskega MDO

V soboto, 11. februarja, je bil 21. zbor markacistov Savinjskega MDO v Domu pod Reško planino (664 m). Zbralo se je 46 udeležencev iz le 16 PD, kar je pod polovico PD v MDO. Na zboru sta bila načelnik KZP **Tone Tomše**, predsednik MDO **Martin Aubrecht**, vodil ga je **Florjan Nuncič**. Sestanek je omogočilo PD Prebold, za kar gre zahvala predsedniku **Milanu Sušaku**. Obravnavali smo običajne teme o planinskih poteh. Velike težave so še z opisi, če naj bi jih prenesli v novo nastajajočo bazo podatkov; stara kartoteka namreč nima zapisanih sprememb in mnoge ceste so posegle v mrežo poti. Tehnična skupina bo letos obdelala poti s Korošice na Ojstrico in Planjavo. KVIZ in PZS je potrdil šest inštruktorjev za pota, z našega ob-

močja sta dva. Delo markacistov in stanje poti je na svoji seji 18. 2. obravnaval še MDO.

B. J.

Zdravju naproti

V soboto, 21. januarja, je bil trinajsti pohod z železniške postaje Šostanj na Goro Oljko — torej že petič od tu. Če pomislimo na prvega, je bilo takrat za hojo malo asfaltne površine, sedaj jo je kar nekaj več. Še tisto malo stez, ki so bile, so opuščene, je le še nekaj kolovozov in le zadnji del od Vedeta je še prava hoja čez Brezovec do doma. Pod cerkvijo obnavljajo Pižomovo hišo.

Letošnjega pohoda se je udeležilo 272 vpisanih pohodnikov, prvič (z novimi izkaznicami) 91 (1353—1443), štirje pohodniki pa so bili na vseh pohodih. Letos so dobili diplomo za 10 pohodov **Danica Poropat**, **Anton in Terezija Pišek**, **Ivan Godec** in **Stanko Srež**. Letos je nova pohodna izkaznica, ki sta jo pripravila **Stane Štorman** in **Božo Jordan**, računalniško pripravo pa je opravil **Blaž Jelen**.

Na Goro Oljko je že peto leto hoja Štirje letni časi. V teh letih jo je opravilo 665 pohodnikov (22, 82, 165, 232, 164; 413 moških in 236 žensk, 16 je samo primkov; po letih rojstva: do 1920-8, dalje po desetletjih: 80, 145, 153, 115, 44, 57, 53, 1991: 1, ni letnice: 9). Najstarejši je **Rudi Rinc** (opravil je pot 3-krat) in najmlajši **Rok Penšek**, razlika med njima je 80 let. Največ pohodov, 20, je opravil **Milan Meden**, 10 jih je opravilo 6, petkrat pa jih je bilo na pohodu kar 25. Največ jih je bilo iz Maribora — 209, iz Polzele 102, Velenja 66, Celja 51, dva pa sta iz Vrnjačke banje.

B. J.

Po rovih in kavernah na Sveto goro

V soboto, 14. januarja letos, smo se člani planinskega in naravoslovnega krožka iz Dobravelj odpravili na Sveto goro.

Zjutraj smo se zbrali pred svojo osnovno šolo in se s kombiji odpeljali proti vrhu. Mentorica **Irena Breščak** je s šalami poskrbela za dobro vzdušje. Že od daleč smo zagledali goro z veliko cerkvijo. Ko smo prispeli na Preval, smo se po

gozdni poti povzpeli proti vrhu. Občudovali smo drevesa in kame-nine, ki so bile ob poti. Vsi smo željno čakali, kdaj nas bo mentorica popeljala skozi kaverne iz prve svetovne vojne. Ko smo le prišli do njih, smo se splazili v rov ter prižgali svetilke. Kmalu je bila pot prenaporna, zato smo si pomagali z jeklenico. Videli smo veliko stranskih rorov, vendar so se vsi slepo končali. Na steni smo uzrli pajka, ki se je leno pozibaval na nožicah. Nekaj metrov naprej smo zagledali še stonogo in kobilico. Ko smo s svetilkami posvetili nanju, sta zbežali in komaj smo ju prijeli. Ob poti je bila tudi kaverna, napolnjena s čisto vodo. Na plano smo prišli na drugi strani Svete gore.

Pot smo nadaljevali po gozdu in vsi utrujeni prispeli na vrh. Pomalicali smo in se odpočili, nato pa si ogledali Goriški muzej. V njem smo videli veliko stvari iz prve vojne. Nato smo napisali razglednice in se vrnili v dolino.

Pot nazaj je minevala veliko hitreje. Utrujeni, a vesele volje in zadovoljni smo se vrnili domov.

Anita Breščak

Planinski krožek OŠ Dobravlje

Grajski izlet v neznano

Lani je Sekcije planincev »Pod Gradom« iz Celja, ki deluje pri PD Celje, med drugim organizirala zanimiv izlet v neznano, ki se ga je udeležilo 35 planincev.

Enodneveni izlet je bil na relaciji Celje—Sevnica—Celje, in sicer z vlakom in avtobusom do določene točke. Obiskali so Ajdovski gradec nad vasjo Vranje pri Sevnici in si tam ogledali zanimive razstavljene izkopanine iz 4. in 6. stoletja.

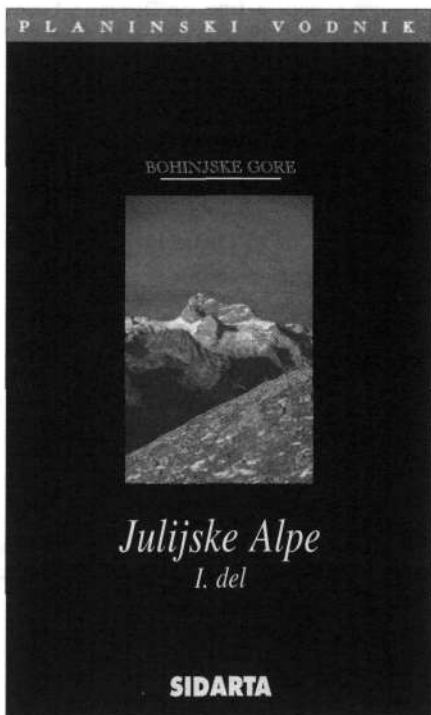
Po ogledu izkopanin so se odpravili na *sosednji hrib v zidanico, kjer so olajšali svoje nahrbtnike z malico, s pijačo pa je postregel lastnik zidanice Krempuš*.

Izlet je bil v neznano, zato so po poti do tega kraja ugrabili cilj izleta. Vsem, ki so uganili cilj oziroma so se pravilnemu odgovoru najbolj približali, so tu, pri zidanici, podelili obljubljen nagrade.

Izlet v neznano je vodil član GRS **Ernest Stoklas** iz Celja.

Sekcija »Pod Gradom«, Celje

P R E D N A R O Č I L O

- 168 strani
- 58 barvnih fotografij
- 21 preglednih skic
- format 12.5 X 21 cm
- mehke plastificirane platnice
- pregledni zemljevid področja

Spoštovani,
tik pred izidom je prva izmed treh knjig, v katerih nameravamo zbrati večino najlepših in obiska vrednih vrhov in ciljev v Julijskih Alpah. Vodnik JULIJSKE ALPE - Bohinjske gore, je delo poznavalca in ljubitelja teh gora **Tineta Miheliča**. V knjigi so opisani vrhovi in cilji z naravnim izhodiščem v Bohinju.

Tako kot vsi SIDARTINI VODNIKI je tudi ta izboren in vsebuje 50 tur, od zanimivih sprehodov in izletov na bohinjske razglednike do vzponov na Triglav in večdnevnih prečnih tur po bohinjskih gorah. Knjiga je žepnega formata in bogato opremljena z barvnimi fotografijami, katere so prispevali priznani gorniški fotografi. Natančne skice Danila Cedilnika-Dena, iz katerih je lepo razviden potek vzpona in sestopa dajejo poleg detaljnih in preglednih opisov knjigi še dodatno estetsko in uporabno vrednost.

Poleg izletov in tur so v vodniku predstavljeni tudi ljudje, kulturne in naravne znamenitosti Bohinja, zgodovina gornišstva in vse planinske postojanke opisanega področja z dostopi.

Pričujoče delo sodi med najtemeljitejše vodnike bohinjskega področja in z veseljem ga bo vzel v roke tako slučajni obiskovalec kot izkušen gornik in poznavalec.

V redni prodaji bo knjiga 20% dražja

IZIDE APRILA 95 TEL. NAROČILA 061/485-589 FAX 061/482-474

NAROČILNICA

Naročim knjigo **JULIJSKE ALPE - Bohinjske gore - 2750,00 SIT**

število izvodov

Plačal(a) bom:

v celotnem znesku v 2 (dveh) zaporednih mesečnih obrokih

PRIIMEK: _____

IME: _____

NASLOV: _____

POŠTNA ŠT.: _____ POŠTA: _____

DATUM: _____ PODPIS: _____

**Naročilnico pošljite na naslov:
ZALOŽBA SIDARTA
Vevška 52, p.p. 80
61260 Ljubljana**

5% PD je vračunan v ceno. Naročilnica zavezuje založbo Sidarta in naročnika. Morebitne spore rešuje temeljna sodišče v Ljubljani.

Šolarji z Brda v gorah

Učenci v naši osnovni šoli Janka Kersnika na Brdu dokazujejo, da so otroci radi v naravi in da radi planinarijo. Po nekajletnem molku smo se tudi pri nas odločili, da ponovno oživimo planinski krožek. Tako že drugo leto vodim skupino 38 učencev od 5. do 8. razreda. Enkrat tedensko se dobimo po pri krožku, kjer obravnavamo različne planinsko-gorske teme. Če je le mogoče, gremo vsak mesec enkrat tudi na planinski izlet. V lanskem šolskem letu so bili ti izleti večinoma po domači okolici, letos pa sem sestavila letni plan, ki vsebuje različne smeri in zahtevnosti.

Tako smo lanskega septembra odšli na tridnevni planinski tabor proti Krnskemu pogorju. Prespali smo v Domu na Komni in v Koči pri Krnskih jezerih. Ogledali smo si ostanke 1. svetovne vojne, se pogovarjali

o liku planinca, pred spanjem pa smo prebrali še pravljico. Na tem izletu smo bili skupaj z mlajšo skupino planincev, ki je naš pravi planinski podmladek. Zadnji dan je po nas prišel šolski šofer, ki nas je peljal še po Trenti, na Vršič in nato domov. Učenci so bili polni doživetij in so se medsebojno še bolj povezali.

Proti koncu oktobra smo se podali proti hribovju v Savinjski dolini, na Čreto nad Vranskim. Med hojo smo nabrali kostanj in si na vrhu privoščili kostanjev piknik.

V soboto pred Miklavževim smo v idili dopoldanske slane in bolj svežega vremena odšli na Sv. Miklavž nad Litijo oziroma Moravčami (741 m). Pot ni bila zahtevna, bila je lepa in s čudovitim razgledom na vzhajajoče sonce ter na Kamniške in Julijske Alpe. Sv. Miklavž nas je bil tako vesel, da nam je na cilju pri cerkvi pustil še darila. Nasmejani smo se po igricah v popoldanskih

urah po travniku spustili proti Moravčam.

Ob tej priložnosti se ponovno zahvaljujem g. **Katarini Cerar**, lastnici trgovine Domino v Lukovici, ki je našega Miklavža opremila z darili. Vesela sem, da je bila na izletu tudi sodelavka **Tadeja Česka**, vodja mlajše skupine planincev v naši šoli, s katero si pri pohodih med seboj pomagava.

Do konca šolskega leta imamo v načrtu še izlet na Limbarsko goro, na hribovje nad Blagovico, na Šmarno goro, Tolsti vrh nad Golnikom, Krvavico v Savinjski dolini, na Okrešelj in zaključni planinski tabor.

Čeprav je delo planinskega vodnika zelo odgovorno, mi vseeno prinaša veliko zadovoljstva, ker pri otrocih krepim in zbujam pozitivne vrednote za življenje. Navsezadnje pa ob tej dejavnosti tudi sama osebno rastem.

Danica Juhart

Nove karte PZS

Planinska zveza Slovenije je v letu 1994 izdala naslednje karte (zemljevide):

Bohinj 1 : 25.000, 1. izdaja,

Grintovci 1 : 25.000, 2. popravljena in dopolnjena izdaja,

Julijske Alpe — vzhodni del 1 : 50.000, 1. izdaja,

Julijske Alpe — zahodni del 1 : 50.000, 1. izdaja.

V letu 1995 bomo izdelali in izdali naslednje karte:

Triglavski narodni park 1 : 50.000, 1. izdaja,

Trenta 1 : 25.000, 3. popravljena in dopolnjena izdaja,

Storžič in Košuta 1 : 25.000, 2. popravljena in dopolnjena izdaja,

Karavanke 1 : 50.000, 1. izdaja,

Okolica Ljubljane, 2. popravljena in dopolnjena izdaja.

Poznavalce območij, za katere pripravljamo nove izdaje kart, prosimo, da nam pošljejo svoja opažanja in pripombe na dosedanje karte. Če je mogoče, Vas prosimo, da spremembe vrišete na izvod karte in nam karto pošljete na naš naslov. Karto Vam bomo seveda vrnil, zato ne pozabite pripisati svojega naslova.

Planinska zveza Slovenije, Založniški odbor, Dvorčakova 9, 61000 Ljubljana

GORENJSKI SEJEM KRANJ V ALPSKI REGIJI SLOVENIJE VAŠ ZVESTI PARTNER

ALPEN • ADRIA • MESSEN
FIERE ALPE • ADRIA
SEJMI ALPE • JADRAN

SAJMOVI ALPE • JADRAN
ALPE • ADRIA • FAIRS
REGI • ADRIA • VASAROK

poslovneži, podjetniki, obrtniki

s tradicijo in potrjenimi rezultati na prireditvah gorenskega sejma do cilja

Za vas smo v letu 1995 pripravili naslednje promocijske sejemске prireditve:

34. slovenski sejem **KMETIJSTVA IN GOZDARSTVA**
od 7. do 14. aprila

20. mednarodni sejem **MALEGA GOSPODARSTVA,
KOOPERACIJ in PODJETNIŠTVA**
od 9. do 11. maja

45. mednarodni **GORENJSKI SEJEM**
od 11. do 20. avgusta

5. sejem **SLOVENSKI PROIZVOD
SLOVENSKA KAKOVOST**
od 12. do 15. septembra

28. **JESENSKI** sejem
od 12. do 15. septembra

23. sejem **ZAŠČITA '95 - PROTECTION '95**
od 3. do 7. oktobra

21. **KRANJSKI ZIMSKOŠPORTNI** sejem
od 16. do 19. novembra

7. **MIKLAVŽEV SEJEM**
od 30. novembra do 4. decembra

36. **BOŽIČNO NOVOLETNI** sejem
od 14. do 22. decembra

**ZNAK SQ - SLOVENSKA RAZPOZNAVNOST
ŽE V DRUŽBI TUJIH KOLEKTIVNIH ZNAMK**

**ZDRUŽENJE SLOVENSKE KVALITETE SQ
SI PRIZADEVA ZA POSPEŠEVANJE IN PLASMA
SLOVENSKEGA POREKLA IN SLOVENSKE
RAZPOZNAVNOSTI, ZNAK SQ IMA ŽE SKORAJ
800 SLOVENSКИH IZDELKOV IN STORITEV**

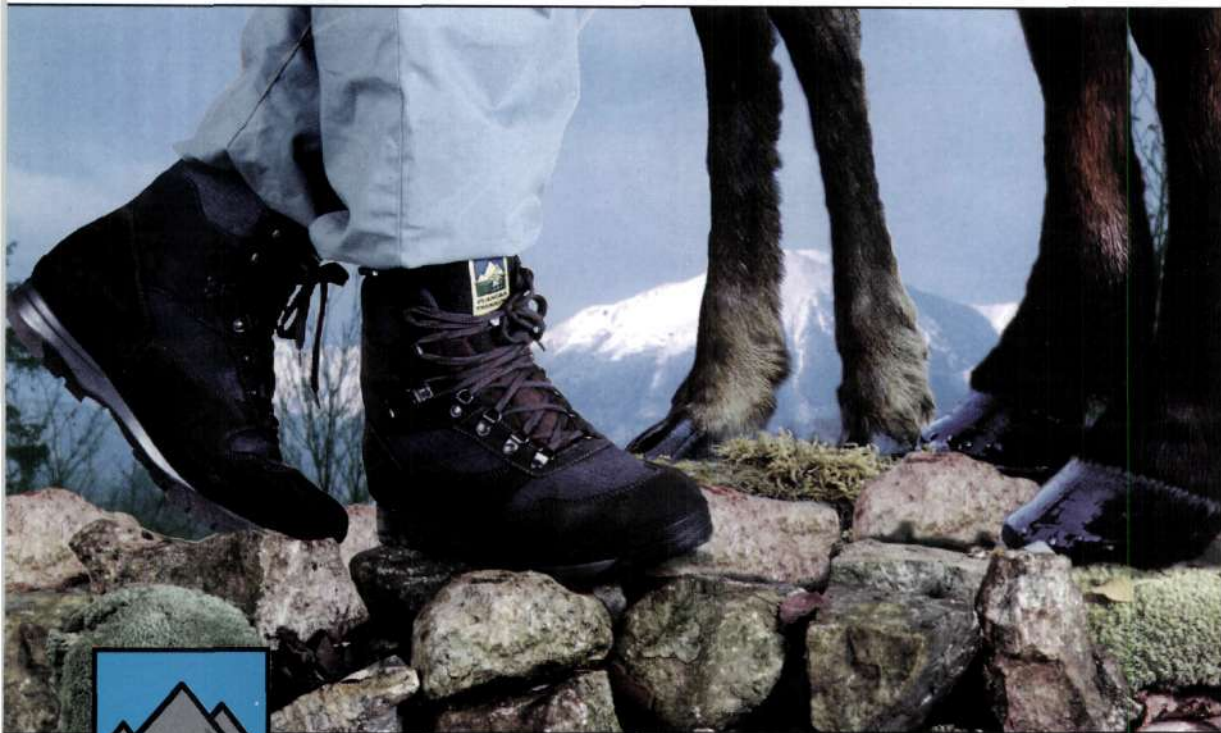
*POZDRAVLJENI
V GORENSKI
METROPOLI KRANJ!*

VSE INFORMACIJE

Poslovno prireditveni center
GORENSKI SEJEM KRANJ
64000 Kranj, Stara cesta 25

tel.: 064/221-634, 221-081
fax.: 064/223-661, 222-696

Trekking modeli '95:

PLANIKA TREKKING. Obutev po meri narave.

Obutev PLANIKA TREKKING Vam bodo letos v planinah zavidali tudi gamsi. Planiki je namreč uspelo v enem čevlju združiti tudi na videz nezdržljive lastnosti, kot sta vzdržljivost in sodoben design.

Poleg tega čevlji zagotavljajo udobno počutje na vsakem terenu in v vsakem vremenu. Narejeni so iz COMTEC-a, posebne tkanine, ki ne premoči, hkrati pa omogoča koži neovirano dihanje. S primerno oblikovanim podplatom so čevlji tudi varni proti zdrsu.

Če v Planikini trgovini srečate kakšnega gamsa, se ne ustrašite. Glede na povpraševanje smo se v Planiki odločili, da v naslednji sezoni poskrbimo tudi zanje.

 PLANIKA